

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ
ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: Κυριαζής Γεώργιος

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Καρκαλάκος Σωτήρης

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πειραιώς ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στην Οικονομική και Επιχειρησιακή Στρατηγική

UNIVERSITY OF PIRAEUS
DEPARTMENT OF ECONOMICS

MASTER PROGRAM IN
ECONOMIC AND BUSINESS STRATEGY

TAXATION AND ITS IMPACT ON
CONSUMPTION AND INVESTMENT

Master Thesis submitted to the Department of Economics of the University of Piraeus in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts in Economic and Business Strategy

Η φορολογία και οι επιπτώσεις της στην κατανάλωση και στις επενδύσεις

Σημαντικοί Όροι: Φορολογία, Ανάπτυξη, Επιχειρήσεις, Κατανάλωση, Επενδύσεις

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η φορολογία των εταιρειών αποτελεί σημαντικό στοιχείο του ευρωπαϊκού φορολογικού συστήματος και η σημασία της υπερβαίνει την ικανότητα είσπραξης. Από τη μία πλευρά, ο φόρος εταιρειών μπορεί να επηρεάσει την ενότητα της αγοράς και από την άλλη επηρεάζει ορισμένες στρατηγικές αποφάσεις των εταιρειών. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις της φορολογίας στις επιχειρήσεις, στην κατανάλωση και στις επενδύσεις. Η έρευνα μελετάει επίσης αν οι απόψεις των επιχειρηματιών για τις φορολογικές επιπτώσεις διαφοροποιούνται ανάλογα το δημογραφικό και το επιχειρησιακό τους προφίλ. Για το σκοπό αυτό διεξήχθη μία πρωτογενής, ποσοτική έρευνα συσχέτισης μεταξύ των συμμετεχόντων σε μη πειραματικό σχεδιασμό. Πληθυσμός της έρευνας θεωρείται το σύνολο των επιχειρηματιών στην Ελλάδα. Αναφορικά με το δείγμα, στην έρευνα συμμετείχαν 50 ιδιοκτήτες διαφόρων επιχειρήσεων, στην πλειοψηφία τους άνδρες, ηλικίας 36-53 ετών, απόφοιτοι ΤΕΙ-ΑΕΙ ή κάτοχοι μεταπτυχιακού, με επαγγελματική εμπειρία 6-15 έτη στον τωρινό τομέα απασχόλησης. Για την διεξαγωγή της παρούσας έρευνας χρησιμοποιήθηκε πρωτότυπο ερωτηματολόγιο 39 ερωτήσεων και 5 ενοτήτων. Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε στο στατιστικό πρόγραμμα IBM SPSS 24, αφού πρώτα έγινε κωδικοποίηση των δεδομένων στο Microsoft Office Excel 2016, το οποίο χρησιμοποιήθηκε επίσης για σχεδιασμό γραφημάτων. Η στατιστική ανάλυση ήταν Περιγραφική και Επαγωγική. Από τα αποτελέσματα της έρευνας διεξήχθη το συμπέρασμα πως υφίστανται σε μέτριο έως υψηλό βαθμό οι καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας. Παρόμοια εικόνα διαμορφώθηκε σε ότι αφορά τις επιπτώσεις στις επενδύσεις, όπου οι ερωτηθέντες εξέφρασαν την άποψη ότι οι επενδύσεις στον κλάδο τους έχουν επηρεαστεί κατά πολύ από τη μη απλοποίηση του φορολογικού συστήματος, τη σύγκριση με το φορολογικό κατεστημένο σε άλλες χώρες και τη δημοσιοποίηση της φορολογίας των επιχειρήσεων.

Taxation and its effects on consumption and investment

Keywords: Taxation, Development, Business, Consumption, Investment

ABSTRACT

Corporate taxation is an important element of the European tax system and its importance goes beyond the ability to collect. On the one hand, corporate tax can affect market segmentation and on the other it affects certain strategic decisions of companies. The purpose of this study is to investigate the direct and indirect effects of taxation on business, consumption and investment. The survey also examines whether entrepreneurs' views on tax implications differ depending on their demographics and business profile. For this purpose, a primary, quantitative correlation research was conducted between the participants in non-experimental design. The research population is considered to be the total number of entrepreneurs in Greece. Regarding the sample, the survey involved 50 owners of various companies, most of them men, aged 36-53, graduates of TEI-AEI or holders of postgraduate, with professional experience of 6-15 years in the current field of employment. An original questionnaire of 39 questions and 5 sections was used to conduct this research. The statistical analysis of the data was performed in the statistical program IBM SPSS 24, after first the data was coded in Microsoft Office Excel 2016, which was also used to design graphs. The statistical analysis was Descriptive and Inductive. From the results of the research it was concluded that the consumption effects of taxation exist to a moderate to high degree. A similar picture was formed in terms of the impact on investment, where respondents expressed the view that investment in their sector has been greatly affected by the non-simplification of the tax system, the comparison with the tax system in other countries and the disclosure of taxation. business.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	i
ABSTRACT.....	ii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	v
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	viii
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: <u>ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ</u> <u>ΑΝΑΠΤΥΞΗ</u>	11
1.1. Αντίκτυπος Φορολογίας στην Οικονομική Ανάπτυξη Χωρών του ΟΟΣΑ..	14
1.2. Ενσωμάτωση Φορολογίας στη Θεωρία της Νεοκλασικής Ανάπτυξης και Επιλεγμένοι Τρόποι Προσέγγισης Φορολογικού Βάρους.....	15
1.3. Επιπτώσεις Φορολογίας στο Ανθρώπινο Κεφάλαιο	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: <u>ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ</u>	20
2.1. Φορολογικές Συμπεριφορές και Συμμόρφωση.....	24
2.2. Ψυχολογικά Κίνητρα για Πληρωμές Φόρου	25
2.3. Πεποιθήσεις Σχετικά με τους Φόρους.....	27
2.4. Διαμόρφωση Επιλογών Καταναλωτών Βάσει των Φόρων	28
2.4.1. Φορολογικές Μειώσεις ως Εργαλείο Ενθάρρυνσης Επιθυμητής Συμπεριφοράς.....	31
2.4.2. Φορολογικές Ποινές ως Εργαλείο Αποθάρρυνσης Ανεπιθύμητων Συμπεριφορών.....	32
2.5. Ο Ρόλος του Φορολογικού Πλαισίου.....	34
2.5.1. Ο Ρόλος των Φόρων Κατανάλωσης.....	36
2.5.2. Χαρακτηριστικά Φόρων Κατανάλωσης.....	37
2.6. Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα Φόρων Κατανάλωσης.....	38
2.6.1. Πλεονεκτήματα Φόρων Κατανάλωσης.....	38
2.6.2. Μειονεκτήματα των φόρων κατανάλωσης.....	39
2.7. Επιπτώσεις Φθίνουσας Τάσης Έμμεσων Φόρων.....	39
2.8. Φόροι Κατανάλωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: <u>Α</u> ΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΙΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	44
3.1. Αποτελεσματικοί Φορολογικοί Συντελεστές στη Φορολογία των Επιχειρήσεων	52
3.2. Εταιρική Φορολογία στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	53
3.3. Μέγεθος και Πραγματικός Φορολογικός Συντελεστής.....	57
3.4. Μόχλευση και Αποτελεσματικός Φορολογικός Συντελεστής.....	57
3.5. Σύνθεση Περιουσιακών Στοιχείων και Αποτελεσματικός Φορολογικός Συντελεστής	58
3.6. Αποδοτικότητα της Εταιρείας και Πραγματικός Φορολογικός Συντελεστής	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: <u>Μ</u> ΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	61
4.1. Σκοπός-ερευνητικά ερωτήματα	61
4.2. Σχεδιασμός έρευνας	61
4.3. Πληθυσμός-Δείγμα	62
4.4. Ερωτηματολόγιο	62
4.5. Στατιστική ανάλυση	64
4.6. Ανάλυση αξιοπιστίας	65
4.7. Ηθικά Ζητήματα	65
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: <u>Α</u> ΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	67
5.1. Δημογραφικά στοιχεία	67
5.2. Στοιχεία επιχείρησης	70
5.3. 1ο ερευνητικό ερώτημα.....	73
5.4. 2ο Ερευνητικό ερώτημα	80
5.5. 3ο Ερευνητικό ερώτημα	90
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: <u>Σ</u> ΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	104
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	109
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ-ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	126

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Ανάλυση αξιοπιστίας για παράγοντες επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις.....	65
Πίνακας 2: Δημογραφικά στοιχεία.....	68
Πίνακας 3: Στοιχεία επιχείρησης	71
Πίνακας 4: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις για την άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	74
Πίνακας 5: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις για την έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	75
Πίνακας 6: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις για την επίπτωση φορολογίας στην κατανάλωση τα τελευταία χρόνια	76
Πίνακας 7: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις για τις επιπτώσεις στις επενδύσεις.	78
Πίνακας 8: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις	79
Πίνακας 9: Έλεγχοι Independent Samples T-test για τους παράγοντες επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς το φύλο	80
Πίνακας 10: Έλεγχοι Kruskal Wallis των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς την ηλικία	80
Πίνακας 11: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» *Ηλικία, Kruskal Wallis.....	81
Πίνακας 12: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» *Ηλικία, Kruskal Wallis	81
Πίνακας 13: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» *Ηλικία, Kruskal Wallis	82
Πίνακας 14: Έλεγχοι ANOVA και Kruskal Wallis των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς το επίπεδο σπουδών	83
Πίνακας 15: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω τιμών για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Επίπεδο σπουδών, ANOVA.....	84

Πίνακας 16: Έλεγχοι Posthoc LSD για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Επίπεδο σπουδών	84
Πίνακας 17: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των τιμών για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * Επίπεδο σπουδών, Independent samples t-test.....	85
Πίνακας 18: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των τιμών για «Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Επίπεδο σπουδών, Independent samples t-test	86
Πίνακας 19: Έλεγχοι Kruskal Wallis των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς τα έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης.....	87
Πίνακας 20: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης, Kruskal Wallis	88
Πίνακας 21: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης, Kruskal Wallis	89
Πίνακας 22: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * Έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης, Kruskal Wallis.....	90
Πίνακας 23: Έλεγχοι Kruskal Wallis και ANOVA των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς το είδος επιχείρησης.....	91
Πίνακας 24: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Είδος επιχείρησης, Kruskal Wallis	91
Πίνακας 25: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των τιμών για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Είδος επιχείρησης, ANOVA	92
Πίνακας 26: Έλεγχοι Posthoc LSD για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Είδος επιχείρησης.....	93
Πίνακας 27: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * Είδος επιχείρησης, Kruskal Wallis	93
Πίνακας 28: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Είδος επιχείρησης, Mann Whitney	94

Πίνακας 29: Έλεγχοι Kruskal Wallis και ANOVA των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς τον τομέα επιχείρησης..	95
Πίνακας 30: Έλεγχοι Kruskal Wallis και ANOVA των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς τον αριθμό υπαλλήλων επιχείρησης	96
Πίνακας 31: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Αριθμός υπαλλήλων επιχείρησης, Kruskal Wallis .	96
Πίνακας 32: Έλεγχοι Kruskal Wallis και ANOVA των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς τα έτη λειτουργίας επιχείρησης	97
Πίνακας 33: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Έτη λειτουργίας επιχείρησης, Kruskal Wallis.....	98
Πίνακας 34: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω τιμών για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * έτη λειτουργίας επιχείρησης, Independent samples t-test	99
Πίνακας 35: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * έτη λειτουργίας επιχείρησης, Mann Whitney	99
Πίνακας 36: Έλεγχοι Kruskal Wallis των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς τον ετήσιο τζίρο της επιχείρησης σε ευρώ	100
Πίνακας 37: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ), Kruskal Wallis	101
Πίνακας 38: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ), Kruskal Wallis	101
Πίνακας 39: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Εμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ), Mann Whitney	102
Πίνακας 40: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω τιμών για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ), Independent samples t-test.....	103

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Φύλο.....	68
Γράφημα 2: Ηλικία.....	69
Γράφημα 3: Επίπεδο σπουδών.....	69
Γράφημα 4: Έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης.....	69
Γράφημα 5: Είδος επιχείρησης	71
Γράφημα 6: Τομέας επιχείρησης	72
Γράφημα 7: Αριθμός υπαλλήλων επιχείρησης	72
Γράφημα 8: Έτη λειτουργίας επιχείρησης.....	72
Γράφημα 9: Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ)	73
Γράφημα 10: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις για την άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	74
Γράφημα 11: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις για την έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	75
Γράφημα 12: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις για την επίπτωση φορολογίας στην κατανάλωση τα τελευταία χρόνια	77
Γράφημα 13: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις για τις επιπτώσεις στις επενδύσεις	78
Γράφημα 14: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις	79
Γράφημα 15: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» *Ηλικία	81
Γράφημα 16: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» *Ηλικία	82
Γράφημα 17: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» *Ηλικία	83

Γράφημα 18: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των τιμών «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Επίπεδο σπουδών.....	85
Γράφημα 19: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των τιμών «Επιπτώσεις στις επιπτώσεις» * Επίπεδο σπουδών.....	86
Γράφημα 20: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των τιμών «Εμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Επίπεδο σπουδών.....	87
Γράφημα 21: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης.....	88
Γράφημα 22: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης.....	89
Γράφημα 23: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * Έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης.....	90
Γράφημα 24: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Είδος επιχείρησης.....	91
Γράφημα 25: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των τιμών «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Είδος επιχείρησης.....	92
Γράφημα 26: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * Είδος επιχείρησης.....	94
Γράφημα 27: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Εμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Είδος επιχείρησης.....	95
Γράφημα 28: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Αριθμός υπαλλήλων επιχείρησης.....	97
Γράφημα 29: «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * Αριθμός υπαλλήλων επιχείρησης.....	97
Γράφημα 30: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Έτη λειτουργίας επιχείρησης.....	98
Γράφημα 31: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των τιμών για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * έτη λειτουργίας επιχείρησης.....	99

Γράφημα 32: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * έτη λειτουργίας επιχείρησης	100
Γράφημα 33: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ).....	101
Γράφημα 34: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ)	102
Γράφημα 35: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Εμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ).....	102
Γράφημα 36: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των τιμών για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ).....	103

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Οι εμπειρικές μελέτες σχετικά με τη σχέση μεταξύ της φορολογίας και της οικονομικής ανάπτυξης επικεντρώνονται κυρίως στην παροχή στοιχείων, πρώτον, για τον αντίκτυπο του επιπέδου φορολογίας στην ανάπτυξη και, δεύτερον, για τον αντίκτυπο της φορολογικής διάρθρωσης στην ανάπτυξη. Αρκετές μελέτες (Paparas et al., 2015) διερεύνησε τη σχέση μεταξύ του συνολικού επιπέδου φορολογίας (ή των δημόσιων δαπανών) και ανάπτυξης με τη χρήση μοντέλων παλινδρόμησης της ανάπτυξης σε όλες τις χώρες, τα οποία καλύπτουν διαφορετικές περιόδους και διαφορετικά δείγματα χωρών, αλλά δεν προέκυψε σαφής συναίνεση σχετικά με τη φύση και τη σημασία μιας τέτοιας σχέσης από τις εργασίες εξερεύνησης. Αυτό δεν προκαλεί έκπληξη, διότι το συνολικό μέγεθος του δημόσιου τομέα έχει δύο αντίθετα αποτελέσματα. Από τη μία πλευρά, οι υψηλότεροι φόροι προκαλούν δυνητικά μεγαλύτερες στρεβλώσεις και έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομική ανάπτυξη, αλλά από την άλλη πλευρά, οι υψηλότεροι φόροι προϋποθέτουν υψηλότερα επίπεδα δημόσιων δαπανών, μερικά από τα οποία μπορεί να ενθαρρύνουν την οικονομική ανάπτυξη.

Η συζήτηση για τον αντίκτυπο της φορολογικής διάρθρωσης στην ανάπτυξη επικεντρώνεται κυρίως στα σχετικά πλεονεκτήματα των άμεσων έναντι των έμμεσων φόρων και ιδιαίτερα στην ικανότητά τους να δημιουργήσουν ένα πιο φιλικό προς την ανάπτυξη περιβάλλον. Η επικρατούσα άποψη ευνοεί την άμεση φορολογία και προτείνει τη μετατόπιση της φορολογικής επιβάρυνσης προς τους έμμεσους φόρους, ιδίως εκείνους που αφορούν την κατανάλωση. Για παράδειγμα, ο Myles (2009) εξετάζει τα ευρήματα σχετικά με το θέμα και συμπεραίνει ότι σχεδόν όλα τα αποτελέσματα υποστηρίζουν τον ισχυρισμό ότι η μετάβαση από τη φορολογία εισοδήματος στη φορολογία κατανάλωσης θα αυξήσει τον ρυθμό ανάπτυξης. Επιπλέον, έχει παρατηρηθεί σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ τα τελευταία χρόνια μια γενική τάση μετατόπισης της φορολογικής επιβάρυνσης από την άμεση στην έμμεση φορολογία, και ιδιαίτερα από την εργασία και το κεφάλαιο προς τους φόρους κατανάλωσης.

Τα αποτελέσματα των εμπειρικών αναλύσεων του Tanchev (2016) έχουν ρίξει ένα φως για τη φύση και τη σημασία της σχέσης μεταξύ της φορολογικής δομής και της ανάπτυξης. Οι Kneller, Bleaney και Gemmell (1999) χρησιμοποίησαν μια ομάδα 22 χωρών του ΟΟΣΑ για την περίοδο 1970-95 και εντόπισαν μια θλιβερή επίπτωση των λεγόμενων «στρεβλωτικών φόρων», οι οποίοι περιλαμβάνουν φόρους επί του εισοδήματος και των ακινήτων. Οι διαπιστώσεις αυτές επιβεβαιώνονται περαιτέρω από την ανάλυση των Gemell, Kneller και Sanz (2008), η οποία παρείχε νέα στοιχεία σχετικά με τον μακροπρόθεσμο αντίκτυπο των στρεβλωτικών φόρων στην ανάπτυξη στις χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), με την επικαιροποίηση και την επέκταση των συνόλων δεδομένων ώστε να καλύψουν την περίοδο 1970-2004.

Οι Lee & Gordon (2005) εφάρμοσαν διακρατικές ρυθμίσεις και διαπίστωσε σημαντική αρνητική συσχέτιση μεταξύ των κανονιστικών συντελεστών φορολογίας των επιχειρήσεων και της ανάπτυξης για 70 χώρες κατά την περίοδο 1970-1997. Dackehag & Hansson (2012) αναφέρουν παρόμοια αποτελέσματα. Μελέτησαν τον τρόπο με τον οποίο οι θεσμοθετημένοι φορολογικοί συντελεστές επί του εταιρικού και προσωπικού εισοδήματος επηρεάζουν την οικονομική ανάπτυξη με τη χρήση δεδομένων εμπειρογνομόνων για την περίοδο 1975-2010 για 25 πλούσιες χώρες του ΟΟΣΑ και διαπίστωσαν ότι τόσο η φορολόγηση του εταιρικού όσο και του προσωπικού εισοδήματος επηρεάζουν αρνητικά την οικονομική ανάπτυξη. Οι εμπειρικές αναλύσεις των Schweltnus & Arnold (2008) που βασίζονται σε μεγάλα σύνολα δεδομένων εταιρειών και βιομηχανιών σε όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ, έδειξαν επίσης αρνητικές επιπτώσεις των εταιρικών φόρων στην παραγωγικότητα και τις επενδύσεις.

Η Widmalm (2001) χρησιμοποίησε συγκεντρωτικά δεδομένα από 23 χώρες του ΟΟΣΑ, μεταξύ 1965 και 1990, και διαπίστωσε ότι η αναλογία των φορολογικών εσόδων που προκύπτουν από τη φορολόγηση του προσωπικού εισοδήματος έχει αρνητική συσχέτιση με την οικονομική ανάπτυξη. Η ευρωστία του αποτελέσματος επιβεβαιώνεται από ανάλυση ευαισθησίας, κατά την οποία ο συντάκτης ήλεγχε με συστηματικό τρόπο για άλλους εύλογους καθοριστικούς παράγοντες ανάπτυξης. Ο Arnold (2008) εισήγαγε δείκτες της φορολογικής δομής σε μια σειρά μειώσεων της ανάπτυξης ενός δείγματος 21 χωρών του ΟΟΣΑ κατά την περίοδο 1971-2004 και διαπίστωσε ότι οι φόροι ακίνητης περιουσίας είναι οι πιο φιλικοί προς την ανάπτυξη, ακολουθούμενοι από φόρους κατανάλωσης και στη συνέχεια από φόρους εισοδήματος

φυσικών προσώπων. Ταυτόχρονα, οι φόροι εισοδήματος των επιχειρήσεων φαίνεται να έχουν την πιο αρνητική επίδραση στην ανάπτυξη.

Η Szarowska (2013) εφάρμοσε ανάλυση παλινδρόμησης στα ετήσια δεδομένα του πάνελ για τα κράτη μέλη της ΕΕ-24 κατά την περίοδο 1995-2010 και διαπίστωσε στατιστικά σημαντική θετική επίδραση των φόρων κατανάλωσης στην αύξηση του ΑΕΠ. Σε αντίθεση με τα εν λόγω ευρήματα, ο Bernardi (2013) πραγματοποίησε συνολική ανάλυση των φορολογικών τάσεων σε όλες τις χώρες μέλη της ευρωζώνης (ΕΑ-17), και ανάλυση κατά χώρα, σε διαβάθμιση, όσον αφορά την περίοδο 2000-2014. Διαπίστωσε ότι τα κέρδη από μια φορολογική μετατόπιση (από άμεσους σε έμμεσους φόρους) δεν φαίνεται να είναι τόσο απλά όσο ισχυρίστηκαν οι προηγούμενες έρευνες. Αντιθέτως, προβλέπει ότι η φορολογική μεταβολή μπορεί να επιδεινώσει την οικονομική ύφεση που εξαπλώνεται σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, ιδίως ως αποτέλεσμα της γενικής υιοθέτησης περιοριστικών δημοσιονομικών πολιτικών από όλες σχεδόν τις χώρες μέλη.

Οι Canavire-Bacarreza, Martinez-Vazquez και Vulovic (2013) αξιολόγησαν την επίδραση των διαφορετικών φορολογικών μέσων στην ανάπτυξη για τις χώρες της Λατινικής Αμερικής χρησιμοποιώντας διανυσματικές τεχνικές αυτόματης παλινδρόμησης και εκτίμηση δεδομένων από πάνελ. Διαπίστωσαν ότι ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων δεν έχει τον αναμενόμενο αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομική ανάπτυξη. Για το φόρο εισοδήματος επιχειρήσεων, τα αποτελέσματά τους δείχνουν ότι η μείωση της φοροδιαφυγής και η μεγαλύτερη εξάρτηση από την είσπραξη μπορεί να ενισχύσει την οικονομική ανάπτυξη στην περιοχή. Η εξάρτηση από τους φόρους κατανάλωσης έχει σημαντικές θετικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη της Λατινικής Αμερικής γενικά, αν και βρήκαν μικρές αρνητικές επιπτώσεις σε ορισμένες από τις επιλεγμένες χώρες.

Ο Tanchev (2016) διενήργησε οικονομετρική μελέτη χρησιμοποιώντας τη μέθοδο OLS για να αξιολογήσει τον αντίκτυπο του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων στην οικονομική ανάπτυξη της Βουλγαρίας για την περίοδο 2004-2012. Διαπίστωσε ότι η προοδευτική φορολογία εισοδήματος έχει θετικό αντίκτυπο στην ανάπτυξη.

1.1. Αντίκτυπος Φορολογίας στην Οικονομική Ανάπτυξη Χωρών του ΟΟΣΑ

Η τρέχουσα παγκοσμιοποιημένη κοινωνία χαρακτηρίζεται από την αναγκαιότητα ύπαρξης διαδικασιών αναδιανομής λόγω της εκπλήρωσης των βασικών λειτουργιών του κράτους. Ταυτόχρονα, οι κρατικές δαπάνες ως βασικό εργαλείο της οικονομικής πολιτικής εξαρτώνται από την αναγκαιότητα της χρηματοδότησής τους, όπου τα φορολογικά έσοδα συνήθως αντιπροσωπεύουν το σημαντικότερο μέρος των εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού. Ωστόσο, η ίδια η δομή του φορολογικού συστήματος, το μείγμα φόρων, οι φορολογικές ελαφρύνσεις και οι προσαυξήσεις φόρου και άλλα χαρακτηριστικά του φορολογικού συστήματος αποτελούν αντικείμενο τεράστιων συζητήσεων και πολεμικών αντιλήψεων όχι μόνο μεταξύ οικονομολόγων αλλά και μεταξύ άλλων επαγγελματιών και του κοινού. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο τα μεμονωμένα φορολογικά συστήματα είναι σημαντικά ετερογενή και συνήθως περιλαμβάνουν διάφορες εθνικές προδιαγραφές.

Ταυτόχρονα, πολλές ανεπτυγμένες χώρες ενσωματωμένες στον ΟΟΣΑ πλήττονται σήμερα από τη σημαντική δημοσιονομική κρίση, στην οποία αντιμετωπίζουν προβλήματα αποπληρωμής των βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων υποχρεώσεών τους. Εξαιτίας αυτού, οι ίδιες οι κυβερνήσεις εκτίθενται σε αυξημένη εποπτεία από τις χρηματοπιστωτικές αγορές και ως εκ τούτου αναγκάζονται να ενοποιήσουν τους δημόσιους προϋπολογισμούς τους. Η κρίση στα δημόσια οικονομικά ζητήματα, επιλύεται συνήθως με δύο συγκεκριμένα κανάλια – το κανάλι μείωσης των δημόσιων δαπανών και το κανάλι αύξησης των φόρων ή των φορολογικών εσόδων. Αφενός, ο βασικός στόχος της ενοποίησης είναι να διατηρηθούν τα κριτήρια δημοσιονομικής ευθύνης όπως έχουν καθοριστεί, και αφετέρου, να αποκατασταθεί η οικονομική ανάπτυξη το συντομότερο δυνατό.

Διαφορετικές προσεγγίσεις για τη δημιουργία και τα χαρακτηριστικά του φορολογικού συστήματος όσον αφορά τη σύνδεση με τα προβλήματα του προϋπολογισμού των ανεπτυγμένων οικονομιών, υπογραμμίζουν τη σημασία του ζητήματος της αμοιβαίας αλληλεπίδρασης μεταξύ φόρων (φορολογικής επιβάρυνσης) και οικονομικής ανάπτυξης (ως βασικού στόχου των υπεύθυνων χάραξης οικονομικής πολιτικής).

1.2. Ενσωμάτωση Φορολογίας στη Θεωρία της Νεοκλασικής Ανάπτυξης και Επιλεγμένοι Τρόποι Προσέγγισης Φορολογικού Βάρους

Κατά την αξιολόγηση του αντίκτυπου των δημοσιονομικών μεταβλητών στην οικονομική ανάπτυξη, είναι απαραίτητο να προκύψει από το γεγονός ότι η φορολογία επηρεάζει την οικονομική ανάπτυξη μόνο μέσω του αντίκτυπού της στις μεμονωμένες μεταβλητές ανάπτυξης (Kotlán et al., 2011). Οι θεωρίες ανάπτυξης μπορούν να θεωρηθούν ως οι βασικές σε αυτήν την αξιολόγηση, και ως εκ τούτου είναι απαραίτητο να εισαχθεί, τουλάχιστον με λίγα λόγια, η ουσία τους και να περιγράφουν οι διάλογοι φορολογικών επιπτώσεων στην οικονομική ανάπτυξη. Το έργο των Solow (1956) και Swan (1956), ή το νεοκλασικό μοντέλο ανάπτυξης μπορεί να θεωρηθούν ως το σημείο καμπής στους ερευνημένους πόρους της οικονομικής ανάπτυξης. Ωστόσο, από μακροπρόθεσμη άποψη και λόγω του μειωμένου οριακού προϊόντος του κεφαλαίου, κάθε οικονομία στοχεύει στη σταθερή κατάσταση στην οποία δεν είναι δυνατή η αύξηση της παραγωγής ανά εργαζόμενο (Duczynski, 2003). Μόνο η εξέλιξη της τεχνολογίας, η οποία είναι εξωγενής σε αυτό το μοντέλο, εξασφαλίζει την αλλαγή της σταθερής κατάστασης και συνεπώς την αύξηση του προϊόντος ανά εργαζόμενο. Η εξέλιξη της εξωγενούς τεχνολογίας παρουσιάζει πιθανώς μια από τις μεγαλύτερες ανεπάρκειες αυτού του μοντέλου. Κατά συνέπεια, στο πλαίσιο περαιτέρω διαμόρφωσης θεωριών ανάπτυξης, η τεχνολογική πρόοδος είναι ενδογενής. Ο Romer (1986) και ο Lucas (1988) έκαναν την τεχνολογική εξέλιξη ενδογενή καθορίζοντας επανειλημμένα τον όρο κεφάλαιο. Σε αυτή την περίπτωση, το κεφάλαιο αποτελείται από φυσική και ανθρώπινη μορφή. Ειδικά οι επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο αντιπροσωπεύουν την πηγή της μακροπρόθεσμης οικονομικής ανάπτυξης ή επιβραδύνουν τη σύγκλιση των οικονομιών προς μία σταθερή κατάσταση.

Ο Judd (1985) ήταν ένας από τους πρώτους που ασχολήθηκε με την παραγωγικότητα των κρατικών δαπανών και τον αντίκτυπό τους στην οικονομική ανάπτυξη σε σχέση με τη χρηματοδότησή τους από διάφορους τύπους φόρων, ενώ ο Barro (1990) διεύρυνε το ερευνητικό μοντέλο βάσει της εθνικής φορολογικής επιβάρυνσης. Το έγγραφο των King & Rebello (1990), που προσπάθησαν να προσδιορίσουν τους λόγους ύπαρξης της ανισότητας μεταξύ μεμονωμένων χωρών στο πλαίσιο της μακροπρόθεσμης οικονομικής ανάπτυξης, μπορεί να θεωρηθεί ως πολύ σημαντική συμβολή. Η εργασία

τους ερεύνησε την υπόθεση στην οποία υπέθεσαν ότι η απάντηση σε αυτές τις ανισότητες βρίσκεται σε διαφορετικές φορολογικές πολιτικές που επηρεάζουν τα κίνητρα των ατόμων να συσσωρεύουν κεφάλαιο και στις δύο μορφές του – τις φυσικές και τις ανθρώπινες. Στην ανάλυσή τους συνεργάστηκαν με το νεοκλασικό μοντέλο ανάπτυξης όπου επεσήμαναν τη σημαντική επίδραση του αντίκτυπου της εθνικής φορολογίας στον ρυθμό της μακροπρόθεσμης οικονομικής ανάπτυξης. Το πρώτο τους εύρημα ήταν ότι οι εθνικές φορολογικές πολιτικές μπορούν να έχουν μεγάλη επιρροή στο μέσο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης των απομονωμένων οικονομιών επειδή επηρεάζουν τα ιδιωτικά κίνητρα για συσσώρευση φυσικού και ανθρώπινου κεφαλαίου. Αυτά τα κίνητρα της φορολογίας ενισχύονται σε ανοικτές οικονομίες που έχουν πρόσβαση στις διεθνείς κεφαλαιαγορές όπου ακόμη και μια μικρή φορολογική αλλαγή μπορεί να οδηγήσει σε στασιμότητα της οικονομίας. Το δεύτερο συμπέρασμα ήταν ότι οι επιπτώσεις της εθνικής φορολογίας εξαρτώνται επίσης από τις πτυχές της τεχνολογικής παραγωγής για νέο ανθρώπινο κεφάλαιο. Τέλος, το τρίτο τους συμπέρασμα ήταν το γεγονός ότι οι φορολογικές πολιτικές έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν τον ρυθμό ανάπτυξης σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα, οπότε υπάρχει μεγαλύτερος ποσοτικός αντίκτυπος αυτών των πολιτικών στην ευημερία.

Σύμφωνα με την προαναφερθείσα μελέτη μπορεί να δηλωθεί ότι η φορολογική επιβάρυνση μπορεί να αντιπροσωπεύει έναν σημαντικό παράγοντα που επηρεάζει την οικονομική ανάπτυξη και τελικά την κοινωνική ευημερία που είναι ο κορυφαίος στόχος των χάραξης πολιτικής της οικονομίας. Κατά την αξιολόγηση του αντίκτυπου της φορολογίας στην οικονομική ανάπτυξη, είναι απαραίτητο να συνειδητοποιήσει κανείς, ότι η φορολογία μπορεί να ενσωματωθεί στις θεωρίες ανάπτυξης μόνο μέσω της επίδρασής της στις επιμέρους μεταβλητές ανάπτυξης (Kotlán, 2010; Kotlán et al., 2011). Εξαιτίας αυτού, στην περίπτωση του διευρυμένου νεοκλασικού μοντέλου ανάπτυξης των Mankiw et al., (1992), είναι ο αντίκτυπος της φορολογίας στη συσσώρευση κεφαλαίου και τις επενδύσεις ή την πρόοδο του ανθρώπινου κεφαλαίου και της τεχνολογίας. Αυτά τα κανάλια περιγράφονται παρακάτω.

Οι Daniel & Jefferey (2013), ή Dwenger (2009) αναφέρουν ότι η φορολογία των εταιρειών μειώνει την απόδοση του επενδυμένου κεφαλαίου και επίσης τη δομή του κεφαλαίου ή της ηλικίας μιας εταιρείας (Pfaffermayr et al., 2008). Η αρνητική σχέση μεταξύ φορολογίας εταιρειών και άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ) επιβεβαιώθηκε π.χ. Schraztenstaller et al., (2005), ή από τους Feld & Heckemeyer (2008), ενώ ο

Brebler (2012) ισχυρίζεται ότι ο χαμηλότερος φορολογικός συντελεστής αντιπροσωπεύει τον παράγοντα που διεγείρει την εισροή ΑΞΕ. Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης και της σημαντικής κινητικότητας παραγόντων, η Adina (2009) αξιολόγησε τον αντίκτυπο της φορολογικής πολιτικής στους επιχειρηματίες και τις αποφάσεις τοπικής προσαρμογής τους. Τα αποτελέσματα της ανάλυσης δείχνουν ότι όταν πρόκειται για τον εντοπισμό επενδύσεων, η φορολογία παίζει σημαντικό ρόλο στη λήψη αποφάσεων του επενδυτή, ωστόσο, ο επενδυτής πρέπει να λάβει υπόψη και άλλες επενδυτικές πτυχές, π.χ. υποδομή, διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού και νομοθεσία κ.λπ. Η εργασία αυτή ακολουθείται από τις απόψεις του Becker (2009) που εργάζεται με την ποιοτική επενδυτική πτυχή και δηλώνει ότι η αύξηση της φορολογίας των επιχειρήσεων έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των φορολογικών εσόδων λόγω της χαμηλότερης εισροής ΑΞΕ στη δεδομένη οικονομία. Οι δυνητικοί επενδυτές αγνοούν άλλα πλεονεκτήματα και χαρακτηριστικά της εγχώριας οικονομίας (υποδομή, διαθεσιμότητα της αγοράς, πολιτική σταθερότητα κ.λπ.) επειδή η ίδια η φορολογική επιβάρυνση των εταιρειών αποθαρρύνει ήδη τους δυνητικούς επενδυτές από την πραγματοποίηση επενδύσεων στη συγκεκριμένη πολιτεία. Το θέμα της σημασίας του συντελεστή φορολογίας των επιχειρήσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες απασχόλησε για παράδειγμα κυρίως τους Vill & Barreix (2002), οι οποίοι δήλωσαν ότι οι περισσότερες από αυτές τις χώρες χρησιμοποιούν ευρέως τη φορολογική πολιτική ως εργαλείο για την προσέλκυση ξένων επενδυτών. Είναι απαραίτητο να συνειδητοποιήσουμε ότι η φορολογία των επιχειρήσεων βλάπτει το επιχειρηματικό περιβάλλον και αποθαρρύνει την οικονομική δραστηριότητα. Οι Talops & Vancu (2009) κατέληξαν σε παρόμοια συμπεράσματα αλλά στην περίπτωση των ανεπτυγμένων χωρών τα αποτελέσματά τους δείχνουν ότι ο φορολογικός συντελεστής των εταιρειών δεν είναι ο καθοριστικός παράγοντας της επένδυσης. Ο αντίκτυπος της φορολογικής προοδευτικότητας στις αποφάσεις εταιρειών που σχετίζονται με τον εντοπισμό εξαρτάται από την ύπαρξη φορολογικής ουδετερότητας (Wong, 2011).

Η λήψη αποφάσεων του επιχειρηματία σχετικά με την πραγματοποίηση επενδύσεων επηρεάζεται επίσης από τη φορολογία της εργασίας. Οι Alesina et al. (1999) αναφέρουν ότι ο κύριος λόγος για αυτό το γεγονός είναι ότι η αύξηση του συντελεστή φόρου εργασίας οδηγεί στην προσπάθεια των εργαζομένων να αυξήσουν τους μισθούς σε ένα ορισμένο επίπεδο πριν από τη φορολογία (ενδέχεται επίσης να μειώσει την προσφορά εργασίας). Με αυτό, δημιουργείται πίεση στις εταιρείες να μειώσουν τα κέρδη τους,

και κατά συνέπεια και τις επενδύσεις τους. Οι Feld & Kirchgässner (2001), ή Overesch & Voeller (2010), δηλώνουν ότι η υψηλή φορολογία της εργασίας αποθαρρύνει τις εταιρείες από τον εντοπισμό των επενδύσεών τους και ταυτόχρονα επηρεάζει τη δομή της συσσώρευσης κεφαλαίου. Ο αρνητικός αντίκτυπος των προαναφερθέντων διαύλων φορολόγησης της εργασίας στην οικονομική ανάπτυξη επαληθεύεται από τους Dackehag & Hansson (2012).

Η κατανομή κεφαλαίου ή η επενδυτική απόφαση του επιχειρηματία μπορεί να επηρεαστεί επίσης από τους φόρους κατανάλωσης. Ο Salanié (2003) αναφέρει ότι όταν δεν υπάρχει κίνδυνος, αυτός ο τύπος φορολογίας έχει τον ίδιο αντίκτυπο στις επενδύσεις με τους φόρους εργασίας.

1.3.Επιπτώσεις Φορολογίας στο Ανθρώπινο Κεφάλαιο

Στο μοντέλο ανάπτυξης, το ανθρώπινο κεφάλαιο είναι ο επόμενος παράγοντας που επηρεάζεται από τη φορολογία. Λόγω του αυξανόμενου οριακού προϊόντος, το ανθρώπινο κεφάλαιο έχει τέτοια επίδραση ώστε οι επενδύσεις στην εκπαίδευση να είναι αποτελεσματικές σε οικονομίες που βρίσκονται σε σταθερή κατάσταση. Μια θετική σχέση μεταξύ των επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο και της μακροπρόθεσμης οικονομικής ανάπτυξης επιβεβαιώθηκε σε πολλές μελέτες, όπως αυτές των Jones & Manuelli (2001), ή Teixeira & Fortuna (2003). Ο Lin (2001) επιβεβαιώνει ότι μπορεί να υπάρξει θετική εξάρτηση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και φορολογίας εάν τα έσοδα από φόρους χρησιμοποιούνται μόνο για συσσώρευση ανθρώπινου κεφαλαίου. Οι μεμονωμένες εταιρείες επενδύουν στην εκπαίδευση και την ανάπτυξη των υπαλλήλων τους μόνο μία φορά, συνήθως στην πρώτη περίοδο απασχόλησης (Becker, 1993). Ωστόσο, όταν οι εταιρείες επενδύουν σε ανθρώπινο κεφάλαιο, πρέπει να κάνουν διάκριση μεταξύ του γενικού και του συγκεκριμένου κεφαλαίου. Τα γενικά κεφάλαια μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τους εργαζόμενους και από άλλους εργοδότες, αλλά δεν φέρουν κανένα επενδυτικό κόστος και ο εργοδότης μπορεί επομένως να πληρώσει υψηλότερο μισθό στον εργαζόμενο (που αντιστοιχεί στην υψηλότερη παραγωγικότητα της εργασίας). Εξαιτίας αυτού, οι εταιρείες απαιτούν οι δαπάνες που σχετίζονται με επενδύσεις σε γενικό ανθρώπινο κεφάλαιο και να αναλαμβάνονται από τους ίδιους τους εργαζόμενους (Kotlán et

al.,2011). Η κατάσταση είναι διαφορετική στην περίπτωση του συγκεκριμένου κεφαλαίου, καθώς η παραγωγικότητα των εργαζομένων αυξάνεται μόνο με τον συγκεκριμένο εργοδότη, ο οποίος είναι λογικά πρόθυμος να αναλάβει μέρος του κόστους επένδυσης και να πληρώσει στον εργαζόμενο υψηλότερο μισθό από την παραγωγικότητά του. Ωστόσο, αυτός ο μισθός θα είναι χαμηλότερος από την αυξημένη παραγωγικότητα (που συνδέεται με την επένδυση σε συγκεκριμένο ανθρώπινο κεφάλαιο) λόγω του γεγονότος ότι ο εργοδότης φέρει τον κίνδυνο να χάσει τον εργαζόμενο (Kotlán et al.,2011). Είναι απαραίτητο να συνειδητοποιήσει κανείς ότι το ανθρώπινο κεφάλαιο είναι τυπικό για τη ρευστότητά του, είναι πολύ επικίνδυνο και παρουσιάζει ανεπαρκές επίπεδο βεβαιότητας (Grochulski & Piskorski, 2007), και οφείλεται ιδιαίτερα σε αυτούς τους λόγους που τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα παρέχουν κεφάλαια για επενδύσεις σε ανθρώπους κεφάλαιο μόνο σε μικρό ποσοστό. Οι φορολογικές ελαφρύνσεις είναι το πιο σημαντικό στοιχείο-κίνητρο για τον εργοδότη να επενδύσει σε ανθρώπινο κεφάλαιο (Jacobs, 2007).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2007 και η επακόλουθη οικονομική ύφεση, σε συνδυασμό με τη συνεχιζόμενη οικονομική κρίση στη ζώνη του ευρώ, έχουν προκαλέσει νέο ενδιαφέρον για τις συνέπειες των αλλαγών στη δημοσιονομική πολιτική για την οικονομική δραστηριότητα. Στη Γερμανία, οι δαπάνες για ιδιωτική τελική κατανάλωση αντιστοιχούν περίπου στο 60% του ΑΕγχΠ, γεγονός που υποδηλώνει ότι οι αντιδράσεις στην κατανάλωση έχουν μεγάλη σημασία για την ανάλυση των μακροοικονομικών επιπτώσεων των φορολογικών μεταβολών. Οι αντιδράσεις της κατανάλωσης στις φορολογικές αλλαγές δεν αποτελούν μόνο ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του δημόσιου διαλόγου για την αποτελεσματικότητα των φορολογικών κινήτρων, αλλά αποτελούν επίσης τον πυρήνα της μετάδοσης των κλονισμών της δημοσιονομικής πολιτικής στα περισσότερα μακροοικονομικά μοντέλα. Συνεπώς, η κατανόηση των αντιδράσεων της κατανάλωσης στις φορολογικές μεταβολές στη Γερμανία είναι σημαντική τόσο για την οικονομική πολιτική όσο και για την ακαδημαϊκή έρευνα.

Η μελέτη των Hayo & Uhl (2017) μελετά τις επιπτώσεις στην κατανάλωση μιας πρόσφατα θεσπισθείσας φορολογικής αλλαγής μισθοδοσίας χρησιμοποιώντας μια αντιπροσωπευτική έρευνα που διεξήχθη για λογαριασμό τους από την GfK το πρώτο τρίμηνο του 2013. Στις αρχές του 2013, τα ποσοστά εισφοράς στη νόμιμη ασφάλιση συντάξεων μειώθηκαν από 19,6% σε 18,9%. Η μείωση αυτή ήταν αναγκαία λόγω ενός ειδικού νόμου που ρυθμίζει το δημόσιο συνταξιοδοτικό σύστημα, ο οποίος ορίζει ότι τα αποθεματικά δεν μπορούν να διατηρηθούν πάνω από το 1,5% των μηνιαίων εισφορών κοινωνικής ασφάλισης που καταβάλλονται στους συνταξιούχους. Δεδομένου ότι η αλλαγή αυτή οφείλεται σε ένα συγκεκριμένο χαρακτηριστικό της θεσμικής διαμόρφωσης του γερμανικού δημόσιου συνταξιοδοτικού συστήματος, την ερμηνεύουμε ως ένα εξωγενές επεκτατικό φορολογικό σοκ.

Στη μελέτη των Hayo & Uhl (2017) μελετάται η σχέση μεταξύ φορολογίας και κατανάλωσης ρωτώντας άμεσα ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα των ερωτηθέντων πώς ξόδεψαν τα επιπλέον χρήματα. Χρησιμοποιώντας μια αντιπροσωπευτική ανάλυση της

έρευνας για να μελετήσουμε τις απαντήσεις της αναφερόμενης κατανάλωσης στις νομοθετικές φορολογικές αλλαγές, ακολουθούμε τους Sahm, Shapiro, και Slemrod (2012) και Shapiro & Slemrod (1993, 2003, 2009), οι οποίοι χρησιμοποιούν μεθοδολογία της έρευνας για να διερευνήσουν τις επιπτώσεις των διαφόρων φορολογικών αλλαγών των ΗΠΑ στην κατανάλωση.

Οι Shapiro & Slemrod (1993) εξετάζουν τις επιπτώσεις μιας μεταβολής στην παρακράτηση φόρου που θεσπίστηκε το 1992 και διαπιστώνουν ότι σχεδόν το 43% των νοικοκυριών αναφέρουν ότι ξόδεψαν την προσωρινή αύξηση εισοδήματος. Δεδομένου ότι το φορολογικό μέτρο επέφερε μόνο μεταβολή του χρόνου επιβολής της φορολογίας, ο αριθμός αυτός είναι εξαιρετικά υψηλός. Οι Shapiro & Slemrod (2003) διαπιστώνουν ότι το 22% των ερωτηθέντων δηλώνουν ότι κατανάλωσαν (κυρίως) τα πρόσθετα έσοδα που παρήγαγαν οι φορολογικές εκπτώσεις του 2001, και οι Shapiro & Slemrod (2009) ορίζουν αυτόν τον αριθμό σε 20% για τις φορολογικές εκπτώσεις του 2008.

Οι Coronado, Lupton, και Sheiner (2005) διερευνούν τις αυτο-αναφερόμενες αντιδράσεις κατανάλωσης στην έκπτωση της παιδικής πίστωσης και την αλλαγή στους φόρους παρακράτησης που θεσπίστηκαν το 2003 και συμπεραίνουν ότι περίπου το 21-24% των νοικοκυριών ξόδεψε το πρόσθετο εισόδημα. Χρησιμοποιώντας την αμερικανική έρευνα για τις καταναλωτικές δαπάνες, οι Parker et al. (2013) μελετούν τις πληρωμές οικονομικών κινήτρων του 2008. Αναφέρουν σημαντικές αποκρίσεις από τα γηραιότερα, τα χαμηλότερα εισοδήματα και τα νοικοκυριά που κατέχουν στέγη. Οι Jappelli & Pistaferri (2014) χρησιμοποιούν την ιταλική έρευνα του 2010 για το εισόδημα και τον πλούτο των νοικοκυριών για να μελετήσουν πόσο από μια (υποθετική) μη αναμενόμενη προσωρινή αλλαγή εισοδήματος θα κατανάλωναν οι ερωτηθέντες και να διαπιστώσουν ότι, κατά μέσο όρο, οι καταναλωτές θα είχαν δαπανήσει το 48% των πρόσθετων κονδυλίων. Οι Misra & Surico (2014) μελετούν τις απαντήσεις κατανάλωσης στην είσπραξη της έκπτωσης φόρου 2001 ή 2008 στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ανακαλύπτουν ότι σχεδόν οι μισές οικογένειες των ΗΠΑ δεν προσάρμοσαν την κατανάλωσή τους.

Χρησιμοποιώντας μια αντιπροσωπευτική έρευνα του γερμανικού πληθυσμού, η έρευνα των Hayo & Uhl (2017) εστιάζει στις αναφερόμενες ατομικές αντιδράσεις κατανάλωσης σε μια πρόσφατη εξωγενή μείωση του φόρου μισθωτών υπηρεσιών. Περίπου 55% των ερωτηθέντων αναφέρουν ότι δαπανούν τα επιπλέον χρήματα,

υποδηλώνοντας σημαντικές δυνατότητες για φορολογικές αλλαγές, ώστε να επηρεάσουν την κατανάλωση και την οικονομική δραστηριότητα. Η ανάλυσή μας σχετικά με τις κοινωνικό-δημογραφικές και οικονομικές παραμέτρους των αντιδράσεων στην κατανάλωση καταδεικνύει, μεταξύ άλλων συνεπειών, ότι τα επιτόκια συνδέονται με τις αντιδράσεις της κατανάλωσης στις φορολογικές αλλαγές και ότι τα νοικοκυριά με υψηλότερο εισόδημα έχουν μεγαλύτερη τάση να καταναλώνουν.

Το γενικό συμπέρασμα από την ανάλυση της αντιπροσωπευτικής δημογραφικής έρευνας των Hayo & Uhl (2017) είναι ότι η επίπτωση των τυπικά μεγάλων μειώσεων φόρου στη συνολική κατανάλωση και την οικονομική δραστηριότητα είναι οικονομικά σημαντική στη Γερμανία, καθώς το 55% των ερωτηθέντων αναφέρει ότι θέλουν να δαπανήσουν τα επιπλέον χρήματα. Κατά την άποψή τους, αυτό αποκαλύπτει σημαντικές δυνατότητες για τη φορολογία να επηρεάσει την κατανάλωση και, ως εκ τούτου, την οικονομική δραστηριότητα. Ένας τρόπος σύγκρισης των αποτελεσμάτων μας με τη μακροοικονομική βιβλιογραφία σχετικά με τους φορολογικούς πολλαπλασιαστές είναι να μετατρέψουμε την εκτίμησή τους για την MPC σε έναν παραδοσιακό Keynesian πολλαπλασιαστή φόρου - $[MPC/(1-MPC)]$.

Οι Hayo & Uhl (2014) χρησιμοποιούν αφηγηματικά προσδιοριζόμενους φορολογικούς κραδασμούς για τη Γερμανία για να μελετήσουν τις συνέπειες των φορολογικών αλλαγών. Το ΑΕγχΠ και η κατανάλωση σε ένα μοντέλο αυτοαναστροφής φορέων και διαπιστώνουν τα μέγιστα αποτελέσματα μιας μοναδιαίας αύξησης του δείκτη φόρου προς το ΑΕγχΠ -2,4% επί του ΑΕγχΠ και -1,8% επί της κατανάλωσης, που δεν είναι ασύμβατα με τα συμπεράσματα της ποιοτικής μας έρευνας.

Με τη βοήθεια μεμονωμένων κοινωνικο-δημογραφικών και οικονομικών μεταβλητών, οι Hayo & Uhl (2017) διερευνούν ευρέως χρησιμοποιούμενες υποθέσεις σχετικά με τις αντιδράσεις της κατανάλωσης στις φορολογικές αλλαγές, με αρκετά ενδιαφέροντα αποτελέσματα. Πρώτον, ρώτησαν τους ερωτώμενους αν αντιλαμβάνονται ότι η τρέχουσα μείωση των επιτοκίων είναι προσωρινή ή μόνιμη. Δεν βρήκαν καμία σημαντική διαφορά στις αντιδράσεις στην κατανάλωση σε όλη αυτήν τη διάσταση, η οποία δημιουργεί κάποια αμφιβολία για μια βασική προϋπόθεση της υπόθεσης του μόνιμου εισοδήματος. Δεύτερον, ανακάλυψαν ότι οι ατομικές αποδόσεις των αποταμιεύσεων έχουν σημαντική επίπτωση στην καταναλωτική δαπάνη μετά από μια

φορολογική μείωση: αν οι αποδόσεις θεωρούνται σχετικά χαμηλές, η απόκριση στην κατανάλωση είναι σχετικά ισχυρότερη. Αυτό το εύρημα αποτελεί πρόκληση για τα μόνιμα μοντέλα εισοδήματος, τα οποία προβλέπουν ότι οι αντιδράσεις της κατανάλωσης στις πρόσκαιρες μεταβολές του εισοδήματος θα είναι μικρότερες κάτω από τα χαμηλά επιτόκια.

Τρίτον, οι προσδοκίες σχετικά με τη μελλοντική οικονομική κατάσταση δεν είναι σημαντικές, γεγονός που δεν συνάδει ούτε με την αντίδραση των καταναλωτών στο ισόβιο εισόδημα ούτε με την έννοια της οικονομίας της συμπεριφοράς των «ζωικών πνευμάτων». Τέταρτον, οι εκτιμώμενοι παράγοντες προεξόφλησης έχουν σημαντική επίδραση στην απόφαση για τον τρόπο χρήσης του πρόσθετου εισοδήματος. Όσο μικρότερος είναι ο συντελεστής προεξόφλησης, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα να δαπανηθούν τα πρόσθετα έσοδα από τη φορολογική μείωση, πράγμα που συνάδει με τη διαχρονική μεγιστοποίηση της ωφέλειας. Ο δείκτης των Hayo & Uhl (2017) για βραχυπρόθεσμη ανυπομονησία δεν είναι στατιστικά σημαντικός, γεγονός που υποδηλώνει ότι η έμφαση στα συμπεριφορικά οικονομικά στην υπερβολική προεξόφληση μπορεί να μην δικαιολογείται στο παρόν πλαίσιο.

Πέμπτον, οι διακυμάνσεις στις ιδιότητες κινδύνου δεν είναι στατιστικά σημαντικές. Έκτον, βρήκαν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι οι «καταναλωτές του Ricardian ξόδεψαν σημαντικά λιγότερα χρήματα από τη φορολογική μείωση. Ωστόσο, μόνο το 8% περίπου των καταναλωτών είναι Ρικαρντιανοί, πράγμα που σημαίνει ότι η πρακτική σημασία αυτού του αποτελέσματος είναι μικρή. Έβδομον, οι διάφοροι δείκτες για τις οικονομικές γνώσεις δεν είναι ούτε μεμονωμένα ούτε από κοινού στατιστικά σημαντικοί, γεγονός που υποδηλώνει ότι οι οικονομικές γνώσεις δεν συνδέονται με διαφορετικές αντιδράσεις κατανάλωσης στις φορολογικές μεταβολές. Πράγματι, τα αποτελέσματά τους θέτουν υπό αμφισβήτηση την πρακτική σημασία των ορθολογικών μοντέλων προσδοκιών, καθώς ο βαθμός γνώσης του γερμανικού πληθυσμού σχετικά με σημαντικές οικονομικές μεταβλητές είναι αρκετά χαμηλός.

Όγδοον, υποστηρίζεται συχνά ότι η στοχοθέτηση των μέτρων πολιτικής στα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος είναι μια ιδιαίτερα αποτελεσματική προσέγγιση για τη σταθεροποίηση του επιχειρηματικού κύκλου. Ενώ ο δείκτης του πλούτου, η ιδιοκτησία σπιτιού, μειώνει την τάση να δαπανούμε, τα νοικοκυριά με υψηλό εισόδημα φαίνεται να έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα κατανάλωσης των πρόσθετων χρημάτων.

Έτσι, συνολικά, η απάντηση σε αυτές τις δύο διαστάσεις της οικονομικής ευημερίας είναι διφορούμενη.

2.1. Φορολογικές Συμπεριφορές και Συμμόρφωση

Η φορολογική μη συμμόρφωση αποτελεί μείζον πρόβλημα για τις μεγάλες κυβερνήσεις και εκτιμάται σε περίπου 385 δισεκατομμύρια δολάρια μη εισπραχθέντων φορολογικών εσόδων ετησίως στις Ηνωμένες Πολιτείες και 42 δισεκατομμύρια λίρες στο Ηνωμένο Βασίλειο. Ωστόσο, οι άνθρωποι πληρώνουν περισσότερους φόρους από ό,τι προβλέπεται από τα παραδοσιακά οικονομικά μοντέλα (π.χ. Allingham & Sandmo, 1972) δεδομένου του χαμηλού επιπέδου επιβολής φορολογικής συμμόρφωσης και των μικρών κυρώσεων που σχετίζονται με τη φοροδιαφυγή (Cullis, Jones, & Savoia, 2012). Αυτό το χάσμα μεταξύ καθαρά οικονομικών προσδοκιών και πραγματικών φορολογικών πληρωμών έχει ενθαρρύνει την περαιτέρω εξέταση παραγόντων συμπεριφοράς που επηρεάζουν την απόφαση ενός ατόμου να συμμορφωθεί (ή όχι) με τους φορολογικούς νόμους (Pickhardt & Prinz, 2014). Η έρευνα επικεντρώθηκε κυρίως στις πολιτικές επιβολής φορολογικής συμμόρφωσης, στην ηθική υποχρέωση και στους πολιτιστικούς και κανονιστικούς παράγοντες που επηρεάζουν τη συμπεριφορά και τις αποφάσεις συμμόρφωσης με τις φορολογικές πληρωμές (Alm, 2012).

Οι βασικές οικονομικές συνέπειες της αποκάλυψης μίας φορολογικής παράβασης και η απειλή αυτής είναι αποτελεσματικές για την ενθάρρυνση των πληρωμών, ακόμη και αν δεν μπορούν να εξηγήσουν πλήρως την παρατηρούμενη συμπεριφορά συμμόρφωσης με τη φορολογία (Kirchler, Maciejovsky, & Schneider, 2003). Παρόλο που η επιβολή φορολογικής συμμόρφωσης λειτουργεί σε μεγάλο βαθμό μέσω οικονομικών κινήτρων, ψυχολογικοί παράγοντες και παράγοντες συμπεριφοράς, όπως συναισθήματα και ερμηνείες των φορολογικών κυρώσεων, μπορούν επίσης να παίξουν ρόλο. Εκτός από τις οικονομικές συνέπειες της επιβολής ποινής, η δημοσιοποίηση της ταυτότητας ενός απατεώνα μπορεί να έχει το επιπλέον κόστος της δημόσιας αποδοκιμασίας (Bø, Slemrod, & Thoresen, 2015). Ωστόσο, ο Coricelli και οι συνεργάτες του (2014) διαπιστώνουν ότι οι φορολογούμενοι θα εξαπατούν λιγότερο όταν η αρχική αποδοκιμασία ακολουθείται από συγχώρεση και επανένταξη στην κοινότητα από ό,τι όταν δεν ακολουθείται από ευκαιρίες επανένταξης. Σε αυτήν την

περίπτωση, τα ακραία αρνητικά συναισθήματα που συνδέονται με την εξαπάτηση μπορούν στην πραγματικότητα να οδηγήσουν σε επανάληψη της μη συμμόρφωσης. Επιπλέον, οι διαφορές στις προσδοκίες σχετικά με τις κυρώσεις και η πιθανότητα σύλληψης μπορούν να οδηγήσουν σε διαφορές στη φορολογική συμμόρφωση. Η αβεβαιότητα σχετικά με την πιθανότητα ενός ελέγχου μπορεί να οδηγήσει σε υψηλότερα επίπεδα φορολογικής συμμόρφωσης (Tan & Yim, 2014), όπως και η υπέρβαση της χαμηλής πιθανότητας ότι θα υπάρξει έλεγχος (Alm, McClelland, & Schulze, 1992). Έτσι, η ικανότητα ενός ατόμου να μάθει σχετικά με τις φορολογικές κυρώσεις είναι σημαντική για την εξήγηση της φορολογικής συμμόρφωσης (Soliman, Jones, & Cullis, 2014).

2.2. Ψυχολογικά Κίνητρα για Πληρωμές Φόρου

Εκτός από τον φόβο ενός ελέγχου, οι τρόποι πληρωμής των φόρων υποδηλώνουν ότι οι φορολογούμενοι έχουν εγγενή κίνητρα να πληρώνουν φόρους σε πολλές περιπτώσεις. Σύμφωνα με την υπόθεση της φορολογικής συνάφειας, τα άτομα μπορούν να αντλήσουν χρησιμότητα από την καταβολή φόρων λόγω παροχών από κοινωνικά υπεύθυνη συμπεριφοράς (Djanali & Sheehan- Connor, 2012). Μια ποικιλία παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών κανόνων (Cullis, Jones, & Savoia, 2012), της ηθικής υποχρέωσης (Shu et al., 2012), της εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση (Kasper, Kogler, & Kirchler, 2015) και των πεποιθήσεων σχετικά με τον τρόπο που δαπανούνται από το κράτος οι φόροι (Lamberton, De Neve, & Norton, 2014), μπορούν να επηρεάσουν την απόφαση ενός πολίτη να πληρώσει φόρους καθώς και την ικανοποίησή του από αυτή την πράξη.

Τόσο οι προσωπικοί κανόνες (πεποιθήσεις σχετικά με την κοινωνία όσο και ηθικές πεποιθήσεις) όσο και οι κοινωνικοί κανόνες (πεποιθήσεις για τις συμπεριφορές και τις αξίες των άλλων) διαδραματίζουν ρόλο στη φορολογική συμμόρφωση. Οι εκκλήσεις στην ευσυνειδησία των φορολογουμένων, ο πλούτος ως ευθύνη, η αναμενόμενη ενοχή για τη μη συμμόρφωση (Grasmick & Bursik, 1990), οι ηθικές πεποιθήσεις σχετικά με τους φόρους (Reckers, Sanders, & Roark, 1994) και η γενική ειλικρίνεια έχουν όλα συνδεθεί με τη συμπεριφορά φορολογικής συμμόρφωσης. Οι φορολογούμενοι είναι πιθανό να πιστεύουν ότι και άλλοι μοιράζονται το επίπεδο φορολογικής συμμόρφωσής τους (Webley, Cole, & Eidjar, 2001).

Επιπλέον, πειραματικές μελέτες έχουν δείξει ότι η παροχή της γνώσης ότι οι άνθρωποι υποτιμούν γενικά πόσο άλλοι φορολογούμενοι υποστηρίζουν τη φορολογική συμμόρφωση αύξησαν τις πληρωμές φόρου (Wenzel, 2005), ενώ η συνειδητοποίηση ότι οι άλλοι επιθυμούν χαμηλότερα επίπεδα κυρώσεων οδήγησαν σε χαμηλότερες πληρωμές φόρου (Alm, McClelland, & Schulze, 1999). Παρόλο που οι πεποιθήσεις σχετικά με τη συμπεριφορά και, ειδικότερα, τη συμπεριφορά φορολογικής συμμόρφωσης μεταξύ φίλων και γνωστών αντικατοπτρίζουν με συνέπεια τη συμπεριφορά κάποιου, οι πεποιθήσεις σχετικά με τη φορολογική συμμόρφωση στο γενικό πληθυσμό έχει αποδειχθεί ότι δείχνουν το αντίστροφο μοτίβο σε ορισμένες περιπτώσεις (Hasseldine, Kaplan, & Fuller, 1994). Συνδυάζοντας αυτό το ανομοιογενές μοτίβο, ο Wenzel (2004) απέδειξε ρητά ότι η επίδραση των κοινωνικών κανόνων μετριάζεται από τη δύναμη της σχέσης κάποιου με την ομάδα της οποίας η συμπεριφορά είναι γνωστή, με άτομα που εξομοιώνουν τη συμπεριφορά φορολογικής συμμόρφωσης με όσους διατηρούν ισχυρούς δεσμούς και διαφοροποιούνται όσους διατηρούν αδύναμους δεσμούς.

Οι πεποιθήσεις για την κυβέρνηση και τις φορολογικές αρχές μπορούν επίσης να επηρεάσουν την προθυμία των ανθρώπων να συμμορφωθούν με τους φορολογικούς νόμους. Συγκεκριμένα, τα υψηλότερα επίπεδα εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση μπορούν να αυξήσουν την πιθανότητα φορολογικής συμμόρφωσης (Scholz & Lubell, 1998), όπως και τα άμεσα δημοκρατικά δικαιώματα (Torgler, 2007). Οι Kasper et al. (2015) αναλύουν μια περίπλοκη σχέση μεταξύ της εμπιστοσύνης των φορολογουμένων στην κυβέρνηση και του αναμενόμενου επιπέδου επιβολής των φορολογικών κυρώσεων (Kirchler, Hoesl, & Wahl, 2008). Όταν η εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση και στις φορολογικές αρχές είναι χαμηλή, οι αρχές πρέπει να ασκήσουν εξουσία μέσω της επιβολής υψηλότερων προστίμων και να αυξήσουν τις πιθανότητες φορολογικής συμμόρφωσης. Ωστόσο, όταν η εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση και τις φορολογικές αρχές είναι υψηλή, άλλες μεταβλητές όπως οι ηθικές πεποιθήσεις, οι γνώσεις, οι στάσεις και το αίσθημα δικαίου μπορούν να οδηγήσουν σε εθελοντική συμμόρφωση, ενώ τα υψηλά επίπεδα κυρώσεων και επιβολής φορολογικής συμμόρφωσης μπορούν στην πραγματικότητα να πυροδοτήσουν και να καταστρέψουν το εγγενές κίνητρο πληρωμής φόρων (Kirchler et al., 2010). Όταν η εμπιστοσύνη στην κυβέρνηση ή στην εξουσία της κυβέρνησης είναι στο μέγιστο, οι άνθρωποι θα συμμορφωθούν με τους φορολογικούς νόμους ανεξάρτητα από το επίπεδο των άλλων μεταβλητών. Έτσι, αυτές

οι αλληλεπιδράσεις έχουν μεγαλύτερη σημασία όταν τα επίπεδα εμπιστοσύνης ή ισχύος είναι) χαμηλά (Kirchler, Hoesl, & Wahl, 2008).

2.3.Πεποιθήσεις Σχετικά με τους Φόρους

Η κατανόηση του φορολογικού συστήματος (Kasper, Kogler & Kirchler, 2015) και του πώς χρησιμοποιούνται οι φόροι (Hill, 2010) μπορούν να χρησιμεύσουν ως κρίσιμα συστατικά στοιχεία της ηθικής υποχρέωσης κάποιου να πληρώσει φόρους. Πρόσφατα στοιχεία δείχνουν ότι η στάση των ανθρώπων απέναντι στους φόρους μπορεί να γίνει πιο ευνοϊκή καθώς αυξάνεται η γνώση τους για το φορολογικό σύστημα. Οι Eriksen και Fallan (1996) αποδεικνύουν ότι, καθώς αυξάνεται η φορολογική γνώση, οι άνθρωποι θεωρούν τη δική τους φοροδιαφυγή όσο και των άλλων πιο σοβαρή και τη φορολόγηση πιο δίκαιη, ενώ οι Kasper et al. (2015) δείχνουν ότι η κάλυψη του θέματος από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης επηρεάζει την εμπιστοσύνη στις φορολογικές αρχές και την αντιληπτή εξουσία της κυβέρνησης.

Οι φορολογούμενοι (σύμφωνα με έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες) πιστεύουν ότι η κυβέρνηση έχει καθήκον να διασφαλίζει ίσες ευκαιρίες για όλους και να θεωρεί τους φόρους ως μέρος αυτού του συλλογικού στόχου (Greenberg & Greenberg, 2013). Γενικότερα, οι πεποιθήσεις ότι οι φόροι πρέπει να εισπράττονται και να διανέμονται δίκαια και ομοιόμορφα μπορούν να επηρεάσουν τη συμμόρφωση, με την ίση μεταχείριση να λειτουργεί ως εξέχουσα αρχή δικαιοσύνης (Sausgruber & Tyran, 2014). Σύμφωνα με αυτό το μοτίβο η ενσυναίσθηση μπορεί να ενθαρρύνει τη φορολογική συμμόρφωση (Bazart & Bonein, 2014).

Ένας παράγοντας που εμποδίζει τη μέγιστη φορολογική συμμόρφωση μπορεί να είναι η αποσύνδεση μεταξύ των πληρωμών φόρου και των οφελών που παρέχονται από το κράτος μέσω της δαπάνης των φορολογικών εσόδων. Για παράδειγμα, μια έρευνα αποκάλυψε ότι το 53% των Αμερικανών που ισχυρίστηκαν ότι δεν είχαν επωφεληθεί ποτέ από κυβερνητικές κοινωνικές υπηρεσίες, στην πραγματικότητα είχαν πάρει φοιτητικά δάνεια και το 40% είχαν δημόσια ασφάλιση υγείας (Mettler, 2011). Η παροχή επιλογών στους φορολογούμενους σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο δαπανώνται τα φορολογικά έσοδα από το κράτος μπορεί επίσης να αυξήσει τη συμμόρφωση και την ικανοποίηση με τις πληρωμές φόρων. Ο Lambertson και οι

συνεργάτες του (Lamberton, De Neve, & Norton 2014) διαπίστωσαν ότι η παροχή στους φορολογούμενους της ευκαιρίας να καταναείμουν ένα μικρό μέρος των φορολογικών τους πληρωμών σε συγκεκριμένες κατηγορίες προϋπολογισμού ή να επισημάνουν τις προτιμήσεις τους για το πώς θα ήθελαν τα φορολογικά έσοδα να δαπανηθούν παρέχει μια ισχυρότερη αντιληπτή σύνδεση μεταξύ των πληρωμών και των υπηρεσιών που λαμβάνονται. Κατά συνέπεια, αυτές οι παρεμβάσεις μειώνουν τα συναισθήματα εναντίωσης στην φορολόγηση και διατηρούν την ικανοποίηση με τις φορολογικές πληρωμές σταθερή καθώς αυξάνεται η αντιληπτή αξία αυτών των φορολογικών πληρωμών. Σύμφωνα με αυτό το μοτίβο, έχει διαπιστωθεί ότι η ενθάρρυνση των μελών των πολιτικών κομμάτων που προτιμούν τις αντιφορολογικές πολιτικές να εξετάσουν θετικές χρήσεις των φορολογικών εσόδων μπορεί να εξαλείψει τις τάσεις αποφυγής της φορολογίας (Sussman & Olivola, 2011).

2.4. Διαμόρφωση Επιλογών Καταναλωτών Βάσει των Φόρων

Μια ποικιλία παραγόντων επηρεάζει την αντίληψη των καταναλωτών και τη στάση τους απέναντι στους φόρους. Οι ίδιοι οι φόροι μπορούν, αντίστροφα, να επηρεάσουν άμεσα τις επιλογές των καταναλωτών με διάφορους τρόπους. Εκτός από τη διαμόρφωση των αγορών λιανικής (Einav, Knoepfle, Levin, & Sundaresan, 2014), η ύπαρξη των φόρων - και ο βαθμός στον οποίο οι καταναλωτές γνωρίζουν σχετικά με αυτούς (Goldin & Homonoff, 2013) - μπορούν επίσης να ενθαρρύνουν συμπεριφορές που εκτιμώνται από την κυβέρνηση, όπως η φιλανθρωπική προσφορά (Eckel, Grossman, & Johnston, 2005) ή η επιλογή ορισμένων χρηματοοικονομικών προϊόντων (Sussman & Olivola, 2011), αλλά και να αποθαρρύνουν τις ανεπιθύμητες συμπεριφορές όπως η κατανάλωση ανθυγιεινών τροφίμων (Shah et al., 2014) και η χρήση πλαστικών σακουλών (Homonoff, 2018).

Όταν οι καταναλωτές λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με τα προϊόντα που θα αγοράσουν, τα στοιχειώδη οικονομικά επιτάσσουν το ότι οι τιμές πρέπει παίζουν κάποιο ρόλο σε αυτές. Θεωρώντας σταθερή την προσφορά του προϊόντος, οι καταναλωτές θα πρέπει να λαμβάνουν αποφάσεις αγοράς βάσει των τελικών τιμών που θα πρέπει να πληρώσουν, ανεξάρτητα από το ποσό του φόρου που περιλαμβάνεται σε αυτήν την τιμή και του πότε ή του πώς επιβάλλεται ο φόρος. Πράγματι, η παρουσία φόρων και πρόσθετων δαπανών μειώνει τις αγορές των καταναλωτών, θεωρώντας

όλους τους υπόλοιπους παράγοντες σταθερούς. Ωστόσο, οι απαντήσεις των καταναλωτών είναι πιο περίπλοκες από ό, τι μπορεί να προβλέψει η βασική οικονομική θεωρία. Σε πολλές περιπτώσεις, οι καταναλωτές ανταποκρίνονται περισσότερο στους φόρους παρά σε κάποιο ισοδύναμο οικονομικό κόστος ή σε θετικά κίνητρα (π.χ. επιδοτήσεις, εκπτώσεις και μπόνους), τόσο επειδή ορισμένοι καταναλωτές διατηρούν μια φαινομενικά εγγενή αποστροφή στους φόρους (Sussman & Olivola, 2011), όσο και επειδή ανταποκρίνονται περισσότερο στις απώλειες παρά στα αντίστοιχα κέρδη (Bracha & Cooper, 2014).

Είναι σίγουρο ότι οι καταναλωτές πάντα προσπαθούν να αποφύγουν επιπλέον οικονομικά κόστη, και οι φόροι συμπεριλαμβάνονται σε αυτούς. Ένας ενδιαφέρων τομέας έρευνας είναι η διαδικτυακή αγοραστική συμπεριφορά. Κατά γενικό κανόνα, τα διαδικτυακά καταστήματα δεν εισπράττουν φόρους επί των πωλήσεων, εκτός εάν έχουν φυσική παρουσία σε ένα δεδομένο σημείο. Ο Goolsbee (2000) δείχνει ότι τα άτομα που ζουν σε πολιτείες με υψηλούς φόρους επί των πωλήσεων είναι πολύ πιο πιθανό να κάνουν αγορές στο διαδίκτυο και εκτιμά ότι διαδικτυακοί φόροι αντίστοιχου επιπέδου θα μπορούσαν να μειώσουν τον αριθμό των διαδικτυακών αγοραστών κατά σχεδόν ένα τέταρτο. Οι Anderson et al. (2010) εξετάζουν περιπτώσεις όπου τα καταστήματα στο διαδίκτυο ανοίγουν τοποθεσίες εντός μιας πολιτείας και πρέπει να αρχίσουν να χρεώνουν φόρους επί των πωλήσεων σε όλους τους καταναλωτές στην πολιτεία αυτή (Baugh, Ben-David, & Park, 2014). Αποδείχθηκε ότι όταν ένα κατάστημα αρχίζει να συλλέγει φόρους, οι πωλήσεις του στο διαδίκτυο μειώνονται, αλλά οι πωλήσεις καταλόγου παραμένουν αμετάβλητες. Αυτή η διαφορά αποδίδεται στην ευκολία αναζήτησης εναλλακτικών στο διαδίκτυο σε σχέση με τους καταλόγους. Με άλλα λόγια, όταν οι φόροι είναι εμφανείς και εύκολα αποφεύγονται, οι καταναλωτές θα αλλάξουν τη συμπεριφορά τους για να μειώσουν ή να εξαλείψουν αυτό το κόστος. Ωστόσο, οι προσπάθειές τους περιορίζονται από τη διαθεσιμότητα εναλλακτικών λύσεων. Οι Einav et al. (2014) δείχνουν ότι οι καταναλωτές είναι πιο πιθανό να αγοράσουν προϊόντα από διαδικτυακούς πωλητές λιανικής που δεν έχουν τοποθεσίες στην πολιτεία τους. Εκτιμούν ότι κάθε 1% αύξηση του κρατικού φόρου στις αγορές ενός καταναλωτή αυξάνει τις διαδικτυακές αγορές του κατά 2%, αλλά μειώνει τις διαδικτυακές αγορές του από τους πωλητές λιανικής με παρουσία στην πολιτεία τους κατά 3% έως 4% (Hu & Tang, 2014).

Ωστόσο, προκειμένου οι καταναλωτές να ανταποκριθούν σε ένα κόστος, πρέπει πρώτα να παρατηρήσουν ότι θα πρέπει να το πληρώσουν. Οι Chetty, Looney και Kroft (2009) αποδεικνύουν ότι οι καταναλωτές δεν αντιδρούν το ίδιο στους φόρους όταν αυτοί οι φόροι δεν είναι εμφανείς. Διαπιστώνουν ότι η δημοσίευση ετικετών τιμών που αναφέρουν ρητά το ποσό του φόρου που θα πρέπει να πληρώσει ο καταναλωτής μειώνει τη ζήτηση κατά 8 τοις εκατό σε σχέση με την ενσωμάτωση του φόρου στην τελική τιμή που καταβάλλεται μόλις ο καταναλωτής φτάσει στο ταμείο. Κατά παρόμοιο τρόπο, οι καταναλωτές είναι λιγότερο πιθανό να ανταποκριθούν σε αλλαγές στα ποσά των διοδίων (δηλαδή, να αλλάξουν τις οδικές διαδρομές τους για να αποφύγουν τους δρόμους με διόδια) όταν οι εγκαταστάσεις διοδίων υιοθετούν ηλεκτρονική είσπραξη διοδίων, και ελαχιστοποιείται η εμφατικότητα της πληρωμής των διοδίων (Finkelstein, 2009). Ο Finkelstein εκτιμά ότι τα διόδια είναι 20% έως 40% υψηλότερα από αυτά που θα ήταν με τη χειροκίνητη συλλογή. Εκτός από την ελαχιστοποίηση της εμφατικότητας των φόρων, παραλείποντάς τους από τις τιμές ή μέσω της αυτοματοποίησης, και τα περίπλοκα φορολογικά συστήματα έχει αποδειχθεί επίσης ότι μειώνουν την ανταπόκριση των καταναλωτών στο ύψος του ποσού που πρέπει να πληρώσουν.

Σε αντίθεση με την ανεπαρκή αντίδραση σε συγκεκριμένες μορφές φορολογίας, οι άνθρωποι μπορούν να αντιδράσουν υπερβολικά στους φόρους όταν αυτοί είναι εμφανείς (Sussman & Olivola, 2011). Για παράδειγμα, οι άνθρωποι αναφέρουν ότι είναι πιο πιθανό να αγοράσουν ένα προϊόν προς πώληση όταν η πώληση περιγράφεται ως πώληση με μειωμένο φόρο από ό,τι όταν περιγράφεται ως πώληση ανταμοιβής πελατών, θεωρώντας το κόστος του αγαθού και το ποσό του φόρου ίδια στις δύο περιπτώσεις. Οι Cabral και Hoxby (2012) υποστηρίζουν ότι ο φόρος ιδιοκτησίας είναι ο πιο μισητός φόρος εν μέρει επειδή είναι ο πιο εμφανής φόρος που πληρώνουν οι καταναλωτές. Ο Goldin (2012) παρέχει μια επισκόπηση της έρευνας που αποδεικνύει ότι η εμφατικότητα του νομισματικού κόστους ενός φόρου μεταβάλλει δραματικά τη συμπεριφορά των φορολογουμένων. Δηλαδή, οι καταναλωτές ανταποκρίνονται περισσότερο σε έναν φόρο όταν η τιμή μετά το φόρο του προϊόντος είναι πιο εμφανής (Goldin, 2015).

2.4.1. Φορολογικές Μειώσεις ως Εργαλείο Ενθάρρυνσης Επιθυμητής Συμπεριφοράς

Εκτός από το ότι χρησιμεύουν ως μια μορφή ουδέτερων εσόδων για την κυβέρνηση, οι φορολογικές πολιτικές μπορούν επίσης να σχεδιαστούν για να ενθαρρύνουν τις προτιμώμενες συμπεριφορές. Ένα σημαντικό παράδειγμα είναι η ενθάρρυνση των φιλανθρωπικών παροχών μέσω φορολογικών εκπτώσεων. Παρά την παρουσία αυτής της πολιτικής, οι καταναλωτές υποτιμούν τόσο την επιλεξιμότητά τους για φορολογικά οφέλη μέσω φιλανθρωπικών δωρεών όσο και το μέγεθος αυτών των παροχών (Goldin & Listokin, 2014). Δεδομένου ότι η κυβέρνηση παρέχει κεφάλαια που προέρχονται από φόρους σε πολλούς μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, ένα ερώτημα είναι εάν αυτή η κυβερνητική χρηματοδότηση παρεμποδίζει την εκούσια εθελοντική προσφορά, όπως προτείνει η ανάλυση βάσει θεωρίας παιγνίων. Ορισμένες υπάρχουσες έρευνες δείχνουν ότι οι καταναλωτές συνεχίζουν να πραγματοποιούν εθελοντικές δωρεές παρά την κρατική χρηματοδότηση (Gronberg, Luccasen, Turocy, & Van Huyck, 2012).

Επιπλέον στοιχεία υποστηρίζουν επίσης αυτό το μοτίβο, αποδεικνύοντας ότι οι καταναλωτές ικανοποιούνται από εθελοντικές δωρεές περισσότερο από οποιαδήποτε ικανοποίηση λαμβάνουν από αυξήσεις δημόσιων αγαθών, όπως αυτές που προκύπτουν μέσω της φορολογίας (Harbaugh, Mayr, & Burghart, 2007). Σε πλήρη συμφωνία με τις αποκρίσεις σε εμφανείς φόρους που παρατηρούνται στο πλαίσιο των καταναλωτικών αγαθών, οι Eckel, Grossman και Johnston (2005) αποδεικνύουν ότι οι αναγκαστικές εισφορές μέσω της φορολογίας στην πραγματικότητα δυσχεραίνουν τις ιδιωτικές δωρεές σε περιπτώσεις όπου η πηγή της χρηματοδότησης καθίσταται εμφανής. Με άλλα λόγια, όταν οι άνθρωποι λένε ρητά ότι τα φορολογικά έσοδα συνεισέφεραν σε έναν συγκεκριμένο σκοπό, δεν θέλουν πλέον να συνεισφέρουν τίποτα για αυτόν τον σκοπό. Σε μια ανασκόπηση των υπαρχόντων δεδομένων, ο Steinberg (1991) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι περισσότερες μελέτες αποκαλύπτουν χαμηλά επίπεδα δυσχέρειας ιδιωτικών δωρεών λόγω χρηματοδότησης μέσω φόρων. Ωστόσο, τα στοιχεία είναι αμφιλεγόμενα (Manzoor & Straub, 2005), και μπορεί επίσης να υπάρχουν ουσιώδη αλλά όχι πλήρη επίπεδα τέτοιας δυσχέρειας (Chan, Godby, Mestelman, & Muller, 2002). Επιπλέον, οι Andreoni και Payne (2011) προτείνουν ότι κάποια φαινομενική παρόμοια δυσχέρεια στις ιδιωτικές δωρεές μπορεί να οφείλεται σε πιθανή μείωση των προσπαθειών συγκέντρωσης χρημάτων από το φιλανθρωπικό ίδρυμα.

Η κυβέρνηση μπορεί να χρησιμοποιήσει φορολογικά κίνητρα για την προώθηση συγκεκριμένων οικονομικών συμπεριφορών. Για παράδειγμα, οι πολιτειακές και τοπικές κυβερνήσεις στην Αμερική μπορούν να δανειστούν χρήματα μέσω δημοτικών ομολόγων που δεν φορολογούνται. Παρόμοια με ότι συμβαίνει και με τις αποκρίσεις σε ορισμένους από τους ουδέτερους φόρους που περιγράφηκαν προηγουμένως, οι καταναλωτές τείνουν να ανταποκρίνονται πιο έντονα από ό, τι οι οικονομικοί όροι θα υπαγόρευαν σε αυτό το χρηματοοικονομικό εργαλείο. Από μια ορθολογική οικονομική προοπτική, αν ένας καταναλωτής επιλέγει μεταξύ ενός φορολογητέου εταιρικού ομολόγου και ενός αφορολόγητου δημοτικού ομολόγου με πανομοιότυπα χαρακτηριστικά (εκτός από την απόδοση) θα πρέπει να επιλέξει το ομόλογο με την υψηλότερη απόδοση μετά τον φόρο, όπως καθορίζεται από τον προσωπικό οριακό φορολογικό συντελεστή του. Τα οφέλη για τους επενδυτές που κατέχουν αφορολόγητα δημοτικά ομόλογα αυξάνονται αναλόγως με τους οριακούς φορολογικούς συντελεστές τους.

Ωστόσο, οι Feenberg και Poterba (1991) δείχνουν ότι σχεδόν το ένα πέμπτο των τόκων δημοτικών ομολόγων που απαλλάσσονται από φόρους πηγαίνει σε νοικοκυριά με χαμηλούς οριακούς φορολογικούς συντελεστές, για τους οποίους τα ομόλογα φαίνεται να είναι μη βέλτιστες επενδύσεις. Υποθέτουν ότι διάφοροι παράγοντες θα μπορούσαν να εξηγήσουν αυτήν τη συμπεριφορά, συμπεριλαμβανομένης της βραδύτητας των προσαρμογών χαρτοφυλακίου στην αλλαγή φορολογικών ορίων ή της επιθυμίας να αποφευχθεί η καταβολή φόρων, ακόμη και αν αυτή η επιθυμία προκαλεί οικονομικό κόστος (Poterba, 2002). Έχει αποδειχθεί ότι οι άνθρωποι προτιμούν τα ομόλογα με ισοδύναμους οικονομικούς όρους μετά τους φόρους όταν δεν χρειάζεται να πληρώνουν φόρους για τα κέρδη τους.

2.4.2. Φορολογικές Ποινές ως Εργαλείο Αποθάρρυνσης Ανεπιθύμητων Συμπεριφορών

Ακριβώς όπως οι φορολογικές μειώσεις και οι εξαιρέσεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να ενθαρρύνουν τις επιθυμητές συμπεριφορές, οι κυβερνήσεις συχνά επιβάλλουν φόρους με στόχο να αποθαρρύνουν μια σειρά από ανεπιθύμητες συμπεριφορές, από την αύξηση των εκπομπών άνθρακα έως το κάπνισμα και την κατανάλωση ανθυγιεινών τροφίμων. Τα υπάρχοντα στοιχεία δείχνουν ότι αυτοί οι

φόροι είναι γενικά αποτελεσματικοί στη μείωση των ανεπιθύμητων συμπεριφορών, συμπεριλαμβανομένης της κατανάλωσης αλκοόλ (Wagenaar, Salois, & Komro, 2009), ζαχαρούχων ποτών (Brownell et al., 2009), και καπνού (Chaloupka, Straif, & Leon, 2011). Στην πραγματικότητα, στην περίπτωση του καπνού, οι αναλύσεις δείχνουν ότι οι φορολογικές αυξήσεις είναι η πιο αποτελεσματική παρέμβαση για τη μείωση της ζήτησης (Jha & Chaloupka, 2000). Αν και η επίδραση πολλών από αυτούς τους φόρους στη συνολική ευημερία των καταναλωτών (και όχι απλά στην κατανάλωση) παραμένει άγνωστη, υπάρχουν ενδείξεις ότι η προσθήκη φόρων μπορεί μερικές φορές να αυξήσει την ευημερία των καταναλωτών, τουλάχιστον στην περίπτωση των φόρων στα τσιγάρα.

Ωστόσο, η πλειονότητα των οικονομικών αναλύσεων σχετικά με την επίδραση των φόρων στην αλλαγή συμπεριφοράς δεν καταλήγει σε σίγουρα αποτελέσματα σχετικά με το πόσο αυτή η αλλαγή προκύπτει από καθαρά οικονομικούς παράγοντες που σχετίζονται με το κόστος του φόρου έναντι των ψυχολογικών αντιδράσεων στην εφαρμογή του. Αν και η κυβέρνηση μπορεί να στραφεί στις επιδοτήσεις ως ένα είδος εναλλακτικού χρηματοοικονομικού εργαλείου, η έρευνα δείχνει ότι οι φόροι είναι πιο ισχυρά εργαλεία για την πραγματοποίηση αλλαγής συμπεριφοράς από τις επιδοτήσεις ισοδύναμης αξίας. Για παράδειγμα, μια πρόσφατη έρευνα έδειξε ότι ένας φόρος πέντε λεπτών που επιβλήθηκε στη χρήση κάθε φιλικής προς το περιβάλλον τσάντας αγορών μιας χρήσης μείωσε σημαντικά την εξάρτηση των καταναλωτών από τις αναλώσιμες τσάντες, ενώ ένα μπόνους πέντε λεπτών για τη μεταφορά επαναχρησιμοποιήσιμων τσαντών δεν είχε καμία επίδραση (Homopoff, 2018). Άλλες έρευνες που διερεύνησαν τις επιπτώσεις των φόρων σε σχέση με τις επιδοτήσεις στην επιλογή τροφίμων αποκάλυψαν ένα παρόμοιο μοτίβο, αποδεικνύοντας ότι η φορολόγηση ανθυγιεινών τροφίμων μείωσε την τελική ποσότητα λίπους που αγοράστηκε, ενώ η επιδότηση υγιεινότερων τροφίμων δεν είχε καμία επίδραση στην διατροφική ποιότητα των αγορασμένων τροφίμων (Epstein, Dearing, Roba, & Finkelstein, 2010). Οι Shah et al. (2014) διερεύνησαν περαιτέρω τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ ψυχολογικών παραγόντων και κόστους σχετιζόμενου με φόρους στον τομέα της επιλογής φαγητού. Διαπίστωσαν ότι με την ρητή ενημέρωση των επισκεπτών των εστιατορίων ότι ορισμένα τρόφιμα φορολογούνται περισσότερο επειδή ήταν ανθυγιεινά μείωσαν την κατανάλωση λιγότερο υγιεινών τροφίμων ακόμα περισσότερο σε σχέση με την μείωση που θα αναμενόταν απλά από το επιπλέον οικονομικό κόστος που επιβάλλει ο φόρος.

Πολλοί καταναλωτές επιδεικνύουν μία έντονη αντιδραστικότητα απέναντι στους φόρους. Για παράδειγμα, οι DeCicca, Kenkel και Liu (2013) παρέχουν στοιχεία για ότι οι καταναλωτές θα ταξίδευαν πέρα από τα κρατικά σύνορα για να αποφύγουν τους φόρους που επιβάλλονται στα τσιγάρα. Οι Hardisty, Johnson και Weber (2010) αποδεικνύουν την ύπαρξη ευαισθησίας στους καταναλωτές ως προς την ίδια την ετικέτα αναγραφής του φόρου, δείχνοντας ότι οι καταναλωτές είναι πιο πρόθυμοι να πληρώσουν μια πρόσθετη χρέωση για να αντισταθμίσουν το περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα όταν η χρέωση περιγράφεται ως αντιστάθμιση παρά ως φόρος. Σύμφωνα με αυτό το εύρημα, οι Σουηδοί έχουν δείξει ότι προτιμούν πολιτικές που λειτουργούν σαν φόρος όταν δεν φέρουν ετικέτα όπου αναγράφεται κάτι τέτοιο (Brannlund & Persson, 2012). Παρόλο που αυτή η έντονη αντίδραση στην ίδια την ετικέτα αναγραφής του φόρου μπορεί να είναι επωφελής επειδή αποθαρρύνει ανεπιθύμητες συμπεριφορές, μπορεί επίσης να είναι μη παραγωγική από την άποψη της ελλειπούς αύξησης πρόσθετων εσόδων.

2.5.Ο Ρόλος του Φορολογικού Πλαισίου

Αν και οι αντιλήψεις και οι αποκρίσεις των καταναλωτών στους φόρους αντικατοπτρίζουν σταθερές υποκείμενες στάσεις, αυτές μπορούν να ενισχυθούν (ή να μετριαστούν) μέσω πλαισιωτικών χειρισμών που επισημαίνουν (ή κρύβουν) τη φορολογική φύση του νομισματικού κόστους που επιβάλλεται σε μια αγορά. Δεκαετίες έρευνας έδειξαν ότι απλώς και μόνο ο χειρισμός του πλαισίου των συνόλων επιλογών (χωρίς να αλλάξουν οι πραγματικές συνθήσεις τους) μπορεί να μετατοπίσει δραματικά τις προτιμήσεις των ανθρώπων. Στον τομέα των φορολογικών αποφάσεων, έχουν γίνει πολλές μελέτες που εξετάζουν πώς τα είδη της πλαισίωσης μπορούν να επηρεάσουν τη φορολογική συμμόρφωση (Cullis, Jones, & Savoia, 2012) και τη στάση απέναντι στις φορολογικές πολιτικές (Chow & Galak, 2012). Αντίθετα, υπήρξε πολύ λιγότερη έρευνα πάνω στις επιπτώσεις των χειρισμών φορολογικού πλαισίου στις αγοραστικές αποφάσεις των καταναλωτών.

Ένα σύνολο μελετών έδειξε ότι οι καταναλωτές ανταποκρίνονται πιο έντονα στους φόρους στα ανεπιθύμητα προϊόντα παρά στις επιδοτήσεις στα επιθυμητά προϊόντα. Οι Epstein et al. (2010) συνέκριναν τα αποτελέσματα της αύξησης της τιμής των τροφίμων με υψηλή περιεκτικότητα σε θερμίδες και σε θρεπτικά συστατικά με τη μείωση της

τιμής των τροφίμων με χαμηλές θερμίδες και θρεπτικά συστατικά. Διαπίστωσαν ότι η φορολόγηση λιγότερο υγιεινών τροφίμων οδήγησε στην αγορά τροφίμων με χαμηλότερες θερμίδες, χαμηλότερα λιπαρά και υψηλότερη περιεκτικότητα σε πρωτεΐνες (δηλαδή, πιο υγιεινή κατανάλωση). Αντίθετα, η επιδότηση πιο υγιεινών τροφίμων οδήγησε τους καταναλωτές να αγοράζουν περισσότερα θερμιδικά τρόφιμα χωρίς να μειώσουν (ή να αυξήσουν) την κατανάλωση λίπους και πρωτεϊνών. Ομοίως, ο Homonoff (2018) διαπίστωσε ότι ένας φόρος πέντε λεπτών στις πλαστικές σακούλες μείωσε τη χρήση τους, ενώ ένα ισοδύναμο μπόνους πέντε λεπτών για τη χρήση επαναχρησιμοποιήσιμων σακουλών δεν είχε κανένα αποτέλεσμα. Αυτά τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι καταναλωτές αντιδρούν περισσότερο στην προοπτική απώλειας χρημάτων από ότι προσελκύονται από την προοπτική να κερδίσουν χρήματα (Bracha & Cooper, 2014), κάτι που βρίσκεται σε πλήρη συμφωνία με τις προβλέψεις αρκετών ψυχολογικών θεωριών (Stewart, Chater, & Brown, 2006).

Ένα άλλο σύνολο μελετών έδειξε ότι η ίδια η ετικέτα «φόρος» επηρεάζει τις επιλογές των καταναλωτών. Οι Rivers και Schaufele (2013) παρέχουν στοιχεία ότι η φορολόγηση της κατανάλωσης φυσικού αερίου προκαλεί μεγαλύτερη μείωση της βραχυπρόθεσμης κατανάλωσης βενζίνης από μια αντίστοιχη αύξηση στην τιμή αγοράς της βενζίνης. Υποστηρίζουν ότι αυτό συμβαίνει επειδή ο φόρος άνθρακα είναι πιο εμφανής από τις αντίστοιχες μεταβολές των τιμών της αγοράς και επομένως επηρεάζει περισσότερο τη ζήτηση της βενζίνης. Οι Hardisty, Johnson και Weber (2010) ζήτησαν από τους καταναλωτές να επιλέξουν ανάμεσα σε δύο προϊόντα που ήταν σχεδόν πανομοιότυπα με τη μόνη διαφορά να είναι ένα επιπλέον κόστος για το εκπεμπόμενο διοξείδιο του άνθρακα. Ως εκ τούτου το ένα προϊόν ήταν πιο φιλικό προς το περιβάλλον αλλά και πιο ακριβό. Διαπίστωσαν ότι οι συντηρητικοί (ρεπουμπλικανοί) καταναλωτές ήταν λιγότερο πρόθυμοι να πληρώσουν για το πιο ακριβό αλλά και πιο φιλικό προς το περιβάλλον προϊόν, όταν αυτή η επιβάρυνση χαρακτηριζόταν ως «φόρος άνθρακα», σε σύγκριση με όταν ονομαζόταν «αντιστάθμιση άνθρακα». Τέλος, επιπλέον μελέτες έχουν δείξει ότι οι καταναλωτές θα καταβάλουν μεγαλύτερες προσπάθειες για να αποφύγουν ένα φορολογικό κόστος σε ένα προϊόν από ότι για να αποφύγουν ένα ισοδύναμο, ή ακόμα μεγαλύτερο, νομισματικό κόστος που δεν σχετίζεται με τους φόρους (Sussman & Olivola, 2011). Για παράδειγμα, οι συμμετέχοντες είχαν περισσότερες πιθανότητες να οδηγήσουν σε ένα πιο μακρινό κατάστημα (προσθέτοντας είκοσι πέντε λεπτά στον χρόνο ταξιδιού τους) για να λάβουν έκπτωση

8% λόγω μείωσης φόρου σε μια τηλεοπτική συσκευή από ό,τι να οδηγήσουν την ίδια απόσταση για να λάβουν μία απλή έκπτωση 9% στο ίδιο τηλεοπτικό μοντέλο. Στην πραγματικότητα, η απλή συσχέτιση με τους φόρους επηρέασε τις επιλογές αγορών τους: οι συμμετέχοντες ήταν πρόθυμοι να περιμένουν περισσότερο για μια προώθηση πωλήσεων ή να δεχτούν χαμηλότερη έκπτωση, όταν χαρακτηρίστηκε ως πώληση με μειωμένο φόρο από ό,τι όταν επισημάνθηκε ως πώληση «ανταμοιβών πελατών», παρόλο που καμία προσφορά δεν εξάλειψε τον φόρο επί των πωλήσεων.

2.5.1. Ο Ρόλος των Φόρων Κατανάλωσης

Οι φόροι κατανάλωσης είναι φόροι που καταβάλλονται σε σχέση με τη χρήση τελικών αγαθών και υπηρεσιών στη χώρα όπου πραγματοποιείται η κατανάλωση. Είναι πάντοτε έμμεσοι φόροι που επηρεάζουν τη φορολογική ισχύ που εκδηλώνεται στις ενέργειες χρήσης και δαπάνης εισοδήματος ή περιουσιακών στοιχείων. Οι φόροι κατανάλωσης είναι μια από τις παλαιότερες μορφές φορολογίας, όπως είναι γνωστοί από τους αρχαίους χρόνους με τη μορφή φόρου επί των πωλήσεων και ειδικών φόρων κατανάλωσης. Επίσης, απασχολούνται πάντα, και εξακολουθούν να κατέχουν, εξέχουσα θέση στα σύγχρονα φορολογικά συστήματα και τη διάρθρωση των δημόσιων εσόδων. Η κατανάλωση μπορεί να φορολογηθεί ή μέσω γενικού φόρου επί των πωλήσεων ή μέσω ειδικών φόρων κατανάλωσης. Ως οι πιο σημαντικοί φόροι κατανάλωσης αναφέρονται ο φόρος επί των πωλήσεων, οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης και οι τελωνειακοί φόροι. Ο φόρος επί των πωλήσεων έχει τα χαρακτηριστικά ενός γενικού φόρου κατανάλωσης, διότι επηρεάζει τον κύκλο εργασιών των περισσότερων προϊόντων και υπηρεσιών. Οι ειδικοί φόροι κατανάλωσης είναι η παλαιότερη μορφή φόρου κατανάλωσης όπου φορολογείται η κατανάλωση ή η χρήση ορισμένων προϊόντων (προϊόντα πετρελαίου, αλκοόλ, καπνός, καφές). Τα τελωνεία είναι το είδος των φορολογικών εσόδων, που χρεώνονται από το κράτος κατά τη μετακίνηση εμπορευμάτων πέρα από τα κράτη ή τα τελωνειακά σύνορα.

2.5.2. Χαρακτηριστικά Φόρων Κατανάλωσης

Μία θέση που προκύπτει από την ανάλυση των δημόσιων οικονομικών είναι ότι η εκδήλωση των οικονομικών δυνάμεων που πρέπει να φορολογούνται ή να συνιστούν φορολογικά αντικείμενα είναι:

- τα έσοδα ή, αλλιώς, το άθροισμα των καθαρών εσόδων,
- η ιδιοκτησία,
- η κατανάλωση.

Οι φόροι επί των πωλήσεων είναι φόροι που επηρεάζουν έμμεσα την οικονομική ισχύ του φορολογούμενου, και εμφανίζονται αποκλειστικά στον φόρο μεταφορών και ακινήτων για την κατανάλωση ορισμένων αγαθών και υπηρεσιών. Είναι μια από τις παλαιότερες μορφές φορολογίας, γνωστή στην αρχαιότητα με τη μορφή φόρου πώλησης και ειδικών τελών, και έχει πάντα εξέχουσα θέση στη διάρθρωση των δημοσίων εσόδων. Το βάρος του φόρου κατανάλωσης που επιβαρύνει τον τελικό καταναλωτή του προϊόντος, δηλαδή, τον αγοραστή ή τον παραλήπτη των υπηρεσιών, έτσι ώστε για να αγοραστεί ένα προϊόν ή μια υπηρεσία που λαμβάνεται, συμπεριλαμβάνεται στην τιμή και ο φόρος.

Ο στόχος του φόρου κατανάλωσης είναι να επιτευχθεί ένα αγαθό που προορίζεται για προσωπική κατανάλωση. Επομένως, εκτός από τη δημοσιονομική τους σημασία, αυτοί οι φόροι θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την επίτευξη ορισμένων στόχων της οικονομικής πολιτικής (π.χ. ρύθμιση τιμών στην βιομηχανία, την υγεία, την εκπαίδευση κ.λπ.). Η πιθανή χρήση τους ως μέσου για την επίτευξη κοινωνικών στόχων είναι αρκετά περιορισμένη λόγω της φθίνουσας τάσης τους. Οι φόροι επί της κατανάλωσης χαρακτηρίζονται ως έμμεσοι, σε αντίθεση με τους άμεσους φόρους, για τους οποίους ο φορολογούμενος φέρει προσωπικά την οικονομική επιβάρυνση. Ο έμμεσος φόρος κατανάλωσης εφαρμόζεται μέσω της μεταφοράς της φορολογικής επιβάρυνσης από τον φορολογούμενο γενικά στον καταναλωτή ως ειδικά και συγκεκριμένα φορολογούμενο. Εάν όλες οι μορφές φόρων επί αγαθών και υπηρεσιών ομαδοποιηθούν σύμφωνα με τα συνήθη θεωρητικά κριτήρια, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι αυτοί οι φόροι θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν σε:

- φόρους επί αγαθών και υπηρεσιών,
- ειδικούς φόρους κατανάλωσης,
- κέρδη χρηματικο-οικονομικών μονοπωλίων,
- άλλους τύπους φόρων κατανάλωσης,
- άλλους δασμούς (εισαγωγικούς και εξαγωγικούς δασμούς όπως και άλλα είδη δασμών).

Από την άποψη της οικονομικής αποτελεσματικότητας, η φορολογία της κατανάλωσης είναι γενικά πιο επιθυμητή μορφή φορολογίας από τους άμεσους φόρους εισοδήματος και κερδών, επειδή οι φόροι κατανάλωσης διαταράσσουν λιγότερο τη λειτουργία της οικονομίας και τη συμπεριφορά των οικονομικών παραγόντων, αφήνοντας μικρότερα περιθώρια φοροαποφυγής ενώ έχουν μικρότερο αντίκτυπο στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας στο περιφερειακό / παγκόσμιο περιβάλλον. Τα διάφορα είδη άμεσης φορολογίας με τη σειρά τους επιτρέπουν την προοδευτική φορολογία και ενδέχεται να είναι πιο επιθυμητά από την άποψη της φορολογικής δικαιοσύνης.

2.6. Πλεονεκτήματα και Μειονεκτήματα Φόρων Κατανάλωσης

2.6.1. Πλεονεκτήματα Φόρων Κατανάλωσης

Οι φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών είναι η προτιμώμενη μορφή φορολογίας για κάθε χώρα λόγω των πολυάριθμων πλεονεκτημάτων της. Πρώτα απ' όλα, η αφθονία αυτών των φόρων παρέχει μια σταθερή, ασφαλή και αξιόπιστη ροή εισοδήματος προς τον κρατικό προϋπολογισμό, κάτι που έχει μεγάλη σημασία όσον αφορά τον προγραμματισμό των κρατικών δαπανών. Η ευκολία στην καταβολή φόρων στην κατανάλωση αντικατοπτρίζεται στο γεγονός ότι ο τελικός καταναλωτής φέρει το φορολογικό βάρος επειδή πληρώνει το τίμημα για το προϊόν ή την υπηρεσία με τον φόρο χωρίς όμως πάντα να έχει συναίσθηση του ακριβούς ποσού του φόρου. Επιπλέον, μπορεί να θεωρηθεί ότι ο φόρος κατανάλωσης έχει και έναν αποπροσωποποιημένο χαρακτήρα επειδή η εφαρμογή του πραγματοποιείται χωρίς καμία διάκριση στα προσωπικά αγαθά των φορολογουμένων, δηλαδή στον παραλήπτη. Σύμφωνα με αυτό, ενώ πραγματοποιείται η κατανάλωση δεν παρατηρείται ιδιαίτερη εναντίωση, επειδή ο φορολογούμενος πληρώνει τον φόρο, αλλά δεν θεωρεί ότι επιβαρύνεται οικονομικά. Η

φορολογική επιβάρυνση σε αυτήν την περίπτωση βαρύνει τον τελικό καταναλωτή καθώς ο ίδιος δεν μπορεί να αποφύγει κάτι τέτοιο, αφού ο φόρος περιλαμβάνεται ήδη στην τιμή.

Οι φόροι κατανάλωσης χαρακτηρίζονται από χαμηλό κόστος είσπραξης. Συγκεκριμένα, αυτά τα κόστη είναι ο υπολογισμός φόρου, η φορολογική εκτίμηση, η είσπραξη και ο έλεγχος των φόρων. Τέτοια κόστη είναι σχετικά χαμηλά σε σύγκριση με αυτά που σχετίζονται με άλλες μορφές φόρου και, λόγω της υψηλής αξίας της φορολογίας, τα καθαρά έσοδα από το προϊόν είναι υψηλά.

2.6.2. Μειονεκτήματα των φόρων κατανάλωσης

Τα μειονεκτήματα των φόρων κατανάλωσης είναι η φθίνουσα τάση και το πληθωριστικό δυναμικό. Η φθίνουσα τάση είναι η πιο αδύναμη πλευρά των φόρων κατανάλωσης, διότι στη συλλογή τους δεν είναι δυνατόν να ληφθεί υπόψη η ικανότητα πληρωμής του φορολογούμενου. Συγκεκριμένα, ο φόρος επιβαρύνει, αναλογικά, περισσότερα άτομα με χαμηλότερα εισοδήματα με αποτέλεσμα αρκετές δυσμενείς κοινωνικές επιπτώσεις. Οι υπερβολικοί φόροι κατανάλωσης μπορούν να μετριαστούν εν μέρει μέσω της φοροαπαλλαγής, των μειωμένων φορολογικών συντελεστών για αναγκαία προϊόντα και υπηρεσίες και ούτω καθεξής. Επιπλέον, οι φόροι κατανάλωσης, κατά την εισαγωγή ή οι αλλαγές στους φορολογικούς συντελεστές μπορούν να επιδείξουν ισχυρό πληθωριστικό χαρακτήρα.

2.7.Επιπτώσεις Φθίνουσας Τάσης Έμμεσων Φόρων

Στη χρηματοοικονομική βιβλιογραφία, ο φόρος επί των πωλήσεων ως έμμεσος φόρος και γενικός φόρος κατανάλωσης, θεωρείται «φόρος αγοράς» επειδή αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της τιμής του φορολογητέου προϊόντος. Ταυτόχρονα, ο φόρος επί των πωλήσεων είναι ένας «φόρος κόστους», διότι το μέγεθος του κόστους εξαρτάται από την τιμή των αγαθών χωρίς τον φόρο επί των πωλήσεων και τη φορολογική επιβάρυνση. Επομένως, ο φόρος επί των πωλήσεων είναι κατάλληλος για ένα σύγχρονο κράτος καθώς προσκολλάται σε όλα τα επίπεδα και τους πόρους του «οικονομικού» σώματος. Ωστόσο, ο φόρος επί των πωλήσεων είναι οπισθοδρομικός από κοινωνική άποψη, δεδομένου ότι η αύξηση του εισοδήματος των νοικοκυριών

μειώνει τη μέση τάση για κατανάλωση, παρόλο που η οικονομική ισχύς του φορολογούμενου δεν έρχεται πάντα στο προσκήνιο με την κατανάλωση.

Στην πραγματικότητα, οι έμμεσοι φόροι είναι προοδευτικοί φόροι με αρνητική έννοια, και έχουν σοβαρές επιπτώσεις στο φτωχότερο τμήμα του πληθυσμού. Η αντικοινωνική, οπισθοδρομική επίδραση των έμμεσων φόρων είναι μεγαλύτερη σε σχέση με τους άμεσους φόρους καθώς η διαφορά της οικονομικής ισχύος μεταξύ των φορολογουμένων γίνεται ακόμα πιο φανερή όταν ένα ευρύτερο φάσμα προϊόντων υπόκειται σε φόρο και όταν οι φορολογικοί συντελεστές είναι υψηλότεροι. Η φθίνουσα τάση επίδραση του φόρου επί των πωλήσεων είναι εμφανής, αν και στην πράξη η ακριβής ποσοτικοποίησή του είναι πολύ δύσκολη. Έτσι, η βιβλιογραφία γνωρίζει το μοντέλο του Ντέιβις (οι συσχετισμοί συντελεστών προσδιορισμού κατατάσσονται μεταξύ του πραγματικού φορολογικού συντελεστή και της ομάδας στο επίπεδο των διαθέσιμων κεφαλαίων) και του μοντέλου του Calmus (δείκτης φορολογικής φθίνουσας τάσης στις χαμηλότερες ομάδες στο επίπεδο των διαθέσιμων πόρων) μετρά την φθίνουσα τάση. Ωστόσο, στις χρηματοοικονομικές πολιτικές υπάρχουν ορισμένα μέτρα για τη μείωση και την εξάλειψη των επιπτώσεων λόγω της φθίνουσας τάσης του φόρου επί των πωλήσεων (Garner, 2005):

- επιλογή της κατάλληλης μορφής φόρου επί των πωλήσεων μεταξύ συνολικού, πολυ-επίπεδου και μονο-επίπεδου φόρου επί των πωλήσεων (στην παραγωγή, στο χονδρικό και το λιανικό εμπόριο) και του φόρου προστιθέμενης αξίας ·
- διαφοροποιημένη μεταχείριση ορισμένων προϊόντων, απελευθέρωση φόρων προϊόντων μαζικής κατανάλωσης, μειωμένοι φορολογικοί συντελεστές για άλλα αγαθά και αύξηση του φορολογικού συντελεστή για τα είδη πολυτελείας
- εφαρμογή προοδευτικών φόρων και εσόδων
- παροχή οικονομικών και κοινωνικών μεταβιβάσεων

Η εφαρμογή ενός μοναδικού συντελεστή φόρου επί των πωλήσεων οδηγεί σε άρνηση της αρχής της φορολόγησης κατ' αναλογία με την οικονομική ισχύ των φορολογουμένων. Οι διαφοροποιημένοι φορολογικοί συντελεστές σε προϊόντα μαζικής κατανάλωσης (χαμηλότεροι) και σε είδη πολυτελείας (υψηλότεροι) μετριάζουν κάπως τις επιπτώσεις της φθίνουσας τάσης των φόρων επί των πωλήσεων. Το ίδιο συμβαίνει και με μία κατάλληλη επιλογή του φόρου επί των πωλήσεων, δηλαδή τον φόρο μεμονωμένων πωλήσεων στο λιανικό εμπόριο και τον φόρο προστιθέμενης

αξίας, όπου οι επιπτώσεις από την φθίνουσα τάση των φόρων είναι λιγότερο σοβαρές από ότι σε άλλες μορφές φόρων.

Η εφαρμογή της προοδευτικής φορολογίας εισοδήματος γενικά εξουδετερώνει τη φθίνουσα τάση του φόρου επί των πωλήσεων με τη μορφή της λεγομένης αντισταθμιστικής προοδευτικότητας. Η συνολική φορολογική επίδραση αντικατοπτρίζει τώρα το γεγονός ότι η συνολική οικονομική ισχύς του φορολογούμενου φορολογείται χρησιμοποιώντας τον αναλογικό συντελεστή ή την προοδευτική φορολογία εισοδήματος σε συνδυασμό με τους φθίνοντες φόρους πωλήσεων που μετατρέπονται και αυτοί σε αναλογική φορολογία.

Προκειμένου να υπάρξει φορολόγηση ανάλογη της οικονομικής ισχύος του φορολογούμενου, χρειάζεται η επιβολή απόλυτης προοδευτικότητας κατά την οποία τα υψηλότερα εισοδήματα φορολογούνται με υψηλότερα ποσοστά. Η αντικυκλική δημοσιονομική πολιτική συνεπάγεται προοδευτική φορολογία, η οποία, με τις συμπληρωματικές οικονομικές και κοινωνικές μεταβιβάσεις, μπορεί να μειώσει τις παρενέργειες των αντι-κοινωνικών, οπισθοδρομικών επιπτώσεων του φόρου επί των πωλήσεων.

Η εισαγωγή έμμεσων φόρων παρέχει το πραγματικό μέγεθος των άμεσων φόρων στα κίνητρα της προσωπικής ζήτησης και κατανάλωσης εντός του οικονομικού συστήματος. Γενικά, οι οικονομικές επιπτώσεις είναι εμφανείς στη μεταφορά κεφαλαίων (απόδοση της δημοσιονομικής επιβάρυνσης στην οικονομική κατάσταση και επίπτωση της δημοσιονομικής πολιτικής στην προσαρμογή των τιμών των αγαθών και των παραγόντων της παραγωγής), καθώς και στη φορολογική και δημοσιονομική πολιτική.

Οι μεταβολές στους έμμεσους φόρους συνήθως βοηθούν στον εντοπισμό των λεγομένων επιπτώσεων (η επίπτωση μειώνει το ονομαστικό εισόδημα λόγω της εισαγωγής του φόρου). Ο φορολογούμενος φέρει τελικά τη φορολογική επιβάρυνση με τη μορφή των λεγόμενων επίσημων επιπτώσεων, οι οποίες περιλαμβάνουν και μια διαδικασία εναρμόνισης (η πραγματική φορολογική επίπτωση ή η φορολογική διάχυση). Στην ουσία, πρέπει να διακριθεί η λεγόμενη πραγματική επίπτωση (η οποία ορίζεται ως αλλαγή στη διανομή λόγω της επιβολής φόρων ή λόγω της υποκατάστασης των φόρων) από τη λεγόμενη επίπτωση κρούσης (η οποία ορίζεται ως μειωμένο εισόδημα των νέων φορολογούμενων κατά το ποσό των φορολογικών περικοπών), δεδομένου ότι η διάκρισή τους αντιπροσωπεύει το λεγόμενο αποτέλεσμα αλλαγής.

2.8. Φόροι Κατανάλωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Τα φορολογικά έσοδα στην Ευρωπαϊκή Ένωση μπορούν να ταξινομηθούν σε τρεις βασικές κατηγορίες: η πρώτη περιλαμβάνει τους έμμεσους φόρους που ορίζονται ως φόροι που συνδέονται με την παραγωγή και τις εισαγωγές. Η δεύτερη αποτελείται από τους άμεσους φόρους που περιλαμβάνουν τους τρέχοντες φόρους εισοδήματος, περιουσίας και κεφαλαιουχικών κερδών ενώ η τρίτη κατηγορία αποτελείται από τις πραγματικές κοινωνικές εισφορές. Οι φόροι επί των πωλήσεων κατέχουν εξέχουσα θέση στη δομή των φορολογικών εσόδων του σύγχρονου κράτους: λιγότερο από 20% στις Ηνωμένες Πολιτείες, την Ιαπωνία και την Ελβετία, 50% στην Ισλανδία και την Ιρλανδία ενώ γενικά σε χώρες του ΟΟΣΑ άνω του 30%.

Ο υψηλότερος συντελεστής φόρου κατανάλωσης σε σχέση με το ΑΕΠ καταγράφηκε στη Σουηδία όπου ανέρχεται σε 18,2% και στη Δανία όπου είναι 16,9%, ενώ ένα υψηλό ποσοστό καταγράφεται και στην Ουγγαρία όπου φτάνει το 17,2%. Το χαμηλότερο ποσοστό έμμεσων φόρων καταγράφηκε στην Ισπανία με ένα 10,6% και στην Ελβετία με ένα 6,9%. Το μερίδιο των φόρων κατανάλωσης ως προς τη συνολική δομή της φορολογίας αυξήθηκε ελαφρά το 2010.

Η διάρθρωση των φορολογικών εσόδων στην ΕΕ εξακολουθεί να είναι σχετικά ομοιόμορφα κατανομημένη μεταξύ των κοινωνικών εισφορών που ανέρχονται σε 35,1% των συνολικών φορολογικών εσόδων, των φόρων κατανάλωσης που ανέρχονται στο 33,3% και των τρεχόντων φόρων εισοδήματος, περιουσίας και κεφαλαιουχικών κερδών που φτάνουν το 31,2%. Το μερίδιο των φόρων κατανάλωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση ανέρχεται κατά μέσο όρο στο 1/3 των συνολικών εσόδων. Οι σημαντικότεροι τύποι φόρων κατανάλωσης στην ΕΕ καθώς και στο μεγαλύτερο μέρος του σύγχρονου φορολογικού συστήματος είναι ο σφρευτικός φόρος κύκλου εργασιών. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τα έσοδα αυτού του φόρου αποτελούν το 50% των συνολικών εσόδων από τον φόρο κατανάλωσης.

Η αρχή της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης είχε ισχυρό αντίκτυπο όσον αφορά τη φορολόγηση της κατανάλωσης. Ο συντελεστής φόρου κατανάλωσης που είχε πτωτική τάση από το 2007, αυξήθηκε απότομα το 2010. Το 2010 το ποσοστό αυξήθηκε σταθερά στα περισσότερα κράτη μέλη, σε σύγκριση με ένα χρόνο νωρίτερα, και μόνο σε οκτώ χώρες ο δείκτης μειώθηκε. Σε τέσσερις περιπτώσεις (Δανία, Γερμανία, Κύπρος και Ουγγαρία) τα ποσοστά μειώθηκαν ελαφρά, ενώ στην Εσθονία, τη Μάλτα, την

Αυστρία και τη Φινλανδία η πτώση ήταν σχετικά υψηλότερη, δηλαδή περίπου μισή εκατοστιαία μονάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΙΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Δεδομένου ότι ο Adam Smith μοιράστηκε σκέψεις και προβληματισμούς οικονομικής φύσης στο *The Wealth of Nations*, κατέστη σαφές ότι οι επενδύσεις είναι θεμελιώδεις για την οικονομική ανάπτυξη. Σήμερα, είτε είναι ακαδημαϊκοί είτε όχι, όλοι αναγνωρίζουν την εγκυρότητα αυτής της υπόθεσης αρκετά αδιάφορα. Οι επενδύσεις προωθούνται ως εγγύηση μακροπρόθεσμης ανάπτυξης και θεωρούνται σχεδόν ως εισροές για να μπορέσει μια οικονομική μονάδα να λειτουργήσει τέλεια, με βιώσιμο τρόπο.

Στην πραγματικότητα, οι επενδύσεις καθιστούν δυνατή τη βιώσιμη κατανάλωση μακροπρόθεσμα, εφαρμόζοντας οικονομικούς παραγωγικούς παράγοντες τόσο στις παλιές όσο και στις νέες διαδικασίες οικονομικής παραγωγής. Αυτό επιτρέπει να δημιουργήσει κανείς όχι μόνο περισσότερα προϊόντα για ανταλλαγή στις αγορές, αλλά και περισσότερες ευκαιρίες για να εντείνει το εμπόριο προηγούμενων επενδύσεων. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι επενδυτικές αποφάσεις μπορούν να βελτιώσουν τις παλαιότερες διαδικασίες παραγωγής μέσω κερδών απόδοσης, επιτρέποντας τη δημιουργία περισσότερης προστιθέμενης αξίας.

Από την άλλη πλευρά, η ύπαρξη του κράτους μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τις επενδυτικές αποφάσεις. Γιατί όταν μια κυβέρνηση επιβάλλει φόρους στην ιδιωτική πλευρά της οικονομίας, στην πραγματικότητα μειώνει τόσο την ιδιωτική κατανάλωση όσο και τις επενδύσεις. Η φορολογία μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τις επενδυτικές αποφάσεις, ιδίως όταν η αύξηση των εσόδων τόσο των φόρων εισοδήματος όσο και της κατανάλωσης από την ιδιωτική πλευρά μιας οικονομίας μπορεί να οδηγήσει σε μείωση του επιπέδου της συνολικής κατανάλωσης και επίσης να μειώσει τα ποσοστά κερδοφορίας των επενδύσεων μέσω της μείωσης της αναμενόμενης συνολικής ζήτησης για τα αποτελέσματα αυτών των επενδύσεων.

Είναι επίσης αλήθεια ότι τα κεφάλαια που αντλούνται από φόρους δαπανώνται μέσω κρατικής κατανάλωσης και επενδύσεων. Επιπλέον, εκτός από το γεγονός ότι ο κύριος σκοπός των φόρων είναι να εγγυηθούν επαρκή κεφάλαια για τη διεξαγωγή διαφόρων

δημοσιονομικών πολιτικών, επιβάλλονται φόροι και στους οικονομικούς παράγοντες για να διορθώσουν τις εξωτερικές επιπτώσεις που προκύπτουν από τη διαδικασία παραγωγής. Σε αυτήν την περίπτωση, οι φόροι διαδραματίζουν ένα είδος μεσίτη για κάθε κακή συμπεριφορά της παραγωγικής διαδικασίας σε πολλές διαστάσεις μιας οικονομίας, όπως το περιβάλλον, για παράδειγμα. Επιπλέον, οι φόροι μπορούν να τονώσουν ορισμένες συμπεριφορές παραγωγικής διαδικασίας που παρουσιάζουν θετικές εξωτερικές συνέπειες για την οικονομία, όπως στην περίπτωση των επενδύσεων σε ανθρώπινο κεφάλαιο για τη διαδικασία παραγωγής.

Από την άλλη πλευρά, από μακροοικονομική άποψη, η χρησιμότητα της φορολογίας μπορεί να δικαιολογηθεί θετικά. Όταν τα επίπεδα επενδύσεων είναι πέρα από το βέλτιστο επίπεδο, δηλαδή δεν είναι σύμφωνα με μια βέλτιστη ισορροπημένη πορεία κατανάλωσης, αλλά είναι επιτακτική ανάγκη να προωθηθεί η μείωση των επενδυτικών αποφάσεων. Αυτό συμβαίνει όταν δεν επαληθεύεται η συνθήκη της οικονομικής δυναμικής αποδοτικότητας, δηλαδή όταν το ποσοστό απόδοσης του κεφαλαίου υπερβαίνει τους ρυθμούς αύξησης των επενδύσεων. Πιο συγκεκριμένα, ένα μη βέλτιστο επίπεδο επένδυσης επαληθεύεται όταν το οριακό προϊόν κεφαλαίου είναι μικρότερο από το ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης-όπως αποδεικνύεται σε διάφορες οικονομικές εξωγενείς θεωρίες ανάπτυξης, όπως, για παράδειγμα, στο Solow (1956), Swan (1956) και Ramsey (1928), Cass (1965); Koopmans (1963). Σε αντίθεση με αυτήν την προοπτική, όταν τα επίπεδα επενδύσεων είναι κάτω από το βέλτιστο επίπεδο που απαιτείται για να εξασφαλιστεί μια βιώσιμη πορεία ανάπτυξης, μια άποψη είναι ότι απαιτείται κρατική παρέμβαση - μέσω των δημόσιων δαπανών και της αύξησης των επενδύσεων. Στην πραγματικότητα, υπάρχουν εμπειρικά στοιχεία που υποστηρίζουν το επιχείρημα ότι η αύξηση των δημόσιων επενδύσεων μπορεί να οδηγήσει σε επιπτώσεις στις ιδιωτικές επενδύσεις και, ως εκ τούτου, να οδηγήσει σε αύξηση των συνολικών επιπέδων επενδύσεων (Afonso & St. Aubyn, 2009).

Επιπλέον, αρκετές φορολογικές ρυθμίσεις μπορούν να έχουν αποφασιστικό αντίκτυπο στις επενδυτικές αποφάσεις. Εάν οι κυβερνήσεις αποφασίσουν να επιβάλλουν λιγότερο φόρο στο ατομικό εισόδημα, για παράδειγμα, αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της συνολικής ζήτησης τόσο για ανθεκτικά όσο και για μη διαρκή αγαθά, τα οποία όχι μόνο θα οδηγήσουν σε υψηλότερα κέρδη αλλά θα παράσχουν νέες επενδυτικές ευκαιρίες. Επιπλέον, όταν οι φορολογικές αρχές αποφασίζουν να αλλάξουν τους συντελεστές φορολογίας εταιρειών, επηρεάζουν διάφορους κλάδους της οικονομικής

δραστηριότητας. Ειδικότερα, τα φορολογικά οφέλη μπορούν να οδηγήσουν σε εξειδίκευση σε οικονομικές δραστηριότητες με υψηλότερη προστιθέμενη αξία για τη συνολική οικονομία. Επιπλέον, οι αυξήσεις φόρων στην κατανάλωση, στις περιουσίες και τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης οδηγούν γενικά σε μείωση της τρέχουσας κατανάλωσης. Αυτές οι φορολογικές πολιτικές ενδέχεται να επηρεάσουν τις κινήσεις των επιτοκίων, να τις μειώσουν και να προωθήσουν επενδυτικές αποφάσεις, γενικά.

Η υπάρχουσα βιβλιογραφία για τη φορολογία είναι τεράστια. Όσον αφορά τον αντίκτυπο της φορολογίας στις οικονομικές επιδόσεις, αξίζει ιδιαίτερα να αναφερθούν οι μελέτες που διεξήχθησαν στους Lee & Gordon (2005), όπου οι συγγραφείς αξιολογούν τις φορολογικές δομές και τον αντίκτυπό τους στην οικονομική ανάπτυξη για μια ομάδα 70 χωρών τις τελευταίες τρεις δεκαετίες του εικοστού αιώνα, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι ενώ τα αποτελέσματά τους επισημαίνουν τον αρνητικό αντίκτυπο των εταιρικών φόρων στην ανάπτυξη, οι φόροι εισοδήματος εργασίας δεν είναι σημαντικοί για την οικονομική απόδοση. Αυτό το αρνητικό αποτέλεσμα σχετικά με τον αντίκτυπο των φόρων εταιρειών στην ανάπτυξη επιβεβαιώνεται επίσης από τον Arnold (2008), αξιολογώντας τις φορολογικές δομές 21 χωρών του ΟΟΣΑ σε διάστημα άνω των 30 ετών. Από την αντίθετη πλευρά, ο συγγραφέας καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η φορολόγηση της ιδιοκτησίας και της κατανάλωσης ενισχύει περισσότερο την ανάπτυξη, η οποία είναι επίσης σύμφωνη με τα αποτελέσματα του Xing (2010). Στην πραγματικότητα, αυτός ο συγγραφέας καταλήγει επίσης ότι η επιβολή φόρων στο εισόδημα, ατομικών και εταιρικών, καθώς και η κατανάλωση σχετίζεται με χαμηλότερο μακροπρόθεσμο κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Τέλος, οι Grdinic, et al., (2017) αξιολογούν τη συσχέτιση μεταξύ της οικονομικής εξέλιξης και της φορολογικής σύνθεσης στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι οι φορολογικές ρυθμίσεις παρουσιάζουν διαφορετικές επιπτώσεις από αυτές που υπάρχουν στην υπάρχουσα βιβλιογραφία που διερευνά τις επιπτώσεις της φορολογίας στις χώρες του ΟΟΣΑ. Συγκεκριμένα, οι συγγραφείς ισχυρίζονται ότι υπάρχει αρνητική επίδραση όλων των φόρων στην ανάπτυξη, υπογραμμίζοντας τους φόρους εισοδήματος ως την πηγή εσόδων που είναι πιο επιζήμια για την ανάπτυξη.

Όσον αφορά τη σχέση μεταξύ φορολογίας και επενδύσεων, αυτά τα θέματα έχουν επίσης μελετηθεί βαθιά από διαφορετικές προοπτικές στα οικονομικά. Στην πραγματικότητα, κάποια βιβλιογραφία έχει επισημάνει τον αντίκτυπο των

φορολογικών πολιτικών στην επενδυτική συμπεριφορά, ιδίως τον φόρο εισοδήματος εταιρειών και τις επιπτώσεις του στις διαδικασίες λήψης επενδυτικών αποφάσεων. Για παράδειγμα, μια μελέτη που πραγματοποιήθηκε από τους Da Rin et al., (2010) χρησιμοποιεί τεχνικές δεδομένων πίνακα για να εκτιμήσει τον αντίκτυπο της φορολογίας στις επιχειρήσεις για σύνολο περισσότερων από 2,5 εκατομμυρίων επιχειρήσεων σε 17 ευρωπαϊκές χώρες, κατά την περίοδο του 1997 έως το 2004. Οι συγγραφείς καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η μείωση του φόρου εταιρειών σχετίζεται με μείωση του λόγου κεφαλαίου-εργασίας και, συγκεκριμένα, ο αντίκτυπος των εταιρικών φόρων είναι ισχυρότερος στο κεφάλαιο παρά στην εργασία. Ωστόσο, όπως επισημαίνουν οι συγγραφείς, η μείωση του φόρου είναι επιθυμητή για την προώθηση της εισόδου των επιχειρήσεων στην αγορά-ωστόσο, αυτή η πολιτική μπορεί επίσης να ευνοήσει την είσοδο των λιγότερο εύρωστων οικονομικά επιχειρήσεων. Το ίδιο συμπέρασμα σχετικά με την επίδραση της φορολογίας των επιχειρήσεων και της εισόδου στην αγορά καταλήγει στους Braunerhjelm & Eklund (2014), όπου οι συγγραφείς επαληθεύουν ότι η μείωση της φορολογίας των επιχειρήσεων κατά 10% αυξάνει την είσοδο στην αγορά κατά 3%. Συμπληρώνοντας τα προηγούμενα συμπεράσματα, η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στους Da Rin et al., (2011) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι υπάρχει μια μη γραμμική σχέση μεταξύ φόρου και εισόδου επιχειρήσεων στην αγορά.

Από την άλλη πλευρά, σε μια μελέτη 14 ανεπτυγμένων χωρών κατά την περίοδο 1982-2007, οι Bond & Xing (2015) διαπίστωσαν μια αρνητική σχέση μεταξύ των φόρων στις επιχειρήσεις και των επιπτώσεών τους στους δείκτες κεφαλαίου-παραγωγής μιας επιχείρησης. Οι συγγραφείς αναπτύσσουν μια οικονομετρική προδιαγραφή που προέρχεται από μια σταθερή ελαστικότητα υποκατάστασης σε ένα νεοκλασικό μοντέλο επένδυσης, διαπιστώνοντας τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα ότι η αύξηση 1% στη φορολογία μιας επιχείρησης έχει αρνητικό αντίκτυπο στους λόγους κεφαλαίου-παραγωγής μεταξύ -0,3% και -0,7%. Αυτά τα αποτελέσματα επιβεβαιώνονται επίσης από τους Djankov et al. (2010) για ένα δείγμα 85 χωρών το 2004. Επιπλέον, αυτοί οι συγγραφείς διαπίστωσαν επίσης ότι, όσον αφορά τις φορολογικές επιπτώσεις στις βιομηχανίες, η μεταποίηση είναι περισσότερο εκτεθειμένη από άλλα τμήματα στις επιζήμιες επιπτώσεις της φορολογίας των επιχειρήσεων. Σε αυτά τα συμπεράσματα καταλήγουν επίσης οι Mukherjee et al., (2017). Ωστόσο, εκτός από τη διαπίστωση αρνητικής συσχέτισης μεταξύ φόρων επί

των εταιρικών εισοδημάτων και δραστηριοτήτων E & A, οι συγγραφείς καταλήγουν επίσης στο συμπέρασμα ότι οι υψηλότεροι φόροι έχουν ως αποτέλεσμα τη μειωμένη προσφορά νέων αγαθών και υπηρεσιών στην οικονομία της αγοράς. Επιπλέον, αναλύοντας τις επιπτώσεις των φόρων κατανάλωσης στις εταιρικές επενδυτικές αποφάσεις, οι Jacob et al., (2017) καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι αυτή η πηγή φορολογίας είναι επίσης επιζήμια για την επενδυτική πολιτική μιας επιχείρησης. Τα αποτελέσματα στα οποία κατέληξαν οι συγγραφείς οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι η επιζήμια επίδραση της φορολογίας της κατανάλωσης είναι ισχυρότερη για τις επιχειρήσεις με υψηλότερο βαθμό ελαστικότητας της ζήτησης, εκτός από την υψηλότερη έκθεση στους εγχώριους τελικούς καταναλωτές και τους οικονομικούς περιορισμούς.

Όσον αφορά την επίδραση της φορολογίας στο μέγεθος και την ιδιοκτησία της επιχείρησης, οι Galindo & Pombo (2011) διαπιστώνουν ότι οι εταιρικοί φόροι επηρεάζουν τις μεγάλες επιχειρήσεις περισσότερο από τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, όσον αφορά τις επενδυτικές αποφάσεις και την παραγωγικότητα. Επιπλέον, οι Brandstetter & Jacob (2013) εφαρμόζουν μια προσέγγιση διαφοράς για να εκτιμήσουν την επίδραση του φόρου εταιρειών στη δυναμική των επενδύσεων για τη γερμανική περίπτωση και να βρουν ετερογενείς απαντήσεις-δηλαδή ότι η μείωση του φόρου των εταιρειών μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των επενδύσεων για επιχειρήσεις εγχώριας ιδιοκτησίας υψηλότερες από αυτές των ξένων εταιρειών. Ωστόσο, οι Balamoune-Lutz & Garelo (2014) διαπίστωσαν ότι η φορολογική προοδευτικότητα τείνει να τονώσει την είσοδο στην αγορά σε εισόδημα χαμηλού έως μέσου όρου παρά αυτά υψηλού εισοδήματος.

Όσον αφορά τη σχέση παραγωγικότητας-φόρου, εμπειρική έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τους Gemmell et al. (2016) για μια ομάδα 11 ευρωπαϊκών χωρών μεταξύ 1996 και 2005 καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ενώ οι υψηλότεροι νόμιμοι συντελεστές φορολογίας εταιρειών επηρεάζουν αρνητικά τα επίπεδα παραγωγικότητας των μικρών επιχειρήσεων, η παραγωγικότητα των μεγαλύτερων επιχειρήσεων επηρεάζεται μόνο από αποτελεσματικούς οριακούς φορολογικούς συντελεστές. Επιπλέον, οι Langenmayr, et al.,(2015) υπογραμμίζουν το γεγονός ότι η ύπαρξη μιας βέλτιστης δομής φόρου εταιρειών εξαρτάται από τον βαθμό ανταγωνισμού. Οι συγγραφείς καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι όταν ο βαθμός ανταγωνισμού στην αγορά είναι χαμηλός, οι υψηλότεροι φόροι ευνοούν τις

επιχειρήσεις με υψηλή παραγωγικότητα. Αντίθετα, όταν ο βαθμός ανταγωνισμού ευθυγραμμίζεται με τις συνθήκες της ανταγωνιστικής αγοράς και οι φόροι επί των κερδών των επιχειρήσεων είναι χαμηλοί, τότε οι επιχειρήσεις χαμηλής παραγωγικότητας τείνουν να ευνοούνται.

Ένα άλλο θέμα είναι η φορολογική επιβάρυνση και η σχέση της με τις αποφάσεις ανάληψης κινδύνου για τις επενδύσεις των επιχειρήσεων. Σε αυτό το θέμα, οι Ljungqvist et al., (2017) καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η απάντηση σε φορολογική αλλαγή δεν είναι συμμετρική. Στην πραγματικότητα, τα αποτελέσματα υποδηλώνουν ότι μια αύξηση φόρου συνοδεύεται από μείωση της E & A, μεταξύ άλλων δραστηριοτήτων. Οι συγγραφείς καταλήγουν επίσης στο συμπέρασμα ότι μόνο οι εταιρείες χαμηλής χρηματοοικονομικής μόχλευσης αντιδρούν στις περικοπές φόρων όταν πρόκειται για επενδυτικές αποφάσεις που αυξάνουν τον κίνδυνο. Επιπλέον, μια μελέτη που πραγματοποιήθηκε από τους Ljungqvist & Smolyansky (2016) σχετικά με την επίδραση της φορολογίας των επιχειρήσεων στην απασχόληση και το εισόδημα στις Ηνωμένες Πολιτείες, μεταξύ 1970 και 2010, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, ενώ η μείωση των εταιρικών φόρων έχει μικρό αντίκτυπο στην οικονομική ανάπτυξη, οι περικοπές κατά τη διάρκεια μιας οικονομικής συρρίκνωσης μπορούν να επιφέρουν την αύξηση τόσο του επιπέδου απασχόλησης όσο και του εισοδήματος.

Από μακροοικονομική σκοπιά, αρκετές μελέτες αξιολόγησαν επίσης τις επιπτώσεις των δημοσιονομικών πολιτικών στη δυναμική των επενδύσεων. Συγκεκριμένα, πραγματοποιήθηκε μια εμπειρική μελέτη από τη Vergara (2010) για την αξιολόγηση της σχέσης μεταξύ φορολογικών μεταρρυθμίσεων και δυναμικών επενδύσεων για την περίπτωση της Χιλής, μεταξύ 1975 και 2003. Το συμπέρασμα της εργασίας είναι σύμφωνο με τις θεωρητικές προβλέψεις σχετικά με τη φορολογική επένδυση σχέση - δηλαδή ότι η μείωση του φόρου εισοδήματος εταιρειών οδήγησε σε αύξηση των επενδύσεων στη Χιλή. Επιπλέον, η συγγραφέας ανακάλυψε επίσης δύο κανάλια που εξηγούν την αρνητική συσχέτιση μεταξύ φόρων και επενδύσεων: το ένα σχετίζεται με τη θετική συσχέτιση μεταξύ υψηλότερων φορολογικών συντελεστών και κεφαλαιουχικού κόστους και το άλλο σχετίζεται με υψηλότερους φόρους με περιορισμούς ρευστότητας που προκύπτουν από τη μείωση της διαθεσιμότητας εσωτερικών κεφαλαίων για την προώθηση των επενδύσεων. Επιπλέον, οι Romer & Romer (2010) αξιολόγησαν τη δυναμική των μεταβαλλόμενων φορολογικών αλλαγών στις επενδύσεις για τις Ηνωμένες Πολιτείες και διαπίστωσαν ότι η αρνητική

ευαισθησία των επενδύσεων στις θετικές φορολογικές αλλαγές είναι αρκετά μεγάλη. Στην πραγματικότητα, σε τριμηνιαία βάση, οι επενδύσεις φαίνεται να μειώνονται κατά σχεδόν 12% ως απάντηση σε θετικό φορολογικό σοκ. Αυτό το μέγεθος είναι πολύ μεγαλύτερο από την ευαισθησία τόσο του ΑΕΠ όσο και της κατανάλωσης στις αυξήσεις φόρων. Επιπλέον, οι Mertens & Ravn (2012) αξιολογούν τον αντίκτυπο τόσο των αναμενόμενων όσο και των απρόβλεπτων φορολογικών σοκ στην αμερικανική οικονομία, χρησιμοποιώντας τις οικονομετρικές τεχνικές VAR για το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα. Τα συμπεράσματά τους ακολουθούν τις θεωρητικές προβλέψεις - και οι συγγραφείς τονίζουν τον σημαντικό ρόλο των αναμενόμενων φορολογικών κλυδωνισμών για τη δυναμική αρκετών οικονομικών θεμάτων.

Από την άλλη πλευρά, οι Mountford & Uhlig (2009), καταφεύγοντας στις ίδιες οικονομετρικές τεχνικές, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι όχι μόνο υπάρχει αρνητική ανταπόκριση των επενδύσεων στην αύξηση των δημοσιονομικών εσόδων, αλλά και ότι το έλλειμμα του δημόσιου προϋπολογισμού εμποδίζει τις επενδύσεις, επιβεβαιώνοντας επίσης τους Barro & Redlick (2011). Επιπλέον, και εκτός από τα ίδια αρνητικά συμπεράσματα σχετικά με τη σχέση επενδύσεων-φόρων, οι Alesina & Ardagna (2010) κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η δημοσιονομική εξυγίανση μέσω φορολογίας είναι πιο επιζήμια παρά μέσω της πλευράς των δαπανών. Στην πραγματικότητα, η αύξηση των φόρων είναι πιο πιθανό να προκαλέσει οικονομικές υφέσεις και έναν πιο αναποτελεσματικό έλεγχο του δημοσιονομικού ελλείμματος και της δυναμικής του χρέους σε σύγκριση με τη δημοσιονομική προσαρμογή μέσω περικοπών στις κρατικές δαπάνες.

Τέλος, οι Afonso & Jalles (2015) αξιολογούν τον αντίκτυπο της δημοσιονομικής πολιτικής στις επενδύσεις για μια μεγάλη ομάδα 95 χωρών, κατά τη διάρκεια 38 ετών. Ενώ οι συγγραφείς διαπιστώνουν ότι οι ιδιωτικές επενδύσεις αποδεικνύουν αρνητική συσχέτιση με τις δαπάνες κοινωνικής ασφάλισης για όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ, διαπίστωσαν επίσης ότι οι πληρωμές τόκων και οι επιδοτήσεις έχουν επιζήμιες επιπτώσεις τόσο σε δημόσιες όσο και σε ιδιωτικές επενδύσεις. Είναι επομένως σαφές ότι η μελέτη της φορολογικής διάρθρωσης και της δυναμικής των επενδύσεων μπορεί να παράσχει νέες ιδέες που θα οδηγήσουν στην προώθηση της τελευταίας χωρίς να εμποδίσουν την κυβέρνηση στην εφαρμογή των δημοσιονομικών πολιτικών.

Οι επενδύσεις είναι μια κρίσιμη διάσταση της οικονομικής επιστήμης, καθώς εγγυάται όχι μόνο την κατανάλωση μακροπρόθεσμα, αλλά και μια βιώσιμη πορεία ανάπτυξης. Ωστόσο, είναι γνωστό ότι υπάρχουν πολλοί άλλοι παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν τη δυναμική των επενδύσεων στις διάφορες υπό μελέτη οικονομίες. Ένας από αυτούς τους παράγοντες είναι η φορολογία: εκτός από τους φόρους που επιβάλλονται στα κέρδη των επιχειρήσεων, οι φόροι επηρεάζουν πολλά οικονομικά μεγέθη που μπορεί να επηρεάσουν αποφασιστικά τις επενδυτικές αποφάσεις. Επιπλέον, η φορολογία αναγνωρίζεται εκ των προτέρων ως επιζήμια για τις επενδύσεις. Ως εκ τούτου, στόχος της μελέτης αυτής, είναι να αποσυνδεθεί η σχέση μεταξύ φορολογικών συστημάτων και δυναμικών επενδύσεων.

Αναλυτικά, μπορεί να φανεί ότι σε αυτή τη μελέτη έχει αναπτυχθεί ένα εμπειρικό μοντέλο για την αξιολόγηση τόσο των γραμμικών όσο και των μη γραμμικών συσχετίσεων μεταξύ φορολογικών συνθέσεων ως προς το ΑΕΠ, τις επενδύσεις, οι οποίες αντιπροσωπεύουν τον ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου. Επιπλέον, η προσπάθειά σε αυτή την εργασία να αποκαλυφθούν πιθανές μη γραμμικές επιπτώσεις των διαφόρων φορολογικών πηγών, οδήγησε στο συμπέρασμα της ύπαρξης βέλτιστων ορίων φορολογικών εσόδων όσον αφορά τις επενδυτικές αλλαγές. Αυτή η εμπειρική άσκηση πραγματοποιήθηκε με τη χρήση τεχνικών δεδομένων πίνακα, τόσο για τη βραχυπρόθεσμη όσο και για τη μακροπρόθεσμη προοπτική για όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ, μεταξύ 1980 και 2015.

Τα αποτελέσματα έδειξαν την ύπαρξη ορισμένων ορίων φόρου / ΑΕΠ. Συγκεκριμένα, ορισμένες βέλτιστες τιμές φορολογικών στοιχείων ως ποσοστό του ΑΕΠ μεγιστοποιούν τις επενδυτικές αποφάσεις. Ειδικότερα, όσον αφορά τη βραχυπρόθεσμη περίοδο, διαπιστώθηκε ένα ανώτατο όριο για την προώθηση της μακροπρόθεσμης αύξησης των επενδύσεων 10,65% για τους φόρους επί των ατομικών εισοδημάτων. Από την άλλη πλευρά, το συμπέρασμα που προκύπτει από όλα τα παραπάνω είναι, ότι τα ανώτατα όρια για την προώθηση της αύξησης των επενδύσεων υπάρχουν για φόρους στα κέρδη των επιχειρήσεων και φόρους στην κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών, 6,27% και 9,19%, αντίστοιχα. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ένα ελάχιστο όριο 11,35% για τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης.

Όσον αφορά τη βραχυπρόθεσμη περίοδο, βρέθηκε μόνο ένα μέγιστο όριο 10,65% για τους φόρους επί των ατομικών εισοδημάτων, ενώ μια ελάχιστη τιμή κατωφλίου

12,09% βρέθηκε για τις κοινωνικές εισφορές. Επιπλέον, διαπιστώθηκαν ελάχιστες τιμές κατωφλίου, κατά μέσο όρο, 7,37% και 14,18% για τα κέρδη και την κατανάλωση φόρων αγαθών και υπηρεσιών, αντίστοιχα.

3.1.Αποτελεσματικοί Φορολογικοί Συντελεστές στη Φορολογία των Επιχειρήσεων

Στη μελέτη των Delgado et al. (2014) μελετώνται οι καθοριστικοί παράγοντες των αποτελεσματικών φορολογικών συντελεστών για τη φορολογία των εταιρειών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρώτον, διεξάγεται μια εξαντλητική ανασκόπηση της εμπειρικής βιβλιογραφίας όπου δεν επιτυγχάνεται συναίνεση σχετικά με τα σημάδια των καθοριστικών παραγόντων και μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι στην περίπτωση των ευρωπαϊκών χωρών το θέμα αυτό έχει λάβει ελάχιστη προσοχή, σε αντίθεση με την περίπτωση των ΗΠΑ. Στη συνέχεια, από τη βάση δεδομένων Compustat και για την περίοδο 1992-2009, εκτιμώνται οι παλινδρομήσεις ποσοτήτων που επιτρέπουν τον εντοπισμό πιθανών μη γραμμικών σχέσεων. Οι εκτιμήσεις αποκαλύπτουν διαφορετικές επιπτώσεις παραγόντων όπως το μέγεθος, το χρέος, η σύνθεση των περιουσιακών στοιχείων και η κερδοφορία στον πραγματικό συντελεστή φορολογίας εταιρειών ανάλογα με τη μείωση. Εν ολίγοις, για τις εταιρείες με χαμηλότερους αποτελεσματικούς φορολογικούς συντελεστές (Effective Tax Rates – ETR), οι πιο σημαντικές μεταβλητές είναι το μέγεθος, η ένταση των αποθεμάτων και η κερδοφορία, ενώ για τις εταιρείες που υφίστανται την υψηλότερη δημοσιονομική πίεση το χρέος είναι αυτό που αποδεικνύεται ότι είναι ο ισχυρότερος καθοριστικός παράγοντας. Αυτά τα αποτελέσματα δικαιολογούν την εφαρμογή της ποσοτικής παλινδρόμησης αντί των παραδοσιακών γραμμικών προσεγγίσεων.

Ο Φόρος Εταιρειών είναι ένα θεμελιώδες εργαλείο του φορολογικού συστήματος λόγω της υψηλής ικανότητας είσπραξης, της ευαισθησίας του στον οικονομικό κύκλο και της επιρροής που μπορεί να έχει στις οικονομικές αποφάσεις των επιχειρήσεων. Επομένως, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι υπήρξε μια πληθώρα μελετών σε όλο τον κόσμο με επίκεντρο την εταιρική φορολογική πίεση και τους καθοριστικούς της παράγοντες. Ωστόσο, στην περίπτωση των ευρωπαϊκών χωρών το θέμα αυτό δεν έχει τύχει σχεδόν καθόλου προσοχής. Σκοπός της μελέτης των Delgado et al. (2014) είναι

η ανάλυση των καθοριστικών παραγόντων της φορολογικής επιβάρυνσης που βαρύνει τις εισηγμένες εταιρείες στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Για να γίνει αυτό, αναλύονται οι χώρες της ΕΕ των 15 για την περίοδο 1992-2009. Συγκεκριμένα, μελετώνται οι αποτελεσματικοί συντελεστές φόρου εταιρειών χρησιμοποιώντας ποσοτικές (μη γραμμικές) παλινδρομήσεις που επιτρέπουν να ελεγχθεί αν αυτοί οι συντελεστές διαφέρουν ανάλογα με τις ποσότητες του δείγματος ή αν παραμένουν γραμμικοί για όλες τις εταιρείες.

Η συμβολή της έρευνας των Delgado et al. (2014) είναι τριπλή. Πρώτον, η διαθέσιμη εμπειρική βιβλιογραφία μέχρι σήμερα δεν είναι πειστική και έχει δώσει αντιφατικά αποτελέσματα σχετικά με τις μεταβλητές που εξηγούν τον ETR. Δεύτερον, υπάρχουν λίγες μελέτες στο πλαίσιο των χωρών της ΕΕ, καθώς το μεγαλύτερο μέρος της προσοχής έχει επικεντρωθεί στις ΗΠΑ. Τέλος, η οικονομετρική προσέγγιση που βασίζεται στην ποσοτική παλινδρόμηση είναι νέα σε αυτόν τον τύπο μελετών, με μόνη εξαίρεση τη μελέτη του Hsieh (2012) για την περίπτωση των εταιρειών που είναι εισηγμένες στην Κίνα. Το υπόλοιπο της εργασίας των Delgado et al. (2014) είναι οργανωμένο ως εξής. Στη δεύτερη ενότητα παρουσιάζεται μια επισκόπηση της κατάστασης του φόρου εταιρειών στην ΕΕ. Στην τρίτη ενότητα περιγράφεται συνοπτικά η βιβλιογραφία. Το τέταρτο τμήμα αφορά τη μεθοδολογία και τα δεδομένα. Τα κύρια αποτελέσματα παρουσιάζονται στην πέμπτη ενότητα και στην τελική ενότητα παρουσιάζονται τα πιο σχετικά συμπεράσματα.

3.2.Εταιρική Φορολογία στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Από μια παγκόσμια προοπτική, η εταιρική φορολογία έχει χαρακτηριστεί τα τελευταία χρόνια από μια σταδιακή μείωση του ονομαστικού φορολογικού συντελεστή (Nominal Tax Rate - NTR), και οι χώρες της ΕΕ δεν αποτελούν εξαίρεση. Έτσι, η KPMG (2011) αποκαλύπτει ότι για περισσότερες από 125 χώρες ο μέσος όρος του NTR μειώθηκε κατά 7,07 ποσοστιαίες μονάδες την τελευταία δεκαετία από 29,03 % το 2000 σε 22,96 % το 2011, ποσοστό που αντιπροσωπεύει μείωση άνω του 24 %. Αν εξαιρέσουμε τις χώρες με μηδενικό συντελεστή, το μέσο NTR θα ήταν 24,64 % το 2011 και 24,43 % το 2012 (KPMG, 2012).

Η εξέλιξη των κανονιστικών συντελεστών στην ΕΕ επισημαίνει τη σημαντική μείωση του μέσου NTR στην ΕΕ, τόσο για τα κράτη μέλη της ΕΕ-27 όσο και για την ΕΕ-15. Επιπλέον, μπορεί να διαπιστωθεί ότι ο μέσος όρος για τις χώρες της ΕΕ-27 είναι σταθερά χαμηλότερος από τον μέσο όρο για την ΕΕ-15, γεγονός που σημαίνει ότι τα νέα κράτη μέλη έχουν γενικά χαμηλότερος φορολογικός συντελεστής. Ωστόσο, παρατηρείται ότι η πτωτική τάση έχει αποδυναμωθεί από το 2008. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι άλλες χώρες αναφοράς, όπως οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία ή οι χώρες BRIC (Brazil, Russia, India, China - Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα) έχουν υψηλότερα NTR από εκείνα της ΕΕ.

Παρά τις μειώσεις στα NTR, ωστόσο, υπήρξε αύξηση στην είσπραξη φόρων στις χώρες της ΕΕ τα τελευταία χρόνια -συγκεκριμένα, κατά τα έτη πριν από την έναρξη της κρίσης- τόσο σε όρους ΑΕγχΠ όσο και σε ποσοστιαίους όρους σε σύγκριση με τους υπόλοιπους φόρους. Το φαινόμενο αυτό, που χαρακτηρίζεται από τον Ibanez (2010) ως «το παράδοξο της είσπραξης», αρχικά εξηγήθηκε επισημαίνοντας το γεγονός ότι οι πρόσφατες δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις περιλαμβάνουν δύο μέτρα με αντίθετα αποτελέσματα, δηλαδή τη μείωση των φορολογικών συντελεστών και τις αυξήσεις της φορολογικής βάσης (η τελευταία με σκοπό την ενίσχυση της είσπραξης). Ωστόσο, αρκετές μελέτες έχουν προσπαθήσει να δώσουν άλλες απαντήσεις στο προαναφερθέν παράδοξο, όπως οι αυξήσεις στην κερδοφορία των εταιρειών, η ανάπτυξη ορισμένων τομέων όπως ο χρηματοπιστωτικός τομέας και οι υπηρεσίες, ή η αύξηση του αριθμού των εταιρειών σε βάρος του μοναδικού ιδιοκτήτη (Mooij & Nicodeme, 2008).

Πρέπει να τονιστεί ότι η ίδια η εξέλιξη της πτώσης του ίδιου του NTR μπορεί να εξηγήσει την αύξηση της είσπραξης λόγω της παραβολικής σχέσης που διαπιστώθηκε μεταξύ του φορολογικού συντελεστή και της είσπραξης του φόρου εταιρειών. Σύμφωνα με αυτό, με υψηλούς συντελεστές εταιρικού φόρου μια μείωση του συντελεστή μπορεί να οδηγήσει σε πτώση της είσπραξης. Ένα παρόμοιο αποτέλεσμα βρέθηκε από τον Clausing (2007) για 29 χώρες του ΟΟΣΑ: η μείωση των φορολογικών συντελεστών για τις εταιρείες μπορεί να δημιουργήσει κίνητρα που αυξάνουν το επίπεδο της οικονομικής δραστηριότητας, μειώνουν τη φοροδιαφυγή και προσελκύουν ξένες επενδύσεις τόσο σε πραγματικούς όρους όσο και σε λογιστικούς όρους μέσω τεχνικών όπως η τιμολόγηση των ενδοομιλικών συναλλαγών.

Επιπλέον, (Clausing, 2007) εκτίμησε το NTR που μεγιστοποιεί την εισπραξη των φόρων για το σύνολο του ΟΟΣΑ σε 33 %, αν και αυτό το ποσοστό θα διαφέρει μεταξύ των χωρών ανάλογα με το μέγεθος και το βαθμό ανοίγματος τους. Συγκεκριμένα, θα είναι χαμηλότερη για τις μικρότερες χώρες και πιο ανοικτές οικονομίες. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα NTR της ΕΕ είναι σημαντικά χαμηλότερα από το 33 %. Δεδομένου ότι τα NTR έχουν μειωθεί και η εισπραξη έχει αυξηθεί, είναι ενδιαφέρον να γνωρίζουμε τι συνέβη με τη φορολογική επιβάρυνση που πραγματικά υπέστησαν οι εταιρείες. Σχετικά με αυτό το θέμα, η Κυβερνητική Υπηρεσία Λογοδοσίας (Government Accountability Office - GAO) ανέφερε το 2008 ότι το NTR δεν παρέχει ένα πλήρες μέτρο της εταιρικής φορολογικής πίεσης, καθώς δεν εξετάζει πτυχές όπως οι χρονικές διαφορές, η αποζημίωση των αρνητικών φορολογικών βάσεων, και άλλα κίνητρα.

Η ETR, από την άλλη πλευρά, θεωρείται καλός δείκτης της φορολογικής επιβάρυνσης που πραγματικά φέρουν οι εταιρείες. Από τις πληροφορίες που δημοσίευσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2012 προκύπτει ότι η ETR έχει επίσης μειωθεί τα τελευταία χρόνια στα κράτη μέλη, αλλά σε μικρότερο βαθμό από το νόμιμο ποσοστό. Αυτό αποκαλύπτει ότι οι δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις υπήρξαν επωφελείς για τις εταιρείες από την πτώση των NTR και μετά, ασκώντας μεγαλύτερη επιρροή από την επέκταση της φορολογικής βάσης. Είναι προφανές ότι ένας από τους λόγους για τους οποίους οι χώρες μειώνουν τα NTR είναι η προσέλκυση επενδύσεων. Από αυτήν την άποψη ο Albi (2010) σημειώνει ότι οι ονομαστικοί, οριακοί ή μέσοι φορολογικοί συντελεστές αφορούν διάφορες πτυχές των αποφάσεων άμεσων επενδύσεων. Συγκεκριμένα, οι αποφάσεις αυτές λαμβάνουν υπόψη όχι μόνο τα NTR, αλλά και τη φορολογική βάση και τα πιθανά φορολογικά οφέλη, όπως η αντιμετώπιση της απόσβεσης, τα φορολογικά κίνητρα για επενδύσεις, τα συστήματα αποτίμησης των αποθεμάτων, η αντιμετώπιση των κεφαλαιακών κερδών, η αντιστάθμιση των ζημιών ή των ροών των διεθνών εισοδημάτων.

Ωστόσο, η φορολογία διαφέρει στα διάφορα κράτη μέλη και κατά συνέπεια, υπάρχουν διαφορετικοί ETR. Πράγματι ο Gadea (2011) υποστηρίζει ότι στο πλαίσιο της τρέχουσας διασποράς των αποτελεσματικών συντελεστών φορολογίας των εταιρειών και των επακόλουθων στρεβλώσεων φορολογικής προέλευσης, είναι απατηλό να υποθέσουμε ότι οι επενδυτικές αποφάσεις -τόσο πραγματικές όσο και οικονομικές- ανταποκρίνονται αποκλειστικά στις οικονομικές κατευθυντήριες γραμμές.

Οι ανισότητες των αποτελεσματικών φορολογικών πιέσεων των διαφόρων φόρων στα κράτη μέλη της ΕΕ προκαλούν στρέβλωση ασυμβίβαστη με την εύρυθμη λειτουργία της ενιαίας αγοράς, με τη διασπορά των κανονιστικών φορολογικών συντελεστών να αποτελεί την κύρια αιτία της διαφοράς. Ωστόσο, η εναρμόνιση του φόρου εταιρειών στα κράτη μέλη δεν αποσκοπεί στη μείωση των διαστημάτων στα ΝΤΡ αλλά στη δημιουργία μιας κοινής ενοποιημένης φορολογικής βάσης για τις εταιρείες (Garcia et al., 2013). Συγκεκριμένα, ο στόχος της κοινής ενοποιημένης φορολογικής βάσης για τις εταιρείες (Common Consolidated Corporate Tax Base - CCCTB) είναι να ξεπεραστούν ορισμένα από τα κύρια εμπόδια για την οικονομική ανάπτυξη στην ενιαία αγορά. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει κοινός κανονισμός στον τομέα του φόρου εταιρειών, η αλληλεπίδραση των εθνικών φορολογικών συστημάτων οδηγεί συχνά σε υπερβολική φορολογία και διπλή φορολόγηση, έτσι ώστε οι εταιρείες να πρέπει να επωμιστούν επαχθή διοικητικά βάρη και υψηλό κόστος συμμόρφωσης, γεγονός που αποθαρρύνει τις επενδύσεις στην ΕΕ.

Το μεγαλύτερο μέρος της υπάρχουσας βιβλιογραφίας για την εταιρική δημοσιονομική πίεση έχει επικεντρωθεί στην αναζήτηση των καθοριστικών παραγόντων της ETR σε διάφορες χώρες. Έχουν διεξαχθεί πολλές μεμονωμένες μελέτες ανά χώρα για διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές, ενώ ελάχιστες μελέτες έχουν αναλύσει πολλές χώρες.

Οι περισσότερες από τις μελέτες που εξετάστηκαν επικεντρώθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες, αν και ορισμένες εργασίες έχουν αναλύσει άλλες γεωγραφικές περιοχές όπως η Αυστραλία, ο Καναδάς, η Κίνα, η Κορέα, το Χονγκ Κονγκ, η Ιαπωνία, η Μαλαισία, η Ταϊλάνδη και η Ταϊβάν, καθώς και ορισμένες χώρες της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της Ισπανίας. Όσον αφορά τα αποτελέσματα της παρούσας βιβλιογραφίας, πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει σχεδόν συναίνεση όσον αφορά τις κύριες επεξηγηματικές μεταβλητές της ETR: αυτά είναι το μέγεθος, το χρέος, η σύνθεση των περιουσιακών στοιχείων και η κερδοφορία. Ωστόσο, όπως θα δούμε παρακάτω, τα αποτελέσματα δεν είναι πειστικά, ειδικά για το μέγεθος των μεταβλητών, το χρέος ή την ένταση του κεφαλαίου, που δικαιολογεί την ποσοτική προσέγγιση που χρησιμοποιείται σε αυτό το έργο.

3.3.Μέγεθος και Πραγματικός Φορολογικός Συντελεστής

Το μέγεθος της εταιρείας είναι η μεταβλητή που χρησιμοποιείται περισσότερο σε μελέτες για την εταιρική δημοσιονομική πίεση. Αυτό δικαιολογείται από δύο αντικρουόμενα επιχειρήματα. Από τη μία πλευρά, η υπόθεση του πολιτικού κόστους προβλέπει μια θετική σχέση μεταξύ του μεγέθους και της ETR, επειδή οι μεγαλύτερες εταιρείες υπόκεινται σε μεγαλύτερη φορολογία ως συνέπεια του μεγαλύτερου κυβερνητικού ελέγχου στον οποίο υποβάλλονται. Από την άλλη πλευρά, οι μεγάλες εταιρείες θα έχουν μεγαλύτερες δυνατότητες εφαρμογής πολιτικών δημοσιονομικού σχεδιασμού και/ή υιοθέτησης λογιστικών πρακτικών για τη μείωση των φόρων, πράγμα που θα οδηγούσε σε αναμενόμενη αρνητική σχέση μεταξύ του μεγέθους των εταιρειών και του ETR.

Τα εμπειρικά στοιχεία δεν δείχνουν σαφή σχέση μεταξύ του μεγέθους της εταιρείας και του ETR. Μελετητές όπως οι Noor et al. (2010) βρήκαν μια θετική σχέση μεταξύ μεγέθους και δημοσιονομικής πίεσης, σε συμφωνία με την υπόθεση του πολιτικού κόστους. Αντιθέτως, οι Chen et al. (2010) αποκαλύπτουν μια αρνητική σχέση, που δείχνει ότι το μέγεθος μπορεί να είναι αντιστρόφως ανάλογα με τη φορολογική επιβάρυνση. Οι Liu & Cao (2007) δεν βρήκαν κανένα είδος σημαντικής σχέσης μεταξύ μεγέθους και ETR. Επιπλέον, οι Wu et al. (2012) βρήκαν τόσο θετικές όσο και αρνητικές σχέσεις ανάλογα με το υπόδειγμα που χρησιμοποιείται. Επίσης, οι Delgado et al. (2012) βρήκαν μια μη γραμμική σχέση μεταξύ του μεγέθους και της ETR, τέτοια ώστε μέχρι ένα ορισμένο μέγεθος η σχέση είναι θετική, αλλά από αυτό το μέγεθος στις μεγαλύτερες εταιρείες υπάρχει λιγότερη δημοσιονομική πίεση.

3.4.Μόγλευση και Αποτελεσματικός Φορολογικός Συντελεστής

Η σχέση μεταξύ της κεφαλαιακής δομής της εταιρείας και της φορολογικής πίεσης έχει αναλυθεί ευρέως στη βιβλιογραφία τόσο σε θεωρητικό όσο και σε εμπειρικό επίπεδο. Η δυνατότητα έκπτωσης του εταιρικού φόρου των τόκων που καταβάλλονται επί του χρέους μπορεί να καταστήσει την εξωτερική χρηματοδότηση προτιμότερη από την απόκτηση ιδίων πόρων. Στη μελέτη τους οι Modigliani & Miller (1963) υποστήριξαν ότι η εξοικονόμηση φόρων που προέρχονται από το διοικητικό χρέος έχει ως συνέπεια

ότι η αξία της εταιρείας εξαρτάται όχι μόνο από την αξία των επενδυτικών ευκαιριών, αλλά και από τις αποφάσεις χρηματοδότησης που λαμβάνονται. Στην πραγματικότητα, στην περίπτωση που εξετάζεται μόνο ο εταιρικός φόρος αυτοί οι συγγραφείς δείχνουν ότι η αξία μιας χρεωμένης εταιρείας είναι μεγαλύτερη από την ποσότητα της εξοικονόμησης φόρου που προέρχεται από το χρέος.

Η σχέση μεταξύ χρέους και φορολογικής επιβάρυνσης έχει δοκιμαστεί εμπειρικά σε προηγούμενες μελέτες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων των Wu et al. (2012) και όλες βρήκαν μια αρνητική σχέση σε συμφωνία με την κλασική έκθεση. Εναλλακτικά, μπορεί να είναι δυνατή η εξεύρεση θετικής σχέσης μεταξύ ETR και χρέους για εταιρείες με υψηλά ποσοστά δημοσιονομικής πίεσης, υπό την έννοια ότι μπορούν να έχουν κίνητρα για να χρηματοδοτηθούν με δανειακά κεφάλαια για τη μείωση των ETR. Σύμφωνα με αυτό το επιχείρημα, οι Chen et al. (2010) βρήκαν μια τέτοια θετική σχέση μεταξύ ETR και χρέους. Από την άλλη πλευρά οι Wilkinson et al. (2001) δεν βρήκαν κάποια σημαντική σχέση μεταξύ χρέους και ETR. Τέλος, οι Delgado et al. (2012) βρήκαν μια μη γραμμική σχέση μεταξύ χρέους και ETR.

3.5.Σύνθεση Περιουσιακών Στοιχείων και Αποτελεσματικός Φορολογικός Συντελεστής

Η σύνθεση των περιουσιακών στοιχείων μπορεί να έχει σαφή επίδραση στο ETR που υποστηρίζουν οι εταιρείες, ιδίως μέσω των μη κυκλοφορούντων περιουσιακών στοιχείων που επιτρέπουν στις εταιρείες να αφαιρούν τα έξοδα που προέρχονται από την απόσβεση σε όλα τα φορολογικά καθεστάτα. Επομένως, οι εταιρείες με υψηλά πάγια περιουσιακά στοιχεία θα πρέπει να ασκούν χαμηλότερη δημοσιονομική πίεση από αυτές με λιγότερα πάγια περιουσιακά στοιχεία. Υπάρχουν εμπειρικά στοιχεία που δείχνουν ότι ένα μεγαλύτερο ποσοστό των αποσβέσιμων μη κυκλοφορούντων περιουσιακών στοιχείων σχετίζεται με χαμηλότερα ETR.

Έτσι, οι Chen et al. (2010) βρήκαν όλοι μια αντίστροφη σχέση μεταξύ της έντασης του κεφαλαίου και της φορολογικής πίεσης. Από την άλλη, οι Wu et al. (2012) βρήκαν μια άμεση σχέση μεταξύ της έντασης του κεφαλαίου και της φορολογικής επιβάρυνσης, ενώ άλλες μελέτες δεν βρήκαν καμία σημαντική σχέση μεταξύ αυτών των μεταβλητών.

Οι Delgado et al. (2012) βρήκαν μια μη γραμμική σχέση μεταξύ της έντασης του κεφαλαίου και της δημοσιονομικής πίεσης. Επιπλέον, όταν εξετάζεται η σχέση μεταξύ ETR και διαχειριστικών περιουσιακών στοιχείων, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι η δομή του οικονομικού κεφαλαίου εξαρτάται από τον τομέα δραστηριότητας, έτσι ώστε η δυνατότητα απόκτησης χαμηλότερων ETR να καθορίζεται από τον όγκο των κυκλοφορούντων περιουσιακών στοιχείων που χρειάζονται οι εταιρείες για την άσκηση της δραστηριότητας και ιδίως από το επίπεδο των αποθεμάτων. Από αυτήν την άποψη, η επένδυση σε απόθεμα θεωρείται εναλλακτική απασχόληση κεφαλαίων σε μη κυκλοφορούντα περιουσιακά στοιχεία και κατά συνέπεια, περιορίζει τις δυνατότητες μείωσης της διαχειριστικής ETR.

Ως εκ τούτου, μπορεί να θεωρηθεί ότι η ένταση της απογραφής θα οδηγούσε σε μεγαλύτερη δημοσιονομική πίεση. Ωστόσο, η χρήση του αποθέματος ως επεξηγηματική μεταβλητή της ETR δεν είναι συνήθης στην προηγούμενη βιβλιογραφία. Από τις λίγες μελέτες που έχουν συμπεριλάβει αυτήν τη μεταβλητή είναι αυτή των Wu et al. (2012), οι οποίοι βρήκαν μια θετική και σημαντική σχέση και αυτή των Derashid & Zhang (2003), που δεν βρήκαν καμία σημαντική σχέση.

3.6.Αποδοτικότητα της Εταιρείας και Πραγματικός Φορολογικός Συντελεστής

Η κερδοφορία αποτελεί καθοριστικό παράγοντα φορολογικής πίεσης, δεδομένου ότι οι πιο κερδοφόρες εταιρείες καταβάλλουν φόρους σε κάθε οικονομικό έτος. Αντίθετα, οι εταιρείες που έχουν χαμηλότερα κέρδη, ή απώλειες, πληρώνουν λιγότερους φόρους ή, στην περίπτωση ζημιών, δεν πληρώνουν φόρους. Επιπλέον, η αποζημίωση για τέτοιες ζημίες συνεπάγεται την καταβολή χαμηλότερων φόρων κατά τα προηγούμενα ή τα επόμενα έτη, καθώς οι εταιρείες αποζημιώνονται προς τα πίσω ή προς τα εμπρός. Όλα αυτά συνιστούν όφελος από την άποψη της φορολογικής επιβάρυνσης για τις εταιρείες που υφίστανται ζημίες.

Τα εμπειρικά στοιχεία αποκαλύπτουν μια θετική σχέση μεταξύ κερδοφορίας και ETR, όπως φαίνεται από τη μελέτη των Wu et al. (2012), που διαπιστώνει ότι οι πιο κερδοφόρες εταιρείες υφίστανται μεγαλύτερη φορολογική επιβάρυνση από εκείνες με

χαμηλότερη κερδοφορία. Ωστόσο, στη συγκεκριμένη περίπτωση των μελετών που επικεντρώθηκαν στη Μαλαισία (Derashid & Zhang, 2003) τα αποτελέσματα είναι το αντίθετο, δηλαδή, οι πιο κερδοφόρες εταιρείες υποφέρουν λιγότερο από δημοσιονομική πίεση. Αυτό είναι συνέπεια των φορολογικών αντισταθμίσεων που χορηγεί η κυβέρνηση στις πιο αποτελεσματικές εταιρείες. Τέλος, στην περίπτωση των ισπανικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (Diaz et al., 2011) δεν παρατηρείται καμία σημαντική επίπτωση της αποδοτικότητας στην ETR.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

4.1.Σκοπός-ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις της φορολογίας στις επιχειρήσεις, στην κατανάλωση και στις επενδύσεις. Η έρευνα μελετάει επίσης αν οι απόψεις των επιχειρηματιών για τις φορολογικές επιπτώσεις διαφοροποιούνται ανάλογα το δημογραφικό και το επιχειρησιακό τους προφίλ. Τα ερευνητικά ερωτήματα διατυπώνονται παρακάτω:

Ποιες οι επιπτώσεις της φορολογίας στις επιχειρήσεις, στην κατανάλωση και στις επενδύσεις;

Με ποιον τρόπο το δημογραφικό προφίλ των συμμετεχόντων σχετίζεται με τις απόψεις τους για την επιρροή της φορολογίας στις επιχειρήσεις, στην κατανάλωση και στις επενδύσεις;

Με ποιον τρόπο το επιχειρησιακό προφίλ συμμετεχόντων επιδρά στις απόψεις τους για την επιρροή της φορολογίας στις επιχειρήσεις, στην κατανάλωση και στις επενδύσεις;

4.2.Σχεδιασμός έρευνας

Διεξήχθη μία πρωτογενής, ποσοτική έρευνα συσχέτισης μεταξύ των συμμετεχόντων σε μη πειραματικό σχεδιασμό. Η πρωτογενής έρευνα κρίθηκε κατάλληλη προκειμένου να καταγραφούν «απευθείας» οι απόψεις των επιχειρηματιών-υποκειμένων της έρευνας (Cohen, Manion & Morrison, 2007). ενώ η ποσοτική έρευνα ενδείκνυται καθώς οι φορολογικές επιπτώσεις είναι έννοια μετρήσιμη, συνεπώς μπορεί να μετρηθεί με ακρίβεια (Creswell, 2013). Επιπλέον η έρευνα συσχέτισης μεταξύ των ομάδων είναι απαραίτητη προκειμένου να πραγματοποιηθούν συγκρίσεις απόψεων για τις φορολογικές επιπτώσεις μεταξύ δημογραφικών και επαγγελματικών ομάδων για αλλά και μεταξύ επιχειρηματιών διαφορετικού τύπου επιχειρήσεων, για να είναι δυνατή η

γενίκευση των συμπερασμάτων για τον ευρύτερο πληθυσμό, μέσω της επαγωγικής προσέγγισης που χρησιμοποιείται στην ποσοτική έρευνα (Fowler, 2014). Τέλος, ο μη πειραματικός σχεδιασμός επιλέχτηκε καθώς σκοπός της έρευνας είναι απλά να διερευνηθεί η συσχέτιση των απόψεων για τις φορολογικές επιπτώσεις με το δημογραφικό και επιχειρησιακό προφίλ των επιχειρηματιών, χωρίς να αναζητείται αυστηρή σχέση αιτίας-αποτελέσματος. (McLeod, 2017).

4.3. Πληθυσμός-Δείγμα

Πληθυσμός της έρευνας θεωρείται το σύνολο των επιχειρηματιών στην Ελλάδα. Αναφορικά με το δείγμα, στην έρευνα συμμετείχαν 50 ιδιοκτήτες διαφόρων επιχειρήσεων, στην πλειοψηφία τους άνδρες, ηλικίας 36-53 ετών, απόφοιτοι ΤΕΙ-ΑΕΙ ή κάτοχοι μεταπτυχιακού, με επαγγελματική εμπειρία 6-15 έτη στον τωρινό τομέα απασχόλησης. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες διαθέτουν ατομική επιχείρηση ή ανώνυμη εταιρεία (ΑΕ), διαφόρων τομέων όπως εμπόριο, υπηρεσίες, τουρισμό και δευτερογενή. Οι υπομελέτη επιχειρήσεις στην πλειοψηφία τους έχουν περισσότερους από 5 εργαζομένους, έως 15 έτη λειτουργίας και έως 300.000 ευρώ ετήσιο τζίρο. Το δείγμα συλλέχτηκε με χρήση βολικής δειγματοληψίας, από το κοντινό περιβάλλον του ερευνητή.

4.4. Ερωτηματολόγιο

Για την διεξαγωγή της παρούσας έρευνας χρησιμοποιήθηκε πρωτότυπο ερωτηματολόγιο 39 ερωτήσεων και 5 ενοτήτων. Για την κατασκευή του ερωτηματολογίου ο ερευνητής βασίστηκε στο θεωρητικό πλαίσιο και συγκεκριμένα στις μελέτες των Γιαννακούρη και Κουκοβίνη (1992), Παυλόπουλου (1999), Προβόπουλου (1985), Τάτσου (2012), στην Φορολογική Επιθεώρηση, (2019) καθώς και στις έρευνες των Alm (2012) και James, Murphy, & Reinhart (2005).

Η 1^η ενότητα του ερωτηματολογίου αναφέρεται στα δημογραφικά χαρακτηριστικά και περιλαμβάνει 4 ερωτήσεις κλειστού τύπου σχετικά με το φύλο, την ηλικία, το επίπεδο σπουδών και τα έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης.

Η 2^η ενότητα αναφέρεται στα στοιχεία της επιχείρησης και αποτελείται από 4 ερωτήσεις κλειστού τύπου σχετικά με το είδος της επιχείρησης, τον αριθμό υπαλλήλων, τα έτη λειτουργίας και τον ετήσιος τζίρος και 1 ερώτηση σύντομης απάντησης σχετικά με τον τομέα της επιχείρησης.

Η 3^η ενότητα περιλαμβάνει την άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση με 8 ερωτήσεις πενταβάθμιας κλίμακας Likert 1-5 (1-Καθόλου, 2-Λίγο, 3-Μέτρια, 4-Πολύ, 5-Πάρα πολύ). Οι ερωτήσεις αναφέρονται στην άμεση επιρροή που έχει στην επιχείρηση ο φόρος κερδών, μισθοδοσίας, ιδιοκτησίας, περιβάλλοντος, η προκαταβολή φόρου 100%, ο συντελεστής φορολόγησης, οι δασμοί στις εισαγωγές τουριστικού εξοπλισμού και οι ασφαλιστικές εισφορές των εργαζομένων.

Η 4^η ενότητα περιλαμβάνει την έμμεση επιρροή της φορολογίας στην επιχείρηση με 6 ερωτήσεις πενταβάθμιας κλίμακας Likert 1-5 (1-Καθόλου, 2-Λίγο, 3-Μέτρια, 4-Πολύ, 5-Πάρα πολύ). Οι ερωτήσεις αναφέρονται στην έμμεση επιρροή που έχει στην επιχείρηση ο φόρος εισόδου (Visa), καυσίμων, εισοδήματος, φυσικών προσώπων, επιβατών αεροδρομίου και πολυτελείας.

Η 5^η ενότητα περιλαμβάνει τις καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας με 8 ερωτήσεις πενταβάθμιας κλίμακας Likert 1-5 (1-Καθόλου, 2-Λίγο, 3-Μέτρια, 4-Πολύ, 5-Πάρα πολύ). Οι ερωτήσεις αναφέρονται στις επιπτώσεις που έχει η φορολογία στην τελική και ολική κατανάλωση νοικοκυριού και στο εισόδημα, στην μείωση ολικού πλούτου, στην αύξηση ποσοστού ανεργίας, ρυθμού πληθωρισμού, φορολογίας στα επιτόκια τραπεζών και στις επιπτώσεις στο δημογραφικό.

Η 6^η ενότητα περιλαμβάνει τις επιπτώσεις της φορολογίας στις επενδύσεις με 8 ερωτήσεις πενταβάθμιας κλίμακας Likert 1-5 (1-Καθόλου, 2-Λίγο, 3-Μέτρια, 4-Πολύ, 5-Πάρα πολύ). Οι ερωτήσεις αναφέρονται στην έλλειψη εμπιστοσύνης στη δίκαιη μεταχείριση, στα νομικά προβλήματα στα θέματα φορολογίας, στην δημοσιοποίηση της φορολογίας των επιχειρήσεων, στην μειωμένη συνεισφορά των εταιρειών στην φορολογική βάση, στο σύνθετο φορολογικό σύστημα, στο κόστος διαχείρισης και στην γραφειοκρατία.

Η διάρκεια συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου υπολογίζεται στα 10 λεπτά.

4.5. Στατιστική ανάλυση

Η στατιστική ανάλυση πραγματοποιήθηκε στο στατιστικό πρόγραμμα IBM SPSS 24, αφού πρώτα έγινε κωδικοποίηση των δεδομένων στο Microsoft Office Excel 2016, το οποίο χρησιμοποιήθηκε επίσης για σχεδιασμό γραφημάτων. Η στατιστική ανάλυση ήταν Περιγραφική και Επαγωγική.

Στην Περιγραφική Στατιστική οι ονομαστικές μεταβλητές της έρευνας παρουσιάστηκαν με συχνότητες και ποσοστά ενώ οι διατακτικές και οι ποσοτικές με μέση τιμή και τυπική απόκλιση.

Η Επαγωγική Στατιστική πραγματοποιήθηκε σε στάθμη σημαντικότητας 5%. Χρησιμοποιήθηκαν παραμετρικοί και μη παραμετρικοί έλεγχοι ανάλογα το μέγεθος των συγκρινόμενων δειγμάτων και την ύπαρξη κανονικών κατανομών που ελέγχθηκε με την χρήση του Shapiro Wilk test.

Αναφορικά με τους παραμετρικούς ελέγχους χρησιμοποιήθηκαν οι έλεγχοι Independent samples t-test για σύγκριση μέσων τιμών 2 ανεξάρτητων μεγάλων ($n \geq 30$) δειγμάτων ή μικρών ($n < 30$) δειγμάτων που ακολουθούν την κανονική κατανομή και ο έλεγχος ANOVA (ανάλυση διακύμανσης) για σύγκριση μέσων τιμών 3 ή περισσότερων ανεξάρτητων μεγάλων ($n \geq 30$) δειγμάτων ή μικρών ($n < 30$) δειγμάτων που ακολουθούν την κανονική κατανομή. Στις περιπτώσεις στατιστικά σημαντικών διαφοροποιήσεων στον έλεγχο ANOVA, για να διαπιστωθεί ποια δείγματα διαφέρουν, χρησιμοποιήθηκε Post hoc analysis LSD (έλεγχος πολλαπλών συγκρίσεων ελαχίστων τετραγώνων) καθώς σε όλες τις περιπτώσεις οι διακυμάνσεις ήταν ίσες.

Σχετικά με τους μη παραμετρικούς ελέγχους χρησιμοποιήθηκαν οι έλεγχοι Mann Whitney, Kruskal Wallis και Spearman. Ο έλεγχος Mann Whitney χρησιμοποιήθηκε για σύγκριση κατανομών 2 ανεξάρτητων δειγμάτων εκ των οποίων τουλάχιστον 1 είναι μικρό ($n < 30$) και δεν ακολουθεί την κανονική κατανομή. Ο έλεγχος Kruskal Wallis χρησιμοποιήθηκε για σύγκριση κατανομών 3 ή περισσότερων ανεξάρτητων δειγμάτων εκ των οποίων τουλάχιστον 1 είναι μικρό ($n < 30$) και δεν ακολουθεί την κανονική κατανομή. Στις περιπτώσεις στατιστικά σημαντικών διαφοροποιήσεων στον έλεγχο Kruskal Wallis, για να διαπιστωθεί ποια δείγματα διαφέρουν, χρησιμοποιήθηκε Post hoc analysis Bonferonni. Ο έλεγχος Spearman χρησιμοποιήθηκε για έλεγχο

συσχέτισης διατακτικών μεταβλητών που δεν ακολουθούν την κανονική κατανομή (Field, 2017).

4.6. Ανάλυση αξιοπιστίας

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ανάλυσης αξιοπιστίας για τους παράγοντες επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις με χρήση του συντελεστή Cronbach Alpha. Ο συγκεκριμένος συντελεστής είναι ένας δείκτης εσωτερικής συνέπειας και δείχνει την σταθερότητα των μετρήσεων, δηλαδή τον βαθμό στον οποίο παρόμοιες ερωτήσεις, απαντήθηκαν με παρόμοιο τρόπο, με ικανοποιητικές να θεωρούνται οι τιμές άνω του 0,7 (McLeod, 2007). Στην παρούσα έρευνα όλοι οι παράγοντες εμφάνισαν υψηλή αξιοπιστία. Προκύπτει ότι για την «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» η αξιοπιστία είναι $\alpha=0,896$, για την «Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» $\alpha=0,877$, για τις «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» είναι $\alpha=0,925$ και για τις «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» είναι $\alpha=0,957$.

Πίνακας 1: Ανάλυση αξιοπιστίας για παράγοντες επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις

Παράγοντες	Ερωτήσεις	Cronbach Alpha
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	10-17	0,896
Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	18-23	0,877
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	24-31	0,925
Επιπτώσεις στις επενδύσεις	32-29	0,957

4.7. Ηθικά Ζητήματα

Ο ερευνητής τήρησε όλα τα απαραίτητα ηθικά ζητήματα τα οποία σχετίζονται με την φύση της διεξαγωγής της έρευνας και την ψυχολογία των επιχειρηματικών-συμμετεχόντων της έρευνας (BPS, 2014). Συγκεκριμένα:

- ✓ Το υπομελέτη θέμα χαρακτηρίστηκε χρήσιμο και ενδιαφέρον για την επιστημονική κοινότητα και εγκρίθηκε από αρμόδιο Πανεπιστημιακό Φορέα του ερευνητή
- ✓ Καθηγητής του Πανεπιστημίου επέβλεψε την διαδικασία της έρευνας

- ✓ Οι συμμετέχοντες επιχειρηματίες ενημερώθηκαν ότι συμμετέχουν στην έρευνα ανώνυμα, εθελοντικά και με την δική τους συγκατάθεση καθώς και ότι οι απαντήσεις τους θα χρησιμοποιηθούν μόνο για ερευνητικούς σκοπούς
- ✓ Διασαφηνίστηκε το δικαίωμα των επιχειρηματιών να αποχωρήσουν από την έρευνα κατά την διάρκεια της ή μία εβδομάδα μετά την συλλογή των δεδομένων
- ✓ Ο ερευνητής γνωστοποίησε τα προσωπικά του στοιχεία στους συμμετέχοντες σε περίπτωση που ήθελαν επικοινωνία για οποιοδήποτε λόγο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

5.1.Δημογραφικά στοιχεία

Στην παρούσα ενότητα παρατίθενται οι απαντήσεις των ερωτήσεων που σχετίζονται με τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων. Αυτά είναι το φύλο, η ηλικία, το επίπεδο σπουδών και τα έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης.

Ο Πίνακας 2 (Γραφήματα 1-4) παρουσιάζει τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος, το οποίο αποτελείται από 50 ερωτηθέντες. Αρχικά και όσον αφορά το φύλο, το 68,00% (N=34) είναι άντρες και το 32,00% (N=16) γυναίκες. Σχετικά με την ηλικία, το 48,00% (N=24) είναι άτομα ηλικίας 36-44 ετών, το 24,00% (N=12) 45-53 ετών, το 20,00% (N=10) 27-35 ετών και το 8,00% (N=4) είναι άνω των 53 ετών.

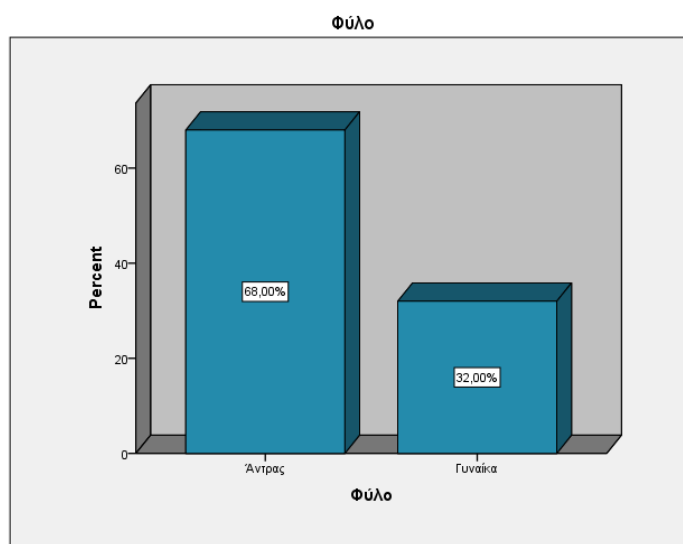
Στη συνέχεια και αναφορικά με το επίπεδο σπουδών, προκύπτει ότι το 50,00% (N=25) των συμμετεχόντων είναι απόφοιτοι ΤΕΙ ή ΑΕΙ, το 26,00% (N=13) διαθέτουν Μεταπτυχιακό, το 14,00% (N=7) είναι απόφοιτοι ΙΕΚ και το 10,00% (N=5) διαθέτουν απολυτήριο Γυμνασίου ή Λυκείου.

Σχετικά με τα έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης, προκύπτει ότι το 48,00% (N=24) των συμμετεχόντων έχουν 6-10 έτη ανάλογης εμπειρίας, το 20,00% (N=10) 11-15 έτη, το 18,00% (N=9) 16-20 έτη και το 14,00% (N=7) 0-5 έτη.

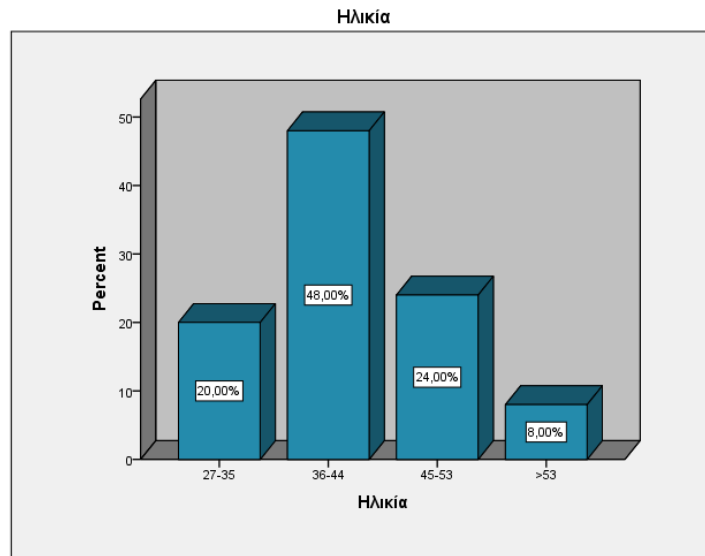
Πίνακας 2: Δημογραφικά στοιχεία

Στοιχεία	Κατηγορίες	N	f%
Φύλο	Άντρας	34	68,00
	Γυναίκα	16	32,00
Ηλικία	27-35	10	20,00
	36-44	24	48,00
	45-53	12	24,00
	>53	4	8,00
Επίπεδο σπουδών	Γυμνάσιο-Λύκειο	5	10,00
	ΙΕΚ	7	14,00
	ΤΕΙ-ΑΕΙ	25	50,00
	Μεταπτυχιακό	13	26,00
Έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης	0-5	7	14,00
	6-10	24	48,00
	11-15	10	20,00
	16-20	9	18,00

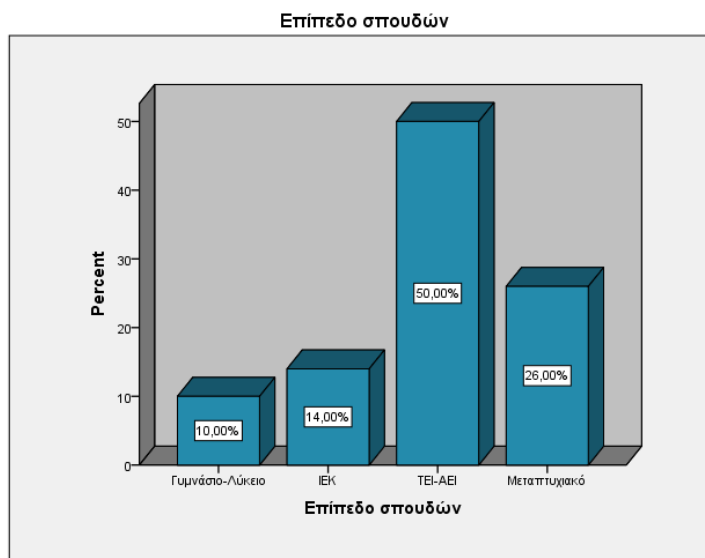
N: Συχνότητα, f %: Σχετική συχνότητα

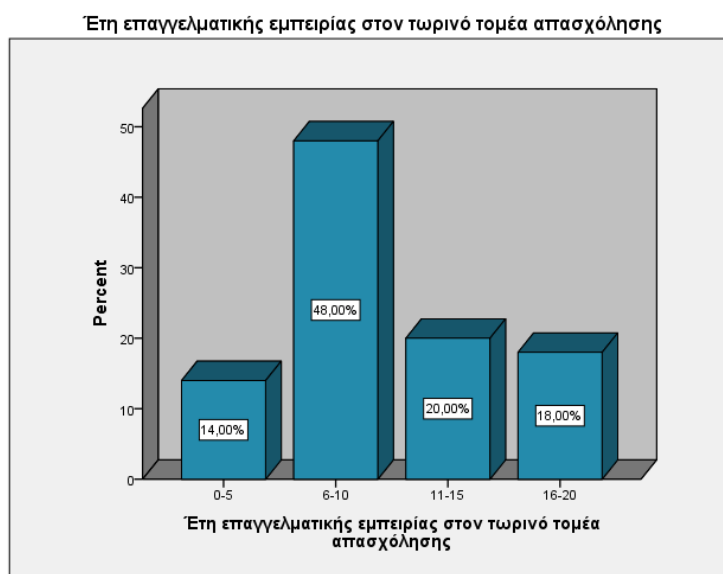
Γράφημα 1: Φύλο

Γράφημα 2: Ηλικία

Γράφημα 3: Επίπεδο σπουδών

Γράφημα 4: Έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης

5.2.Στοιχεία επιχείρησης

Στην παρούσα ενότητα παρατίθενται οι απαντήσεις των ερωτήσεων που σχετίζονται με τα στοιχεία επιχείρησης των συμμετεχόντων. Αυτά είναι το είδος και ο τομέας της επιχείρησης, ο αριθμός των υπαλλήλων και τα έτη λειτουργίας της, καθώς και ο ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ).

Από τον Πίνακα 3 (Γραφήματα 5-9) και σχετικά με το είδος της επιχείρησης, προκύπτει ότι το 36,00% (N=18) των επιχειρήσεων είναι ατομικές, το 28,00% (N=14) ανώνυμες εταιρείες (ΑΕ), το 20,00% (N=10) ομόρρυθμες εταιρείες (ΟΕ) και το 16,00% (N=8) Ετερόρρυθμες εταιρείες (ΕΕ).

Έπειτα και αναφορικά με τον τομέα της επιχείρησης, προκύπτει ότι το 30,00% (N=15) των επιχειρήσεων ανήκουν στον τομέα του εμπορίου, το 26,00% (N=13) σε εκείνων των υπηρεσιών, το 24,00% (N=12) του τουρισμού και το 20,00% (N=10) ανήκουν σε δευτερογενή τομέα.

Σχετικά με τον αριθμό υπαλλήλων επιχείρησης, προκύπτει ότι το 28,00% (N=14) των επιχειρήσεων απασχολούν 6-10 άτομα, το 26,00% (N=13) 11-20 άτομα ή πάνω από 20 άτομα και το 20,00% (N=10) έχουν έως 5 υπαλλήλους.

Όσον αφορά τα έτη λειτουργίας της επιχείρησης, προκύπτει ότι για το 32,00% (N=16) των επιχειρήσεων λειτουργούν έως 5 έτη, το 28,00% (N=14) 11-15 έτη και το 20,00% (N=10) λειτουργούν 6-10 ή 16-20 έτη.

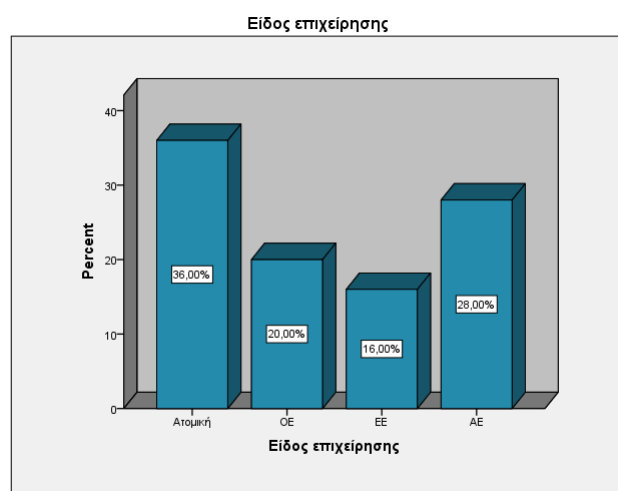
Τέλος, σε σχέση με τον ετήσιο τζίρο της επιχείρησης, προκύπτει ότι για το 38,00% (N=19) των επιχειρήσεων αυτός είναι της τάξεως 200.001-300.000 ευρώ, για το 30,00% (N=15) έως 100.000 ευρώ και για το 16,00% (N=8) 100.001-200.000 ή 300.001-400.000 ευρώ.

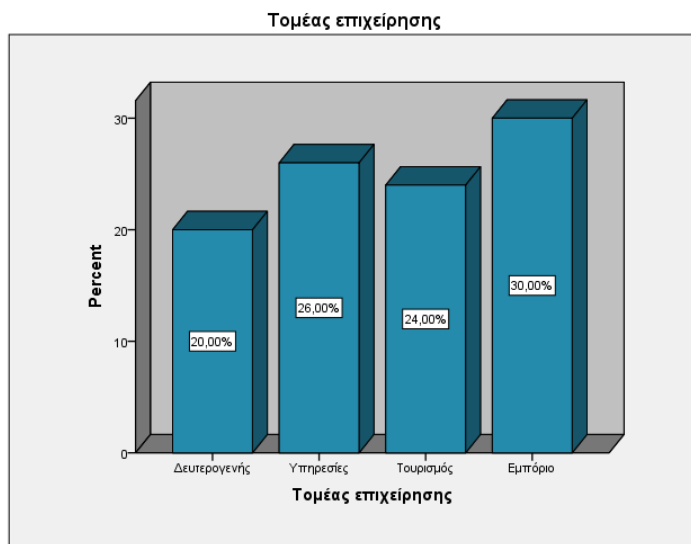
Πίνακας 3: Στοιχεία επιχείρησης

Στοιχεία	Κατηγορίες	N	f%
Είδος επιχείρησης	Ατομική	18	36,00
	Ομόρρυθμη εταιρεία (ΟΕ)	10	20,00
	Ετερόρρυθμη εταιρεία (ΕΕ)	8	16,00
	Ανώνυμη εταιρεία (ΑΕ)	14	28,00
Τομέας επιχείρησης	Δευτερογενής	10	20,00
	Υπηρεσίες	13	26,00
	Τουρισμός	12	24,00
	Εμπόριο	15	30,00
Αριθμός υπαλλήλων επιχείρησης	1-5	10	20,00
	6-10	14	28,00
	11-20	13	26,00
	>20	13	26,00
Έτη λειτουργίας επιχείρησης	0-5	16	32,00
	6-10	10	20,00
	11-15	14	28,00
	16-20	10	20,00
Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ)	Έως 100.000	15	30,00
	100.001-200.000	8	16,00
	200.001-300.000	19	38,00
	300.001-400.000	8	16,00

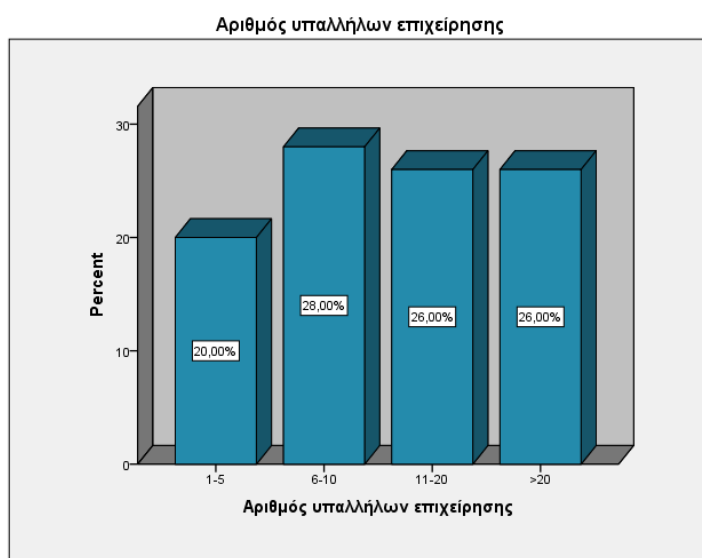
N: Συχνότητα

f %: Σχετική συχνότητα

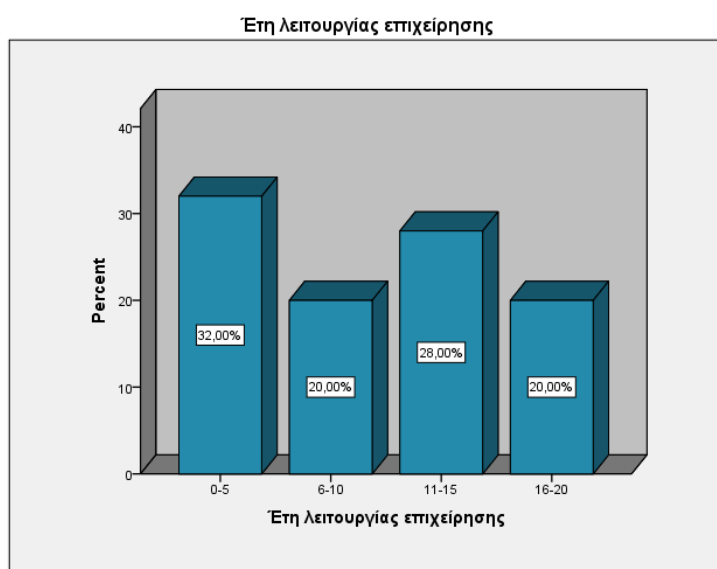
Γράφημα 5: Είδος επιχείρησης

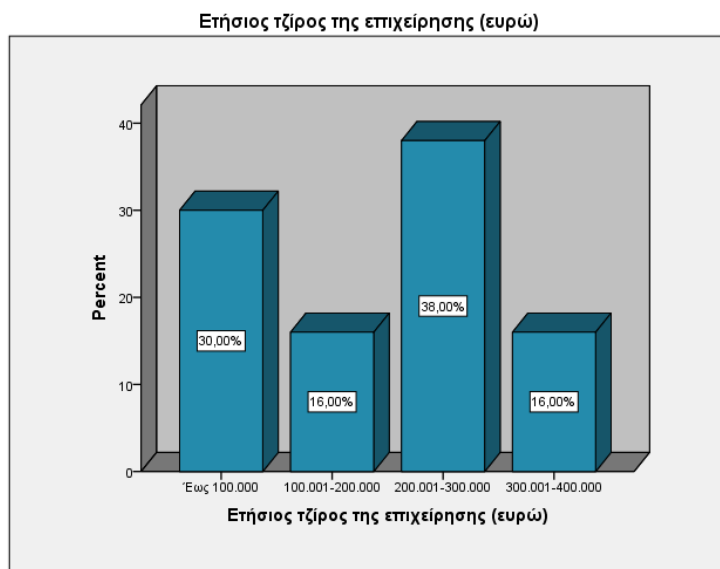
Γράφημα 6: Τομέας επιχείρησης

Γράφημα 7: Αριθμός υπαλλήλων επιχείρησης

Γράφημα 8: Έτη λειτουργίας επιχείρησης

Γράφημα 9: Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ)

5.3.1ο ερευνητικό ερώτημα

Ποιες οι επιπτώσεις της φορολογίας στις επιχειρήσεις, στην κατανάλωση και στις επενδύσεις;

Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση

Παρακάτω, παρατίθενται οι ερωτήσεις, οι οποίες σχετίζονται με τον βαθμό στον οποίο οι συμμετέχοντες πιστεύουν πως η φορολογία έχει επηρεάσει άμεσα την επιχείρησή τους, μέσα από ένα ορισμένο φορολογικό πλαίσιο. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 4 (και το Γράφημα 10). Οι απαντήσεις που δόθηκαν ακολουθούν πενταβάθμια κλίμακα (1- Καθόλου, 2- Λίγο, 3- Μέτρια, 4- Πολύ, 5- Πάρα πολύ).

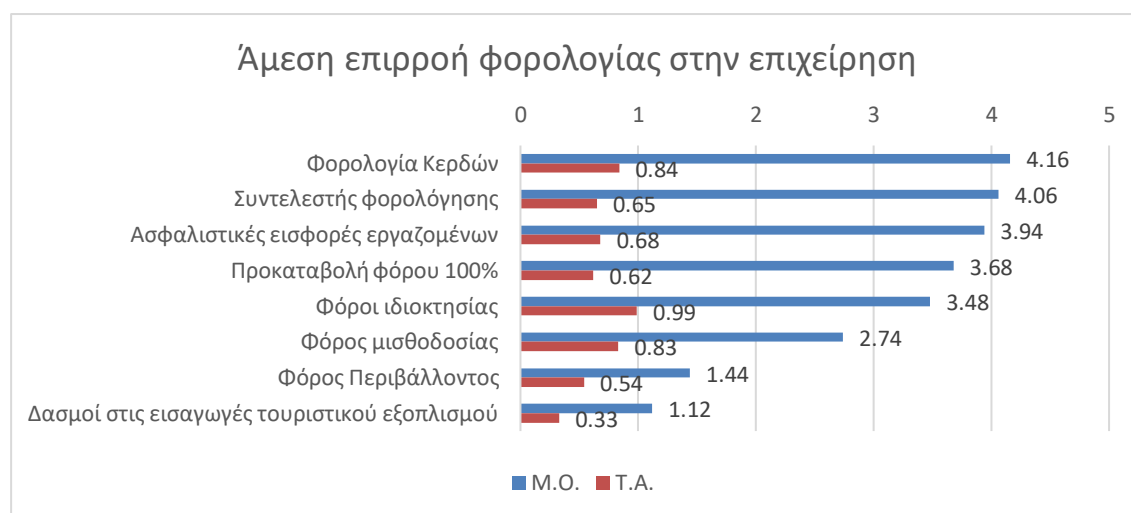
Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα, οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι η επιχείρησή τους έχει επηρεαστεί άμεσα και κατά πολύ από τη φορολογία κερδών (M.O.=4,16±0,84), τον συντελεστή φορολόγησης (M.O.=4,06±0,65), τις ασφαλιστικές εισφορές εργαζομένων (M.O.=3,94±0,68) και την προκαταβολή φόρου 100% (M.O.=3,68±0,62). Επίσης, μέτρια έως πολύ θεωρείται ότι επηρεάζουν άμεσα τις επιχειρήσεις οι φόροι ιδιοκτησίας (M.O.=3,48±0,99), ενώ μετρίως ασκεί άμεση επιρροή ο φόρος μισθοδοσίας (M.O.=2,74±0,83). Επιπλέον, σύμφωνα με τις απαντήσεις ο φόρος Περιβάλλοντος επηρεάζει καθόλου έως λίγο την επιχείρηση

(M.O.=1,44±0,54) και τέλος οι συμμετέχοντες απαντούν ότι οι δασμοί στις εισαγωγές τουριστικού εξοπλισμού δεν ασκούν καμία επιρροή (M.O.=1,12±0,33).

Συμπερασματικά η άμεση επιρροή της φορολογίας στην επιχείρηση υποστηρίχτηκε σε μέτριο βαθμό (M.O.=3,08 ± 0,54).

Πίνακας 4: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις για την άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση

Ερωτήσεις-Φορολογικό πλαίσιο	M.O.	T.A.
Φορολογία Κερδών	4,16	0,84
Συντελεστής φορολόγησης	4,06	0,65
Ασφαλιστικές εισφορές εργαζομένων	3,94	0,68
Προκαταβολή φόρου 100%	3,68	0,62
Φόροι ιδιοκτησίας	3,48	0,99
Φόρος μισθοδοσίας	2,74	0,83
Φόρος Περιβάλλοντος	1,44	0,54
Δασμοί στις εισαγωγές τουριστικού εξοπλισμού	1,12	0,33
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	3,08	0,54

Γράφημα 10: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις για την άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση

Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση

Παρακάτω, παρατίθενται οι ερωτήσεις, οι οποίες σχετίζονται με τον βαθμό στον οποίο οι συμμετέχοντες πιστεύουν πως η φορολογία έχει επηρεάσει έμμεσα την επιχείρησή τους, μέσα από ένα ορισμένο φορολογικό πλαίσιο. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται

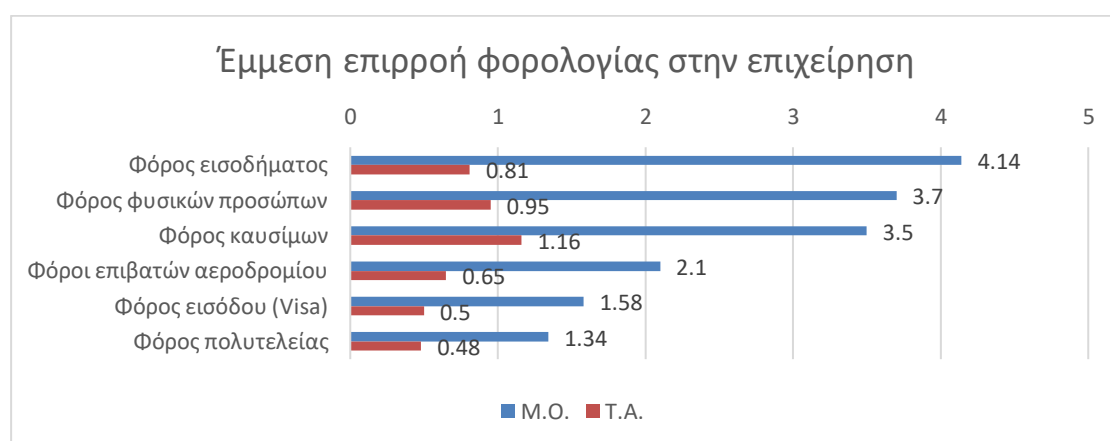
στον Πίνακα 5 (και το Γράφημα 11). Οι απαντήσεις που δόθηκαν ακολουθούν πενταβάθμια κλίμακα (1- Καθόλου, 2- Λίγο, 3- Μέτρια, 4- Πολύ, 5- Πάρα πολύ).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα, οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι η επιχείρησή τους έχει επηρεαστεί έμμεσα και κατά πολύ από τον φόρο εισοδήματος (Μ.Ο.=4,14±0,81) και τον φόρο φυσικών προσώπων (Μ.Ο.=3,70±0,95). Επιπλέον, μέτρια έως πολύ θεωρείται ότι επηρεάζει έμμεσα τις επιχειρήσεις ο φόρος καυσίμων (Μ.Ο.=3,50±1,16), ενώ λίγο αντίστοιχα επηρεάζουν οι φόροι επιβατών αεροδρομίου (Μ.Ο.=2,10±0,65). Επιπλέον, σύμφωνα με τις απαντήσεις ο φόρος εισόδου (Visa) επηρεάζει καθόλου έως λίγο την επιχείρηση (Μ.Ο.=1,58±0,50) και καθόλου ο φόρος πολυτελείας (Μ.Ο.=1,34±0,48).

Συμπερασματικά η έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση παρατηρήθηκε σε μέτριο βαθμό (Μ.Ο.=2,73 ± 0,63).

Πίνακας 5: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις για την έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση

Ερωτήσεις-Φορολογικό πλαίσιο	Μ.Ο.	Τ.Α.
Φόρος εισοδήματος	4,14	0,81
Φόρος φυσικών προσώπων	3,70	0,95
Φόρος καυσίμων	3,50	1,16
Φόροι επιβατών αεροδρομίου	2,10	0,65
Φόρος εισόδου (Visa)	1,58	0,50
Φόρος πολυτελείας	1,34	0,48
Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	2,73	0,63

Γράφημα 11: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις για την έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση

Επίπτωση φορολογίας στην κατανάλωση τα τελευταία χρόνια

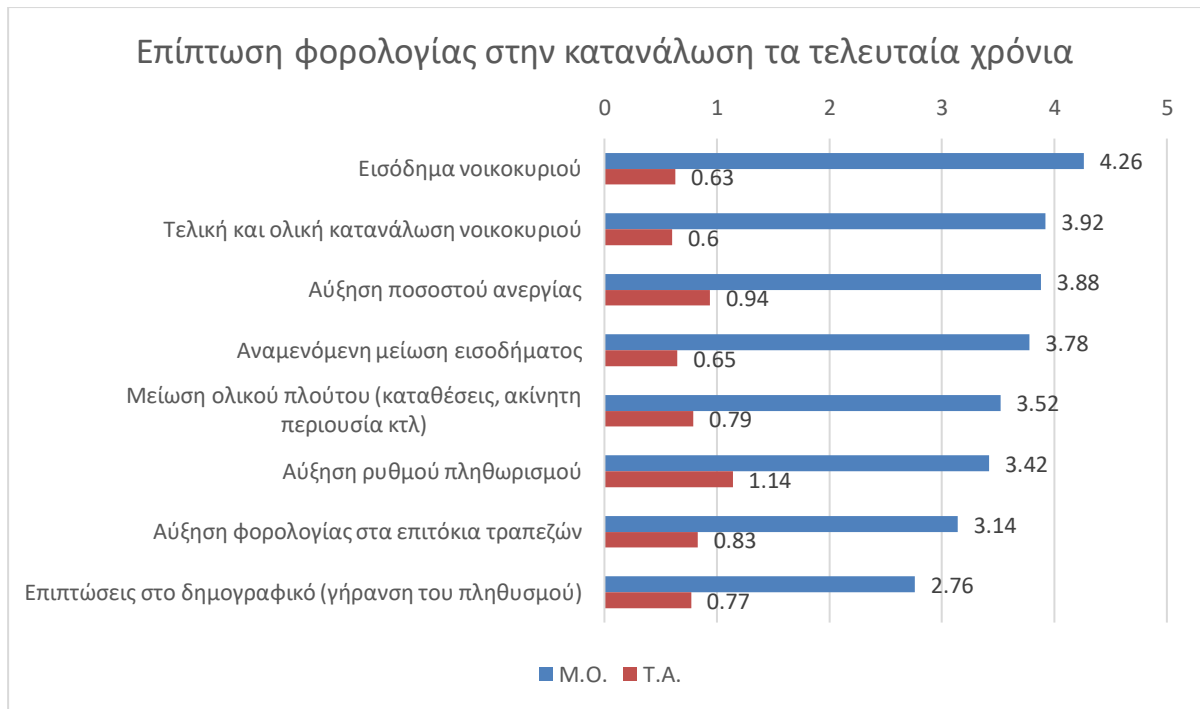
Παρακάτω, παρατίθενται οι ερωτήσεις, οι οποίες σχετίζονται με τον βαθμό στον οποίο οι συμμετέχοντες πιστεύουν πως η φορολογία έχει επηρεάσει την κατανάλωση των πελατών τους τα τελευταία χρόνια, μέσα από ορισμένους τομείς. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 6 (και το Γράφημα 12). Οι απαντήσεις που δόθηκαν ακολουθούν πενταβάθμια κλίμακα (1- Καθόλου, 2- Λίγο, 3- Μέτρια, 4- Πολύ, 5- Πάρα πολύ).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα, οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι τα τελευταία χρόνια η κατανάλωση των πελατών τους έχει επηρεαστεί κατά πολύ από το εισόδημα νοικοκυριού (M.O.=4,26±0,63), την τελική και ολική κατανάλωση νοικοκυριού (M.O.=3,92±0,60), την αύξηση ποσοστού ανεργίας (M.O.=3,88±0,94) και την αναμενόμενη μείωση εισοδήματος (M.O.=3,78±0,65). Ακόμα, μέτρια έως πολύ θεωρείται από τους συμμετέχοντες ότι επηρεάζει την κατανάλωση των πελατών τους η μείωση ολικού πλούτου (καταθέσεις, ακίνητη περιουσία κτλ) (M.O.=3,52±0,79) και η αύξηση ρυθμού πληθωρισμού (M.O.=3,42±1,14). Τέλος, σε μέτριο επίπεδο πιστεύεται ότι υπάρχει επιρροή από την αύξηση φορολογίας στα επιτόκια τραπεζών (M.O.=3,14±0,83) και τις επιπτώσεις στο δημογραφικό (γήρανση του πληθυσμού) (M.O.=2,76±0,77).

Συμπερασματικά οι καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας παρατηρήθηκαν σε μέτριο προς υψηλό βαθμό (M.O.=3,59 ± 0,66).

Πίνακας 6: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις για την επίπτωση φορολογίας στην κατανάλωση τα τελευταία χρόνια

Ερωτήσεις- Τομείς που έχουν υποστεί επιπτώσεις από την φορολογία	M.O.	T.A.
Εισόδημα νοικοκυριού	4,26	0,63
Τελική και ολική κατανάλωση νοικοκυριού	3,92	0,60
Αύξηση ποσοστού ανεργίας	3,88	0,94
Αναμενόμενη μείωση εισοδήματος	3,78	0,65
Μείωση ολικού πλούτου (καταθέσεις, ακίνητη περιουσία κτλ)	3,52	0,79
Αύξηση ρυθμού πληθωρισμού	3,42	1,14
Αύξηση φορολογίας στα επιτόκια τραπεζών	3,14	0,83
Επιπτώσεις στο δημογραφικό (γήρανση του πληθυσμού)	2,76	0,77
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	3,59	0,66

Γράφημα 12: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις για την επίπτωση φορολογίας στην κατανάλωση τα τελευταία χρόνια

Επιπτώσεις στις επενδύσεις

Παρακάτω, παρατίθενται οι ερωτήσεις, οι οποίες σχετίζονται με τον βαθμό στον οποίο οι συμμετέχοντες πιστεύουν πως η φορολογία έχει επηρεάσει τις επενδύσεις στον κλάδο τους. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 7 (και το Γράφημα 13). Οι απαντήσεις που δόθηκαν ακολουθούν πενταβάθμια κλίμακα (1- Καθόλου, 2- Λίγο, 3- Μέτρια, 4- Πολύ, 5- Πάρα πολύ).

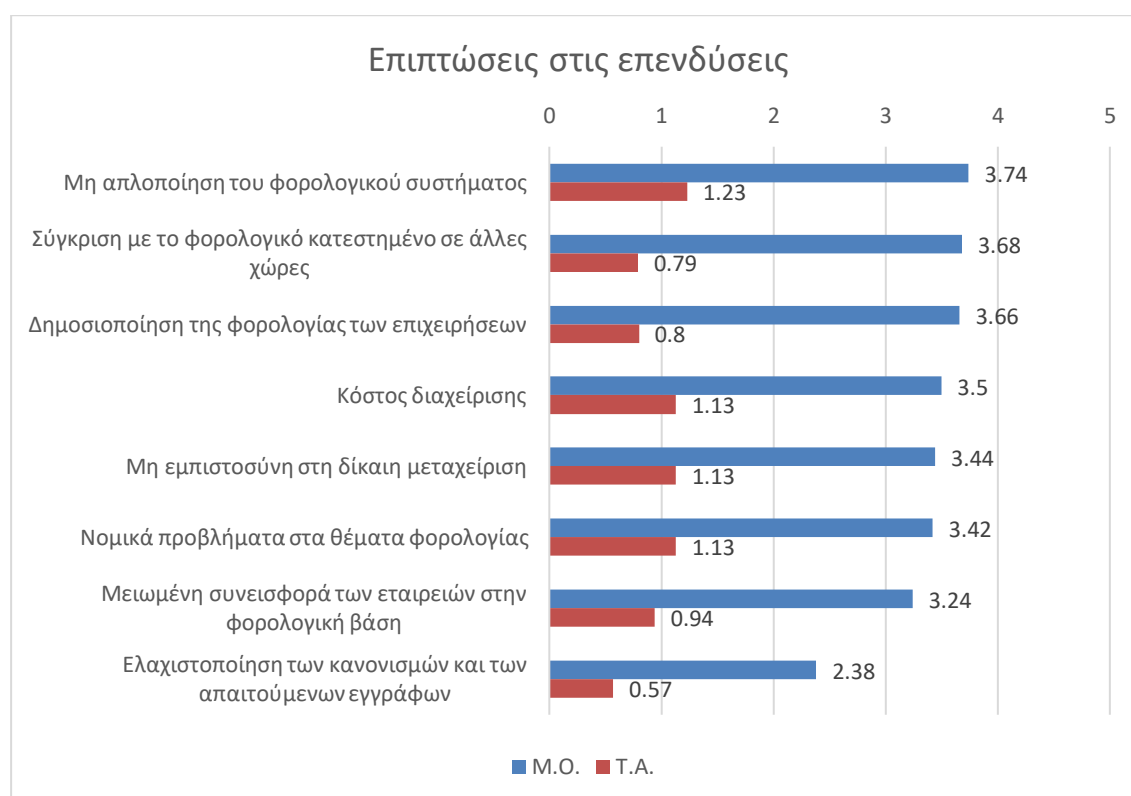
Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του πίνακα, οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι οι επενδύσεις στον κλάδο τους έχουν επηρεαστεί κατά πολύ από τη μη απλοποίηση του φορολογικού συστήματος (M.O.=3,74±1,23), τη σύγκριση με το φορολογικό κατεστημένο σε άλλες χώρες (M.O.=3,68±0,79) και τη δημοσιοποίηση της φορολογίας των επιχειρήσεων (M.O.=3,66±0,80). Επιπλέον, μέτρια έως πολύ θεωρείται ότι επηρεάζει τις επενδύσεις το κόστος διαχείρισης (M.O.=3,50±1,13), η μη εμπιστοσύνη στη δίκαιη μεταχείριση (M.O.=3,44±1,13) και τα νομικά προβλήματα στα θέματα φορολογίας (M.O.=3,42±1,13). Ακόμα, σύμφωνα με τις απαντήσεις, η μειωμένη συνεισφορά των εταιρειών στην φορολογική βάση ασκεί μέτρια επιρροή στις επενδύσεις

(Μ.Ο.=3,24±0,94), ενώ λίγο επηρεάζει η ελαχιστοποίηση των κανονισμών και των απαιτούμενων εγγράφων (Μ.Ο.=2,38±0,57).

Συμπερασματικά οι επιπτώσεις στις επενδύσεις παρατηρήθηκαν σε μέτριο προς υψηλό βαθμό (Μ.Ο.=3,54 ± 0,87).

Πίνακας 7: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις για τις επιπτώσεις στις επενδύσεις

Ερωτήσεις- Επιπτώσεις στις Επενδύσεις	Μ.Ο.	Τ.Α.
Μη απλοποίηση του φορολογικού συστήματος	3,74	1,23
Σύγκριση με το φορολογικό κατεστημένο σε άλλες χώρες	3,68	0,79
Δημοσιοποίηση της φορολογίας των επιχειρήσεων	3,66	0,80
Κόστος διαχείρισης	3,50	1,13
Μη εμπιστοσύνη στη δίκαιη μεταχείριση	3,44	1,13
Νομικά προβλήματα στα θέματα φορολογίας	3,42	1,13
Μειωμένη συνεισφορά των εταιρειών στην φορολογική βάση	3,24	0,94
Ελαχιστοποίηση των κανονισμών και των απαιτούμενων εγγράφων	2,38	0,57
Επιπτώσεις στις επενδύσεις	3,54	0,87

Γράφημα 13: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις για τις επιπτώσεις στις επενδύσεις

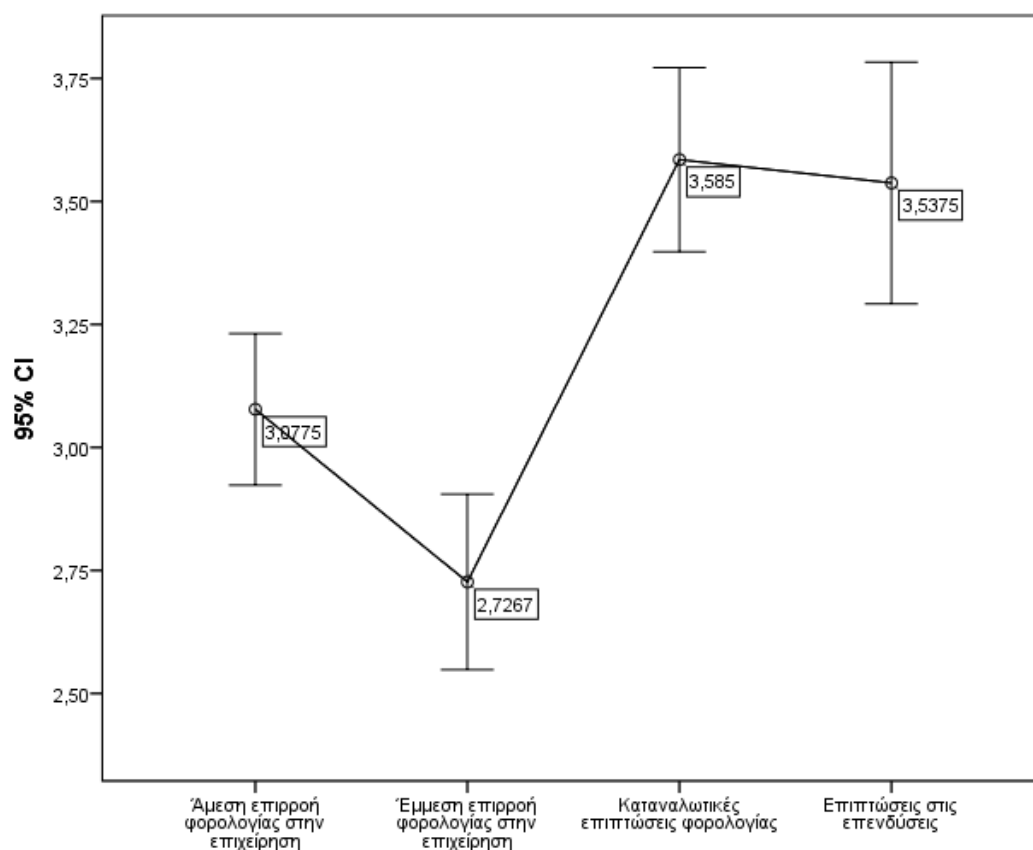
Συνολική παρουσίαση των παραγόντων

Ο Πίνακας 8 (Γράφημα 14) παρουσιάζει τα περιγραφικά στοιχεία των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις. Η κλίμακα των απαντήσεων είναι από το

1-5. Προκύπτει ότι οι συμμετέχοντες πιστεύουν πως υφίστανται σε μέτριο έως υψηλό βαθμό οι καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας (M.O.=3,59 ± 0,66), και οι επιπτώσεις στις επενδύσεις (M.O.=3,54 ± 0,87). Από την άλλη πλευρά, σε μέτριο επίπεδο πιστεύεται ότι υπάρχει άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση (M.O.=3,08 ± 0,54), όπως επίσης και έμμεση αντίστοιχα (M.O.=2,73 ± 0,63).

Πίνακας 8: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις

Παράγοντες	M.O.	T.A.
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	3,08	0,54
Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	2,73	0,63
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	3,59	0,66
Επιπτώσεις στις επενδύσεις	3,54	0,87

Γράφημα 14: Μέσες τιμές και τυπικές αποκλίσεις των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις

5.4.2ο Ερευνητικό ερώτημα

Με ποιον τρόπο το δημογραφικό προφίλ των συμμετεχόντων σχετίζεται με τις απόψεις τους για την επιρροή της φορολογίας στις επιχειρήσεις, στην κατανάλωση και στις επενδύσεις;

Φύλο

Ο Πίνακας 9 παρουσιάζει τα αποτελέσματα των ελέγχων Independent Samples T-test των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς το φύλο, όπου δεν εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των μέσων τιμών, σε καμία περίπτωση ($p \geq 0,223$).

Πίνακας 9: Έλεγχοι Independent Samples T-test για τους παράγοντες επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς το φύλο

Παράγοντες	t	df	p-value
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	0,271	48	0,787
Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	-1,235	48	0,223
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	0,738	48	0,464
Επιπτώσεις στις επενδύσεις	0,513	48	0,610

Ηλικία

Ο Πίνακας 10 παρουσιάζει τα αποτελέσματα των ελέγχων Kruskal Wallis των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς την ηλικία, όπου εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των μέσων βαθμίδων με τον παράγοντα «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» ($H(2)=7,496$, $p=0,024$), «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» ($H(2)=9,432$, $p=0,009$), καθώς και με τον παράγοντα «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» ($H(2)=12,026$, $p=0,002$).

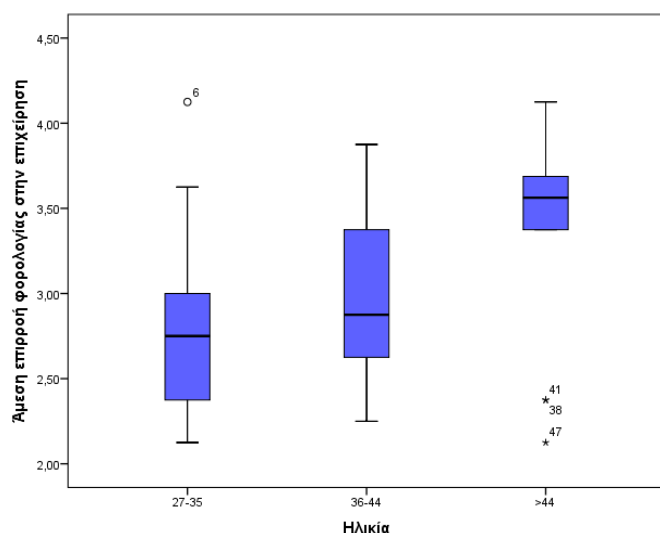
Πίνακας 10: Έλεγχοι Kruskal Wallis των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς την ηλικία

Παράγοντες	H(2)	p-value
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	7,496	0,024
Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	1,876	0,391
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	9,432	0,009
Επιπτώσεις στις επενδύσεις	12,026	0,002

Από τον Πίνακα 11 (Γράφημα 15), προκύπτει ότι στον παράγοντα «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» η μέση βαθμίδα των ατόμων ηλικίας άνω των 44 ετών (M.B.=33,66) είναι στατιστικά μεγαλύτερη από την αντίστοιχη των ατόμων ηλικίας 27-35 (M.B.=20,85, $p=0,028$) και 36-44 (M.B.=22,00, $adj.p=0,038$).

Πίνακας 11: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» *Ηλικία, Kruskal Wallis

Παράγοντας	Ηλικία	N	M.B.	H(2)	p-value
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	27-35	10	20,85	7,496	0,024
	36-44	24	22,00		
	>44	16	33,66		

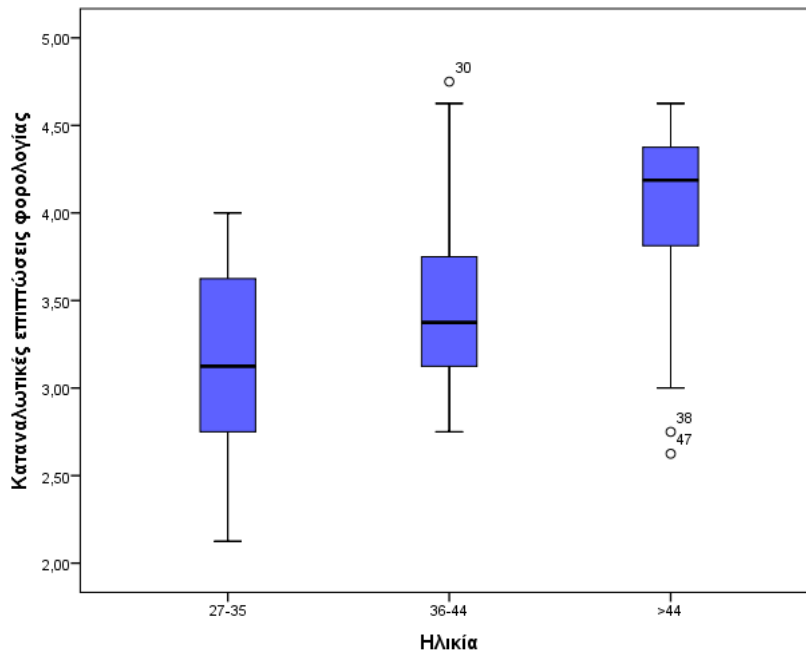

Γράφημα 15: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» *Ηλικία

Από τον Πίνακα 12 (Γράφημα 16) προκύπτει ότι στον παράγοντα «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας», η μέση βαθμίδα των ατόμων ηλικίας άνω των 44 ετών (M.B.=33,75) είναι στατιστικά μεγαλύτερη από την αντίστοιχη των ατόμων ηλικίας 27-35 (M.B.=16,35, adj. p=0,003) και 36-44 (M.B.=23,81, p=0,034).

Πίνακας 12: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» *Ηλικία, Kruskal Wallis

Παράγοντας	Ηλικία	N	M.B.	H(2)	p-value
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	27-35	10	16,35	9,432	0,009
	36-44	24	23,81		
	>44	16	33,75		

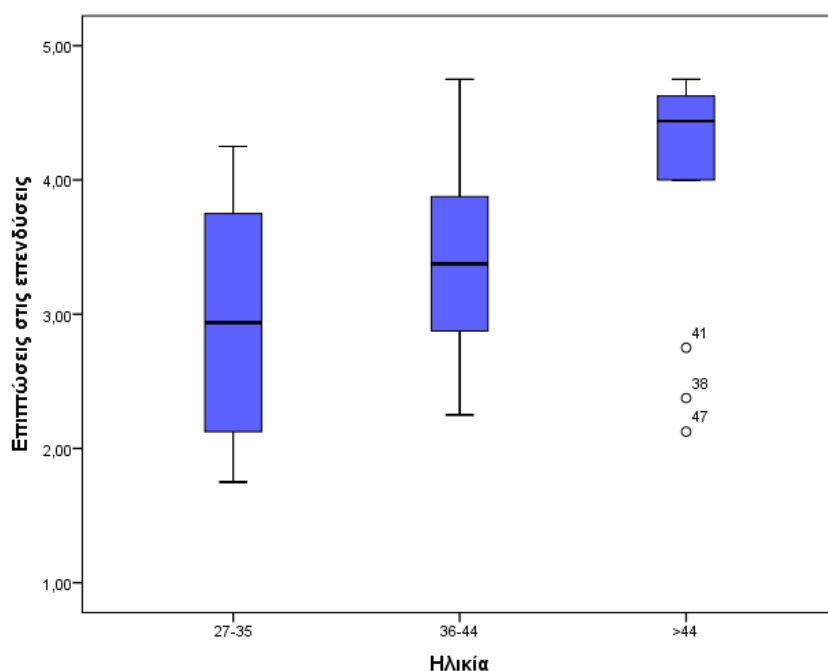

Γράφημα 16: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» *Ηλικία

Από τον Πίνακα 13 (Γράφημα 17) προκύπτει ότι στον παράγοντα «Επιπτώσεις στις επενδύσεις», η μέση βαθμίδα των ατόμων ηλικίας άνω των 44 ετών (M.B.=35,03) είναι στατιστικά μεγαλύτερη από την αντίστοιχη των ατόμων ηλικίας 27-35 (M.B.=15,65, adj. p=0,003) και 36-44 (M.B.=23,25, adj.p=0,036).

Πίνακας 13: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» *Ηλικία, Kruskal Wallis

Παράγοντας	Ηλικία	N	M.B.	H(2)	p-value
Επιπτώσεις στις επενδύσεις	27-35	10	15,65	12,026	0,002
	36-44	24	23,25		
	>44	16	35,03		

Γράφημα 17: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» *Ηλικία

Επίπεδο σπουδών

Ο Πίνακας 14 παρουσιάζει τα αποτελέσματα των ελέγχων ANOVA και Kruskal Wallis των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς το επίπεδο σπουδών, όπου εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των μέσων τιμών με τον παράγοντα «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» ($F(3,46) = 3,279$, $p = 0,029$).

Πίνακας 14: Έλεγχοι ANOVA και Kruskal Wallis των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς το επίπεδο σπουδών

Παράγοντες	Έλεγχος	Στατιστικό	p-value
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	ANOVA	$F(3,46) = 1,116$	0,352
Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	ANOVA	$F(3,46) = 1,397$	0,256
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	ANOVA	$F(3,46) = 3,279$	0,029
Επιπτώσεις στις επενδύσεις	Kruskal Wallis	$H(3) = 6,964$	0,073

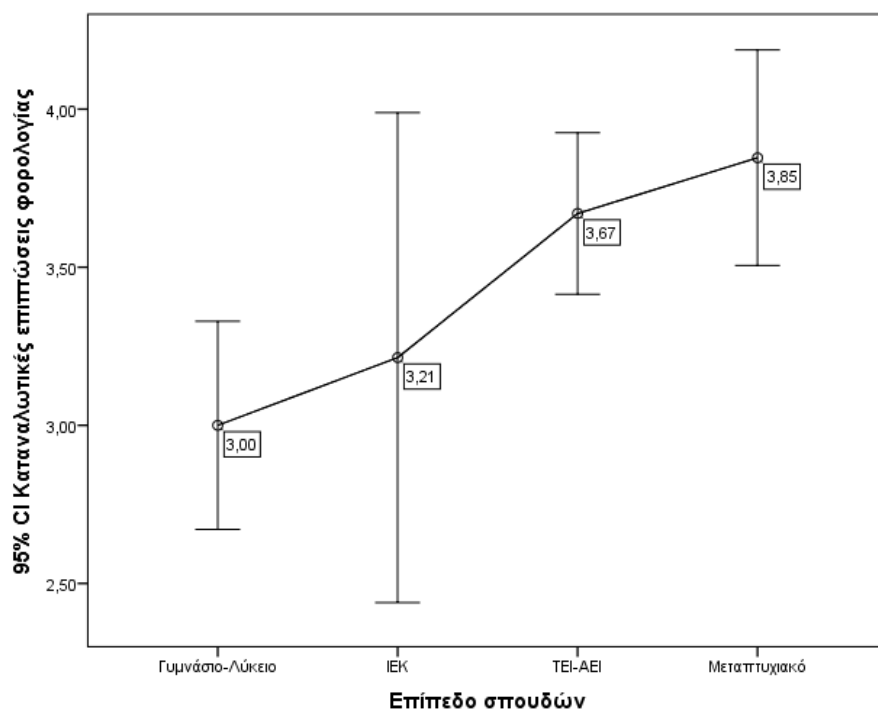
Από τους Πίνακες 15-16 (Γράφημα 18) προκύπτει ότι στον παράγοντα «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» η μέση τιμή των συμμετεχόντων οι οποίοι είναι απόφοιτοι Γυμνασίου-Λυκείου (Μ.Ο.=3,00) είναι στατιστικά μικρότερη από την αντίστοιχη των αποφοίτων ΤΕΙ-ΑΕΙ (Μ.Ο.=3,67, $p = 0,032$) και των κατόχων Μεταπτυχιακού (Μ.Ο.=3,85, $p = 0,012$). Επίσης, στον ίδιο παράγοντα, η μέση τιμή των συμμετεχόντων οι οποίοι είναι απόφοιτοι ΙΕΚ (Μ.Ο.=3,21) είναι στατιστικά μικρότερη ($p = 0,034$) από την αντίστοιχη των κατόχων Μεταπτυχιακού (Μ.Ο.=3,85).

Πίνακας 15: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των τιμών για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Επίπεδο σπουδών, ANOVA

Παράγοντας	Κατηγορίες	N	M.O	F(3,46)	p-value
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	Γυμνάσιο-Λύκειο	5	3,00	3,279	0,029
	IEK	7	3,21		
	ΤΕΙ-ΑΕΙ	25	3,67		
	Μεταπτυχιακό	13	3,85		

Πίνακας 16: Έλεγχοι Posthoc LSD για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Επίπεδο σπουδών

Επίπεδο σπουδών (I)	Επίπεδο σπουδών (J)	Μέση διαφορά (I-J)	p-value
Γυμνάσιο-Λύκειο	IEK	-0,21429	0,556
	ΤΕΙ-ΑΕΙ	-,67000*	0,032
	Μεταπτυχιακό	-,84615*	0,012
IEK	Γυμνάσιο-Λύκειο	0,21429	0,556
	ΤΕΙ-ΑΕΙ	-0,45571	0,091
	Μεταπτυχιακό	-,63187*	0,034
ΤΕΙ-ΑΕΙ	Γυμνάσιο-Λύκειο	,67000*	0,032
	IEK	0,45571	0,091
	Μεταπτυχιακό	-0,17615	0,408
Μεταπτυχιακό	Γυμνάσιο-Λύκειο	,84615*	0,012
	IEK	,63187*	0,034
	ΤΕΙ-ΑΕΙ	0,17615	0,408

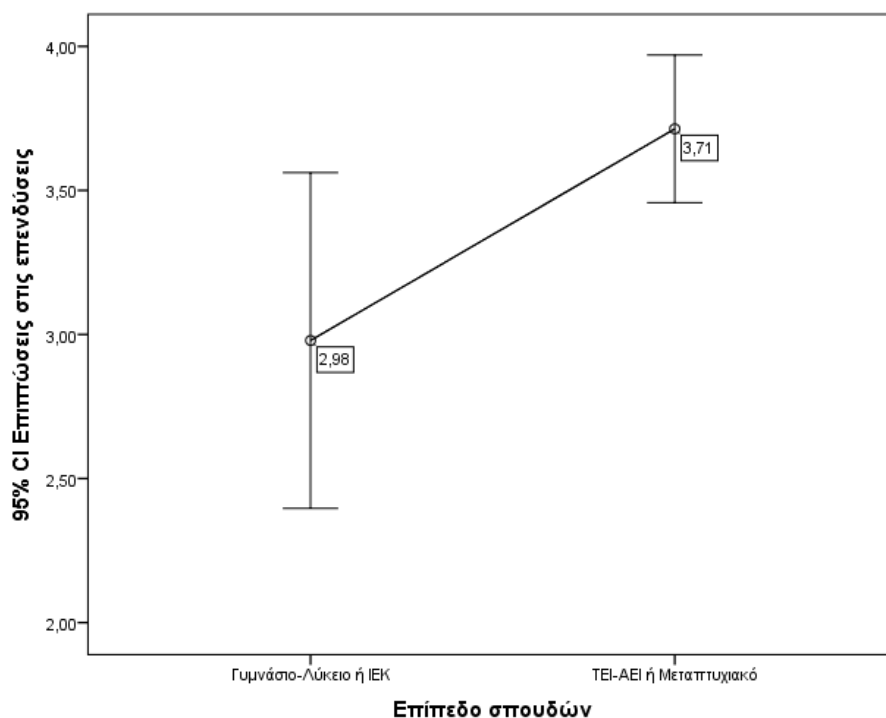

Γράφημα 18: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των τιμών «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Επίπεδο σπουδών

Ομαδοποιώντας τους αποφοίτους Γυμνασίου-Λυκείου με τους αντίστοιχους του ΙΕΚ και τους αποφοίτους ΤΕΙ-ΑΕΙ με τους κατόχους Μεταπτυχιακού παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στον παράγοντα «Επιπτώσεις στις επενδύσεις». Σύμφωνα με τον Πίνακα 17 (Γράφημα 19), η μέση τιμή των αποφοίτων Γυμνασίου-Λυκείου ή ΙΕΚ (Μ.Ο.=2,98) είναι στατιστικά μικρότερη ($t(48)=-2,728$, $p=0,009$) από την αντίστοιχη των αποφοίτων ΤΕΙ-ΑΕΙ ή Μεταπτυχιακού (Μ.Ο.=3,71).

Πίνακας 17: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των τιμών για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * Επίπεδο σπουδών, Independent samples t-test

Παράγοντας	Επίπεδο σπουδών	N	M.O.	t (48)	p-value
Επιπτώσεις στις επενδύσεις	Γυμνάσιο-Λύκειο ή ΙΕΚ	12	2,98	-2,728	0,009
	ΤΕΙ-ΑΕΙ ή Μεταπτυχιακό	38	3,71		

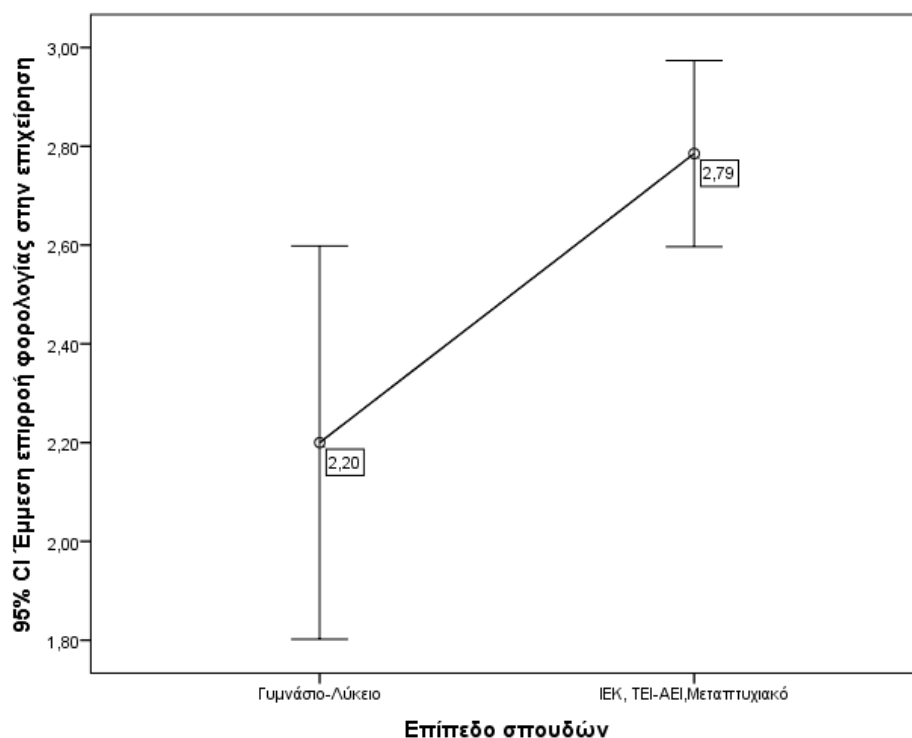

Γράφημα 19: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των τιμών «Επιπτώσεις στις επιπτώσεις» * Επίπεδο σπουδών

Συγκρίνοντας τους αποφοίτους Γυμνασίου-Λυκείου με όλους τους υπόλοιπους παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά στον παράγοντα «Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση». Σύμφωνα με τον Πίνακα 18 (Γράφημα 20), η μέση τιμή των αποφοίτων Γυμνασίου-Λυκείου (Μ.Ο.=2,20) είναι στατιστικά μικρότερη ($t(7,995)=-3,419$, $p=0,009$) από την αντίστοιχη των αποφοίτων ΙΕΚ,ΤΕΙ-ΑΕΙ ή Μεταπτυχιακού (Μ.Ο.=2,79).

Πίνακας 18: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των τιμών για «Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Επίπεδο σπουδών, Independent samples t-test

Παράγοντας	Επίπεδο σπουδών	N	M.O.	t (7,995)	p-value
Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	Γυμνάσιο-Λύκειο	5	2,20	-3,419	0,009
	ΙΕΚ, ΤΕΙ-ΑΕΙ ή Μεταπτυχιακό	45	2,79		

Γράφημα 20: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των τιμών «Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Επίπεδο σπουδών

Έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης

Ο Πίνακας 19 παρουσιάζει τα αποτελέσματα των ελέγχων Kruskal Wallis των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς τα έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης, όπου εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των μέσων βαθμίδων με τους παράγοντες «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» ($H(3)=12,244$, $p=0,007$), «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» ($H(3)=13,230$, $p=0,004$) και «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» ($H(3)=15,978$, $p=0,001$).

Πίνακας 19: Έλεγχοι Kruskal Wallis των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς τα έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης

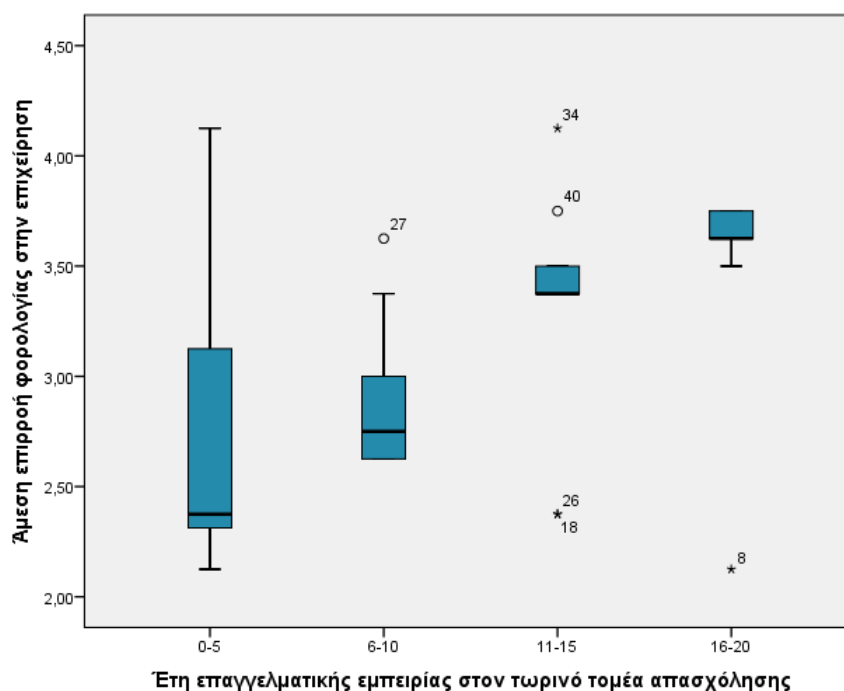
Παράγοντες	H(3)	p-value
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	12,244	0,007
Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	3,288	0,349
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	13,230	0,004
Επιπτώσεις στις επενδύσεις	15,978	0,001

Από τον Πίνακα 20 (Γράφημα 21) προκύπτει ότι στον παράγοντα «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση», μεγαλύτερη μέση βαθμίδα εμφανίζουν οι συμμετέχοντες με 16-20 έτη επαγγελματικής εμπειρίας (M.B.=37,67) σε σύγκριση με

εκείνους με έως 5 έτη ανάλογης εμπειρίας (M.B.=17,14, adj.p=0,030) και 6-10 έτη αντίστοιχα (M.B.=21,13, adj.p=0,021).

Πίνακας 20: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης, Kruskal Wallis

Παράγοντας	Έτη επαγγελματικής εμπειρίας	N	M.B.	H(3)	p-value
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	0-5	7	17,14	12,244	0,007
	6-10	24	21,13		
	11-15	10	30,90		
	16-20	9	37,67		

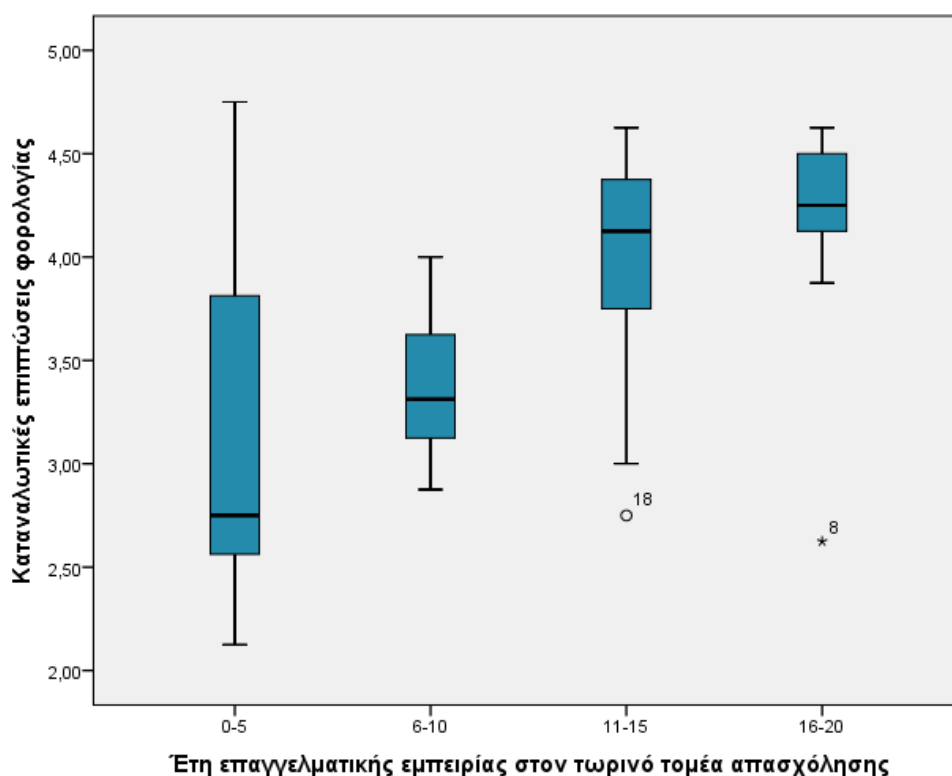

Γράφημα 21: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης

Από τον Πίνακα 21 (Γράφημα 22) προκύπτει ότι στον παράγοντα «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας», μεγαλύτερη μέση βαθμίδα εμφανίζουν οι συμμετέχοντες με 16-20 έτη επαγγελματικής εμπειρίας (M.B.=37,00) σε σύγκριση με εκείνους με έως 5 έτη ανάλογης εμπειρίας (M.B.=17,29, adj.p=0,043) και 6-10 έτη αντίστοιχα (M.B.=20,52, adj.p=0,022). Επίσης, στον ίδιο παράγοντα, μεγαλύτερη μέση βαθμίδα εμφανίζουν οι συμμετέχοντες με 11-15 έτη επαγγελματικής εμπειρίας (M.B.=32,85) σε σύγκριση με εκείνους με έως 5 έτη ανάλογης εμπειρίας (M.B.=17,29,p=0,030) και 6-10 έτη αντίστοιχα (M.B.=20,52,p=0,024).

Πίνακας 21: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης, Kruskal Wallis

Παράγοντας	Έτη επαγγελματικής εμπειρίας	N	M.B.	H(3)	p-value
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	0-5	7	17,29	13,230	0,004
	6-10	24	20,52		
	11-15	10	32,85		
	16-20	9	37,00		

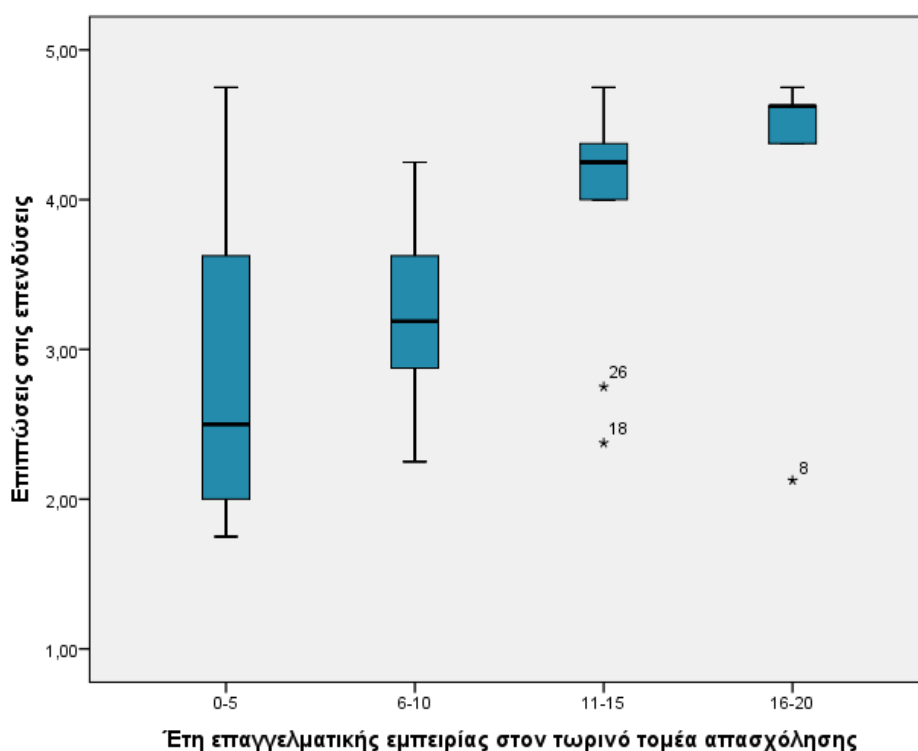

Γράφημα 22: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης

Από τον Πίνακα 22 (Γράφημα 23) προκύπτει ότι στον παράγοντα «Επιπτώσεις στις επενδύσεις», μεγαλύτερη μέση βαθμίδα εμφανίζουν οι συμμετέχοντες με 16-20 έτη επαγγελματικής εμπειρίας (M.B.=39,44) σε σύγκριση με εκείνους με έως 5 έτη ανάλογης εμπειρίας (M.B.=16,50, adj.p=0,011) και 6-10 έτη αντίστοιχα (M.B.=20,25, adj.p=0,004). Επίσης, στον ίδιο παράγοντα, μεγαλύτερη μέση βαθμίδα εμφανίζουν οι συμμετέχοντες με 11-15 έτη επαγγελματικής εμπειρίας (M.B.=31,85) σε σύγκριση με εκείνους με έως 5 έτη ανάλογης εμπειρίας (M.B.=16,50,p=0,032) και 6-10 έτη αντίστοιχα (M.B.=20,25,p=0,034).

Πίνακας 22: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * Έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης, Kruskal Wallis

Παράγοντας	Έτη επαγγελματικής εμπειρίας	N	M.B.	H(3)	p-value
Επιπτώσεις στις επενδύσεις	0-5	7	16,50	15,978	0,001
	6-10	24	20,25		
	11-15	10	31,85		
	16-20	9	39,44		

Γράφημα 23: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * Έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης

5.5.3ο Ερευνητικό ερώτημα

Με ποιον τρόπο το επιχειρησιακό προφίλ συμμετεχόντων επιδρά στις απόψεις τους για την επιρροή της φορολογίας στις επιχειρήσεις, στην κατανάλωση και στις επενδύσεις;

Είδος επιχείρησης

Ο Πίνακας 23 παρουσιάζει τα αποτελέσματα των ελέγχων Kruskal Wallis και ANOVA των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς το είδος επιχείρησης, όπου εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των μέσω βαθμίδων με τους παράγοντες «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» ($H(3)=15,046$, $p=0,002$), «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας»

($F(3,46)=3,537, p=0,022$). και «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» ($H(3)=9,755, p=0,021$).

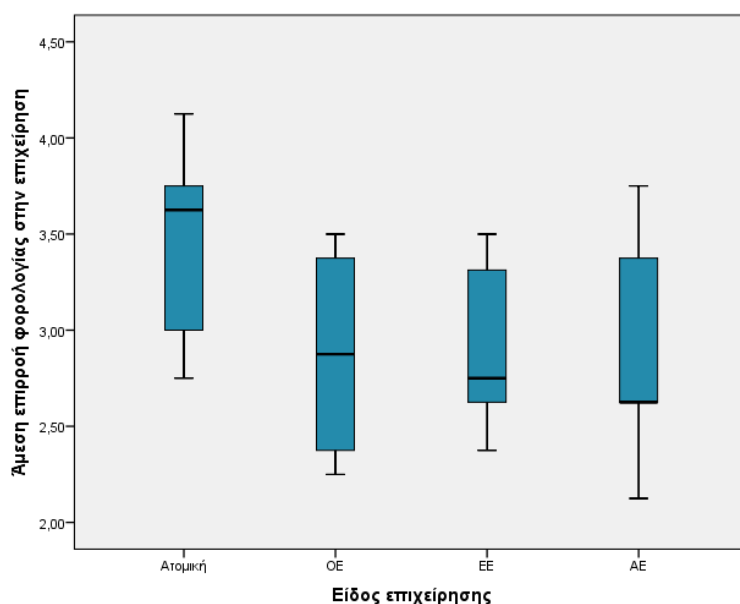
Πίνακας 23: Έλεγχοι Kruskal Wallis και ANOVA των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς το είδος επιχείρησης

Παράγοντες	Έλεγχος	Στατιστικό	p-value
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	Kruskal Wallis	$H(3) = 15,046$	0,002
Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	Kruskal Wallis	$H(3) = 4,287$	0,232
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	ANOVA	$F(3,46) = 3,537$	0,022
Επιπτώσεις στις επενδύσεις	Kruskal Wallis	$H(3) = 9,755$	0,021

Από τον Πίνακα 24 (Γράφημα 24) προκύπτει ότι στον παράγοντα «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση», μεγαλύτερη μέση βαθμίδα εμφανίζουν οι συμμετέχοντες με Ατομική επιχείρηση (M.B.=36,08) σε σύγκριση με εκείνους με επιχείρηση ΑΕ (M.B.=19,07, adj.p=0,006), ΟΕ (M.B.=19,45, adjp=0,022) και ΕΕ αντίστοιχα (M.B.=20,50, p=0,011).

Πίνακας 24: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Είδος επιχείρησης, Kruskal Wallis

Παράγοντας	Είδος επιχείρησης	N	M.B.	H(3)	p-value
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	Ατομική	18	36,08	15,046	0,002
	ΟΕ	10	19,45		
	ΕΕ	8	20,50		
	ΑΕ	14	19,07		

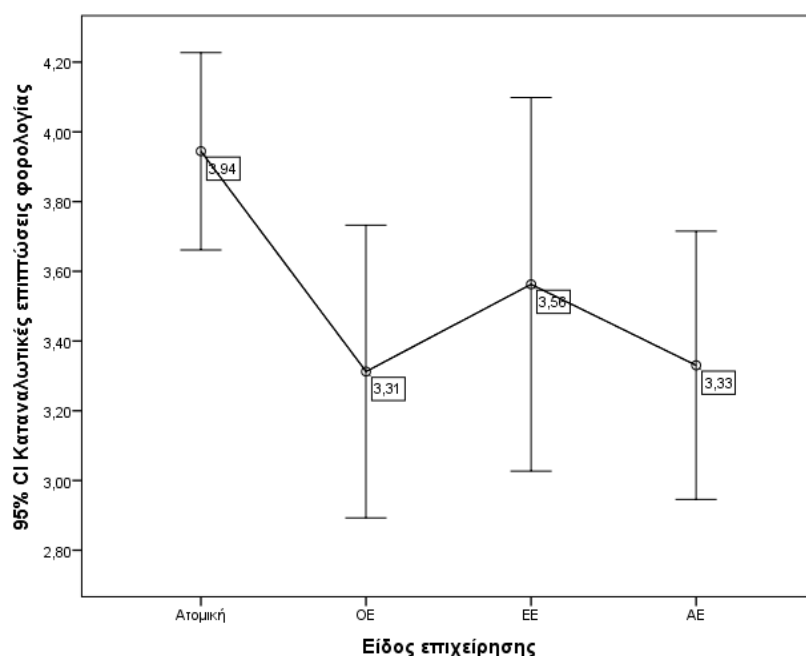

Γράφημα 24: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Είδος επιχείρησης

Από τους Πίνακες 25-26 (Γράφημα 25) προκύπτει ότι στον παράγοντα «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» η μέση τιμή των συμμετεχόντων οι οποίοι έχουν Ατομική επιχείρηση (Μ.Ο.=3,94) είναι στατιστικά μεγαλύτερη από την αντίστοιχη εκείνων με επιχείρηση ΟΕ (Μ.Ο.=3,31, $p=0,012$) και ΑΕ (Μ.Ο.=3,33, $p=0,007$).

Πίνακας 25: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω τιμών για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Είδος επιχείρησης, ANOVA

Παράγοντας	Κατηγορίες	N	M.O	F(3,46)	p-value
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	Ατομική	18	3,94	3,537	0,022
	ΟΕ	10	3,31		
	ΕΕ	8	3,56		
	ΑΕ	14	3,33		

Γράφημα 25: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω τιμών «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Είδος επιχείρησης

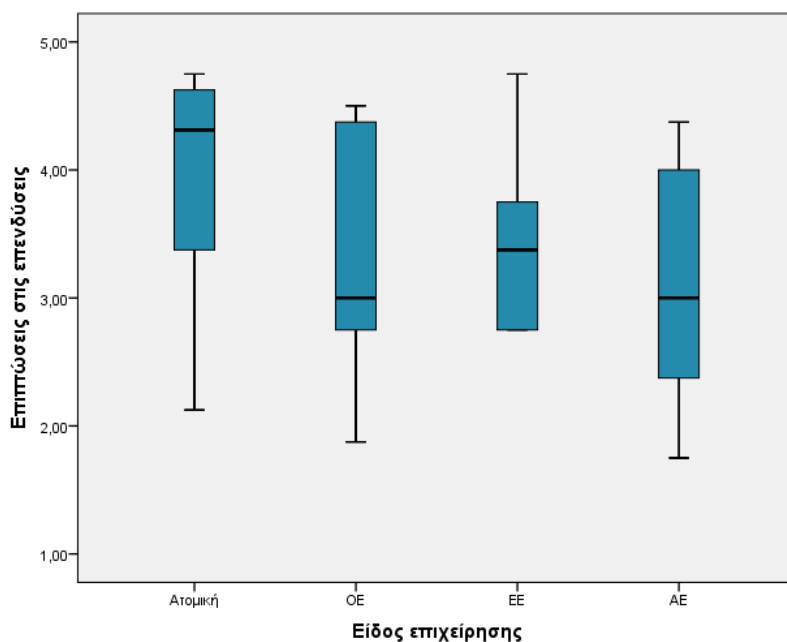
Πίνακας 26: Έλεγχοι Posthoc LSD για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» *
Είδος επιχείρησης

Είδος επιχείρησης (I)	Είδος επιχείρησης (J)	Μέση διαφορά (I-J)	p-value
Ατομική	ΟΕ	,63194*	0,012
	ΕΕ	0,38194	0,149
	ΑΕ	,61409*	0,007
ΟΕ	Ατομική	-,63194*	0,012
	ΕΕ	-0,25000	0,394
	ΑΕ	-0,01786	0,944
ΕΕ	Ατομική	-0,38194	0,149
	ΟΕ	0,25000	0,394
	ΑΕ	0,23214	0,397
ΑΕ	Ατομική	-,61409*	0,007
	ΟΕ	0,01786	0,944
	ΕΕ	-0,23214	0,397

Από τον Πίνακα 27 (Γράφημα 26) προκύπτει ότι στον παράγοντα «Επιπτώσεις στις επενδύσεις», μεγαλύτερη μέση βαθμίδα εμφανίζουν οι συμμετέχοντες με Ατομική επιχείρηση (M.B.=33,97) σε σύγκριση με εκείνους με επιχείρηση ΑΕ (M.B.=19,57, adj.p=0,033) και ΟΕ (M.B.=20,90, p=0,023).

Πίνακας 27: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * Είδος επιχείρησης, Kruskal Wallis

Παράγοντας	Είδος επιχείρησης	N	M.B.	H(3)	p-value
Επιπτώσεις στις επενδύσεις	Ατομική	18	33,97	9,755	0,021
	ΟΕ	10	20,90		
	ΕΕ	8	22,56		
	ΑΕ	14	19,57		

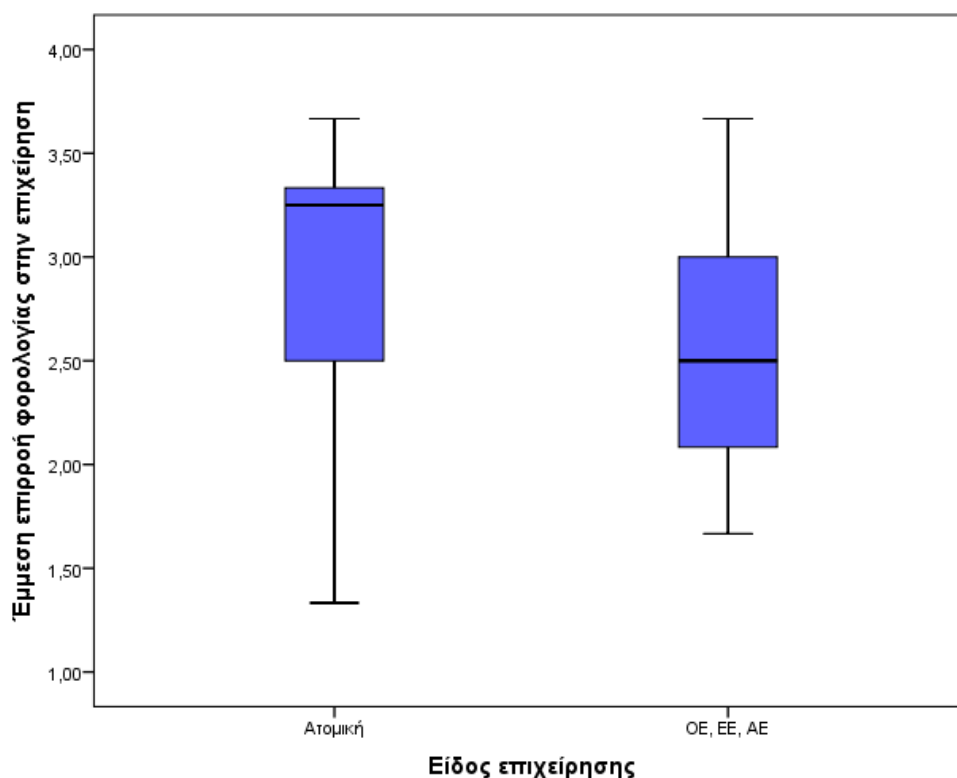

Γράφημα 26: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * Είδος επιχείρησης

Συγκρίνοντας τις ατομικές επιχειρήσεις με τις υπόλοιπες, προέκυψε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση μέσω των βαθμίδων στον παράγοντα «Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση». Συγκεκριμένα, από τον Πίνακα 28 (Γράφημα 27), προκύπτει ότι η μέση βαθμίδα των ατόμων που έχουν ατομική επιχείρηση (M.B.=31,06) είναι στατιστικά μεγαλύτερη (U=188, p=0,042) από την αντίστοιχη των ατόμων που έχουν ΟΕ,ΕΕ και ΑΕ (M.B.=22,38).

Πίνακας 28: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Είδος επιχείρησης, Mann Whitney

Παράγοντας	Είδος επιχείρησης	N	M.B.	U	p-value
Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	Ατομική	18	31,06	188	0,042
	ΟΕ, ΕΕ, ΑΕ	32	22,38		

Γράφημα 27: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Εμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Είδος επιχείρησης

Τομέας επιχείρησης

Ο Πίνακας 29 παρουσιάζει τα αποτελέσματα των ελέγχων Kruskal Wallis και ANOVA των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς τον τομέα επιχείρησης, όπου δεν εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των μέσων βαθμίδων ή τιμών με κανέναν από τους παράγοντες ($p \geq 0,616$).

Πίνακας 29: Έλεγχοι Kruskal Wallis και ANOVA των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς τον τομέα επιχείρησης

Παράγοντες	Έλεγχος	Στατιστικό	p-value
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	Kruskal Wallis	H (3) =1,795	0,616
Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	ANOVA	F (3,46) =0,212	0,888
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	Kruskal Wallis	H (3) =1,022	0,796
Επιπτώσεις στις επενδύσεις	Kruskal Wallis	H (3) =0,636	0,888

Αριθμός υπαλλήλων επιχείρησης

Ο Πίνακας 30 παρουσιάζει τα αποτελέσματα των ελέγχων Kruskal Wallis και ANOVA των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς τον αριθμό υπαλλήλων επιχείρησης, όπου εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική

διαφοροποίηση των μέσων βαθμίδων με τον παράγοντα «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» ($H(3)=8,034$, $p=0,045$).

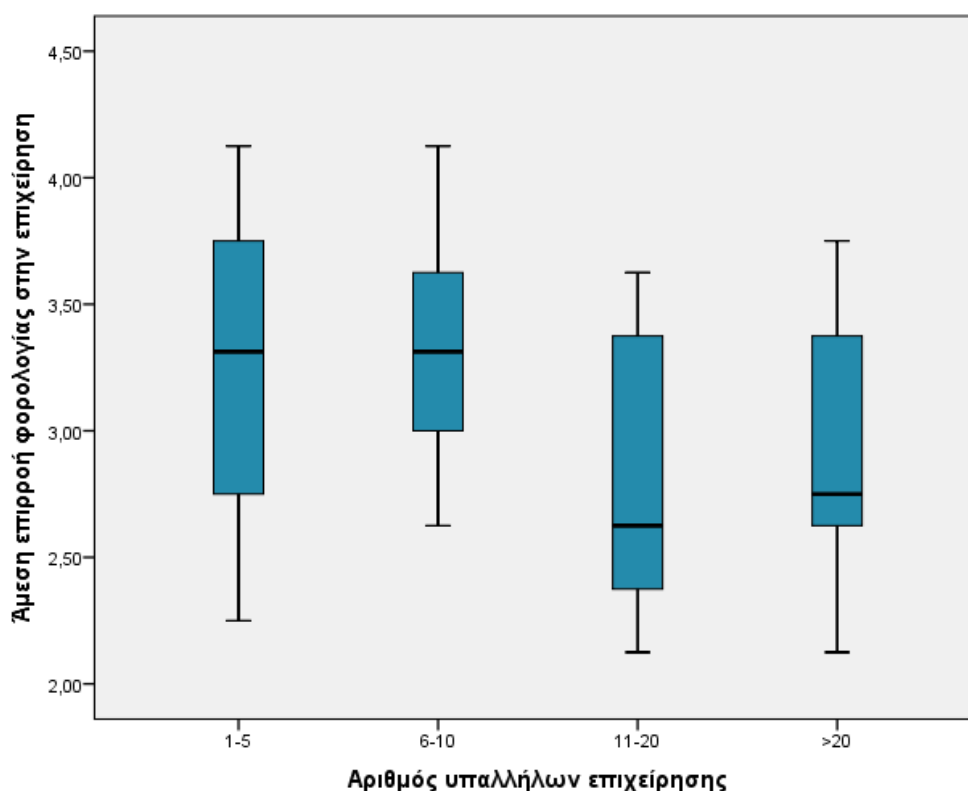
Πίνακας 30: Έλεγχοι Kruskal Wallis και ANOVA των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς τον αριθμό υπαλλήλων επιχείρησης

Παράγοντες	Έλεγχος	Στατιστικό	p-value
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	Kruskal Wallis	$H(3) = 8,034$	0,045
Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	ANOVA	$F(3,46) = 1,392$	0,257
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	ANOVA	$F(3,46) = 1,061$	0,375
Επιπτώσεις στις επενδύσεις	ANOVA	$F(3,46) = 1,388$	0,258

Από τον Πίνακα 31 (Γράφημα 28) προκύπτει ότι στον παράγοντα «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση», μικρότερη μέση βαθμίδα εμφανίζουν οι συμμετέχοντες με 11-20 υπαλλήλους στην επιχείρησή τους (M.B.=19,00) σε σύγκριση με εκείνους που απασχολούν 1-5 (M.B.=31,85, $p=0,035$) και 6-10 υπαλλήλους (M.B.=31,25, $p=0,028$).

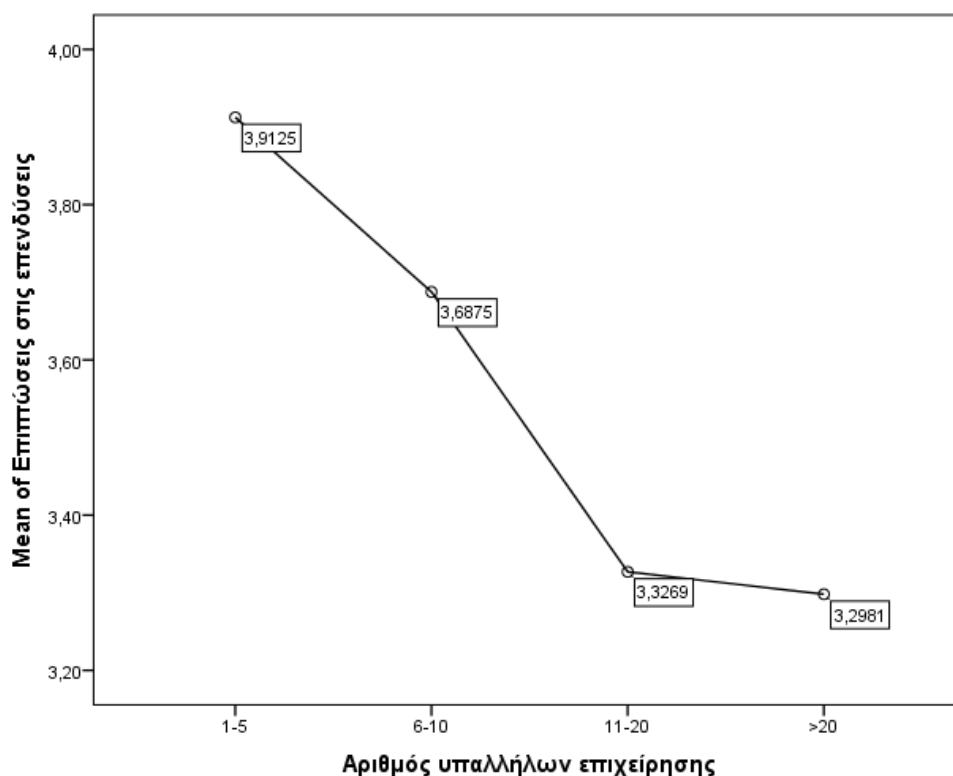
Πίνακας 31: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσων βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Αριθμός υπαλλήλων επιχείρησης, Kruskal Wallis

Παράγοντας	Αριθμός υπαλλήλων επιχείρησης	N	M.B.	H(3)	p-value
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	1-5	10	31,85	8,034	0,045
	6-10	14	31,25		
	11-20	13	19,00		
	>20	13	20,92		

Γράφημα 28: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Αριθμός υπαλλήλων επιχείρησης

Εξετάζοντας γραμμικές συσχετίσεις εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική αρνητική συσχέτιση ($r_s(50)=-0,279$, $p<0,05$) των αριθμών υπαλλήλων επιχείρησης με τον παράγοντα «Επιπτώσεις στις επενδύσεις». Το Γράφημα 29, παρουσιάζει την αρνητική συσχέτιση.

Γράφημα 29: «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * Αριθμός υπαλλήλων επιχείρησης

Έτη λειτουργίας επιχείρησης

Ο Πίνακας 32 παρουσιάζει τα αποτελέσματα των ελέγχων Kruskal Wallis και ANOVA των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς τα έτη λειτουργίας επιχείρησης, όπου εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των μέσων βαθμίδων με τον παράγοντα «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» ($H(3)=11,016$, $p=0,012$).

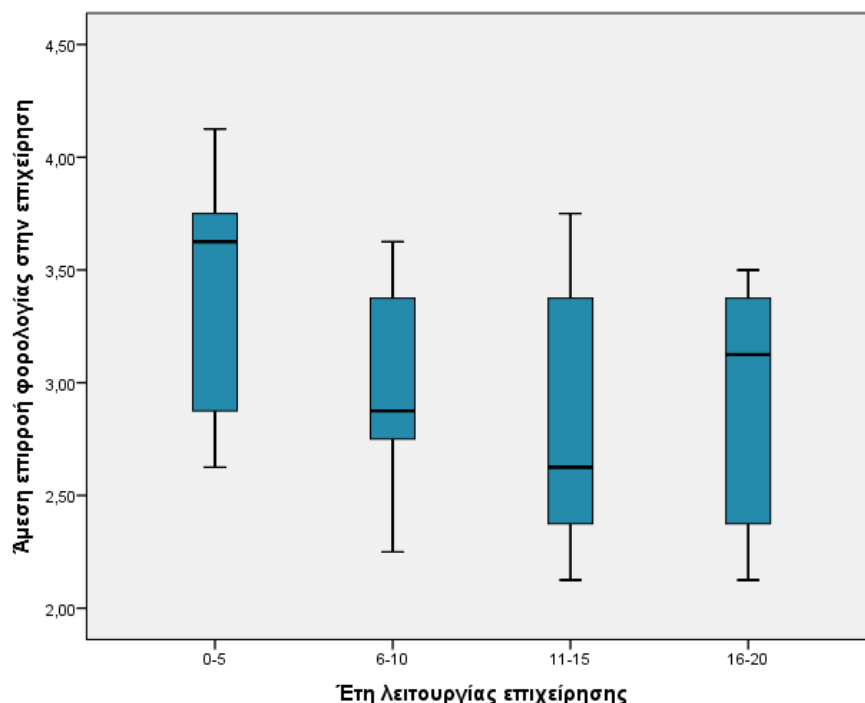
Πίνακας 32: Έλεγχοι Kruskal Wallis και ANOVA των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς τα έτη λειτουργίας επιχείρησης

Παράγοντες	Έλεγχος	Στατιστικό	p-value
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	Kruskal Wallis	H (3) =11,016	0,012
Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	ANOVA	F (3,46) =0,438	0,727
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	ANOVA	F (3,46) =2,171	0,104
Επιπτώσεις στις επενδύσεις	Kruskal Wallis	H (3) =5,662	0,129

Από τον Πίνακα 33 (Γράφημα 30) προκύπτει ότι στον παράγοντα «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση», μεγαλύτερη μέση βαθμίδα εμφανίζουν οι συμμετέχοντες με επιχείρηση που λειτουργεί έως 5 έτη (M.B.=35,25) σε σύγκριση με εκείνους που διαθέτουν επιχείρηση με 6-10 έτη λειτουργίας (M.B.=22,95, $p=0,035$), 11-15 έτη (M.B.=19,32, $adjp=0,016$) και 16-20 έτη (M.B.=21,10, $p=0,015$).

Πίνακας 33: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Έτη λειτουργίας επιχείρησης, Kruskal Wallis

Παράγοντας	Έτη λειτουργίας επιχείρησης	N	M.B.	H(3)	p-value
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	0-5	16	35,25	11,016	0,012
	6-10	10	22,95		
	11-15	14	19,32		
	16-20	10	21,10		

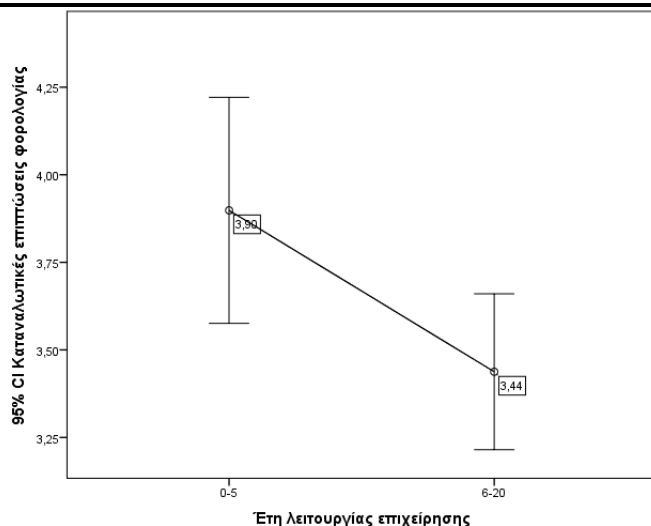

Γράφημα 30: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Έτη λειτουργίας επιχείρησης

Ομαδοποιώντας τους συμμετέχοντες που έχουν επιχείρηση 6-20 χρόνια, παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά μέσω τιμών στον παράγοντα «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας». Από τον Πίνακα 34 (Γράφημα 31), προκύπτει ότι η μέση τιμή των ατόμων που έχουν επιχείρηση 0-5 έτη (M.O.=3,90) είναι στατιστικά μεγαλύτερη ($t(48)=2,422$, $p=0,019$) από την αντίστοιχη των ατόμων που έχουν επιχείρηση 6-20 έτη (M.O.=3,44)

Πίνακας 34: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω τιμών για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * έτη λειτουργίας επιχείρησης, Independent samples t-test

Παράγοντας	Έτη λειτουργίας επιχείρησης	N	M.O.	t (48)	p-value
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	0-5	16	3,90	2,422	0,019
	6-20	34	3,44		

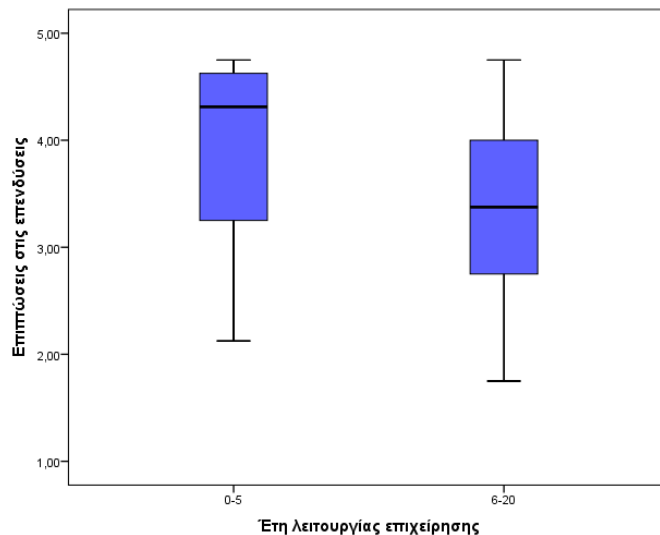

Γράφημα 31: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω τιμών για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * έτη λειτουργίας επιχείρησης

Παρόμοια, ομαδοποιώντας τους συμμετέχοντες που έχουν επιχείρηση 6-20 χρόνια, παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά μέσω βαθμίδων στον παράγοντα «Επιπτώσεις στις επενδύσεις». Από τον Πίνακα 35 (Γράφημα 32), προκύπτει ότι η μέση βαθμίδα των ατόμων που έχουν επιχείρηση 0-5 έτη (M.B.=32,06) είναι στατιστικά μεγαλύτερη (U=167, p=0,029) από την αντίστοιχη των ατόμων που έχουν επιχείρηση 6-20 έτη (M.B.=22,41)

Πίνακας 35: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * έτη λειτουργίας επιχείρησης, Mann Whitney

Παράγοντας	Έτη λειτουργίας επιχείρησης	N	M.B.	U	p-value
Επιπτώσεις επενδύσεις	0-5	16	32,06	167	0,029
	6-20	34	22,41		

Γράφημα 32: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * έτη λειτουργίας επιχείρησης

Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ)

Ο Πίνακας 36 παρουσιάζει τα αποτελέσματα των ελέγχων Kruskal Wallis των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς τον ετήσιο τζίρο της επιχείρησης σε ευρώ, όπου εντοπίστηκε στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των μέσων βαθμίδων με τους παράγοντες «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» ($H(3)=14,429$, $p=0,002$) και «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» ($H(3)=9,069$, $p=0,028$).

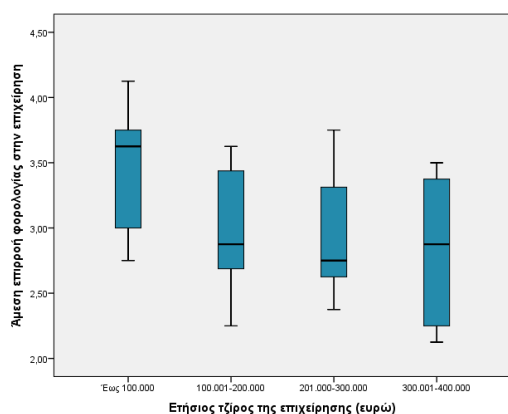
Πίνακας 36: Έλεγχοι Kruskal Wallis των παραγόντων επιρροής της φορολογίας στις επιχειρήσεις των συμμετεχόντων ως προς τον ετήσιο τζίρο της επιχείρησης σε ευρώ

Παράγοντες	H(3)	p-value
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	14,429	0,002
Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	4,971	0,174
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	7,673	0,053
Επιπτώσεις στις επενδύσεις	9,069	0,028

Από τον Πίνακα 37 (Γράφημα 33) προκύπτει ότι στον παράγοντα «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση», μεγαλύτερη μέση βαθμίδα εμφανίζουν οι συμμετέχοντες με ετήσιο τζίρο επιχείρησης της τάξεως έως 100.000 ευρώ (M.B.=37,20) σε σύγκριση με τους επιχειρηματίες με τζίρο 100.001-200.000 ευρώ (M.B.=23,31, $p=0,029$), 200.001-300.000 ευρώ (M.B.=20,13, $adjp=0,004$) και 300.001-400.000 ευρώ (M.B.=18,50, $adjp=0,019$).

Πίνακας 37: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ), Kruskal Wallis

Παράγοντας	Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ)	N	M.B.	H(3)	p-value
Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	Έως 100.000	15	37,20	14,429	0,002
	100.001-200.000	8	23,31		
	200.001-300.000	19	20,13		
	300.001-400.000	8	18,50		

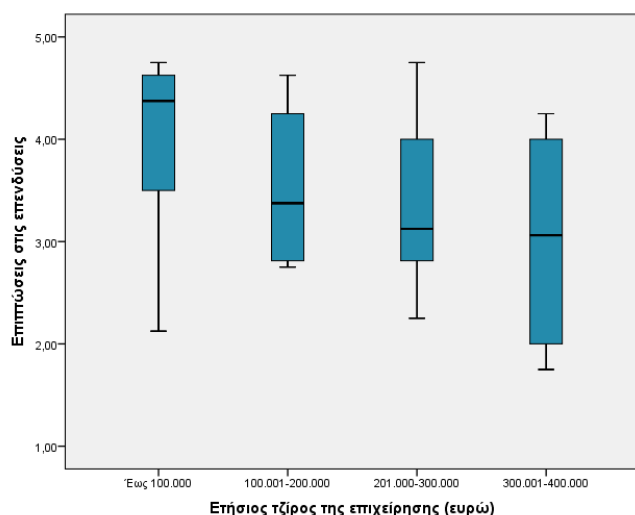

Γράφημα 33: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ)

Από τον Πίνακα 38 (Γράφημα 34) προκύπτει ότι στον παράγοντα «Επιπτώσεις στις επενδύσεις», μεγαλύτερη μέση βαθμίδα εμφανίζουν οι συμμετέχοντες με ετήσιο τζίρο επιχείρησης της τάξεως έως 100.000 ευρώ (M.B.=34,37) σε σύγκριση με τους επιχειρηματίες με τζίρο 200.001-300.000 ευρώ (M.B.=22,18, $p=0,015$) και 300.001-400.000 ευρώ (M.B.=17,38, $adj.p=0,046$).

Πίνακας 38: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ), Kruskal Wallis

Παράγοντας	Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ)	N	M.B.	H(3)	p-value
Επιπτώσεις στις επενδύσεις	Έως 100.000	15	34,37	9,069	0,028
	100.001-200.000	8	24,88		
	200.001-300.000	19	22,18		
	300.001-400.000	8	17,38		

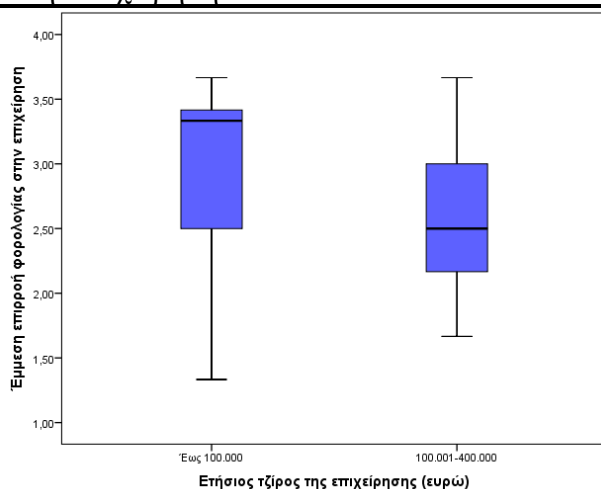

Γράφημα 34: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Επιπτώσεις στις επενδύσεις» * Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ)

Συγκρίνοντας τις εταιρείες ετήσιου τζίρου έως 100.000 ευρώ με τις υπόλοιπες προέκυψε στατιστική σημαντική διαφορά μέσω βαθμίδων στον παράγοντα «Εμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση». Από τον Πίνακα 39 (Γράφημα 35), προκύπτει ότι η μέση βαθμίδα των ατόμων με επιχείρηση ετήσιου τζίρου έως 100.000 ευρώ (M.B.=31,73) είναι στατιστικά μεγαλύτερη (U=169, p=0,046) από την αντίστοιχη των ατόμων με επιχείρηση ετήσιου τζίρου 100.001-400.000 ευρώ (M.B.=22,83).

Πίνακας 39: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Εμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ), Mann Whitney

Παράγοντας	Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ)	N	M.B.	U	p-value
Εμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση	Έως 100.000	15	31,73	169	0,046
	100.001-400.000	35	22,83		

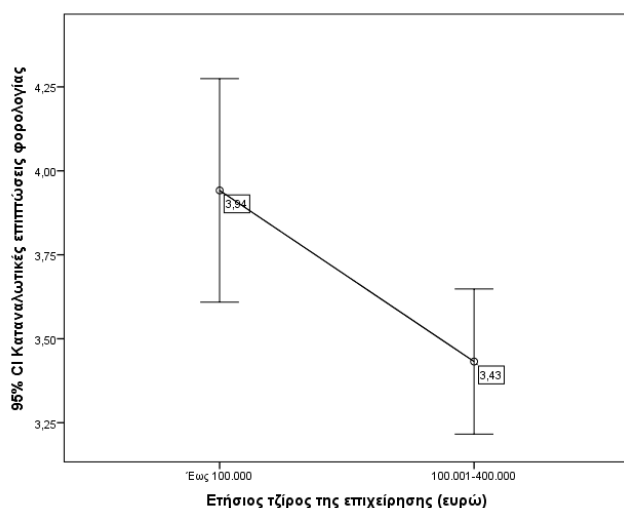

Γράφημα 35: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω βαθμίδων για «Εμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση» * Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ)

Παρόμοια προέκυψε στατιστικά σημαντική διαφορά μέσω των τιμών στον παράγοντα «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας». Από τον Πίνακα 40 (Γράφημα 36), προκύπτει ότι η μέση τιμή των ατόμων με επιχείρηση ετήσιου τζίρου έως 100.000 ευρώ (M.O.=3,94) είναι στατιστικά μεγαλύτερη ($t(48)=2,659, p=0,011$) από την αντίστοιχη των ατόμων με επιχείρηση ετήσιου τζίρου 100.001-400.000 ευρώ (M.O.=3,43).

Πίνακας 40: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των τιμών για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ), Independent samples t-test

Παράγοντας	Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ)	N	M.O.	t (48)	p-value
Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας	Έως 100.000	15	3,94	2,659	0,011
	100.001-400.000	35	3,43		

Γράφημα 36: Στατιστικά σημαντικές διαφορές μέσω των τιμών για «Καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας» * Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η φορολογία των εταιρειών αποτελεί σημαντικό στοιχείο του ευρωπαϊκού φορολογικού συστήματος και η σημασία της υπερβαίνει την ικανότητα είσπραξης. Από τη μία πλευρά, ο φόρος εταιρειών μπορεί να επηρεάσει την ενότητα της αγοράς και από την άλλη επηρεάζει ορισμένες στρατηγικές αποφάσεις των εταιρειών. Τα τελευταία χρόνια σημειώθηκε σταδιακή μείωση των νόμιμων φορολογικών συντελεστών, αν και οι ευρωπαϊκές προσπάθειες για την εναρμόνιση αυτού του φόρου επικεντρώθηκαν στο σχέδιο της ενοποιημένης κοινής φορολογικής βάσης, αφήνοντας στα κράτη μέλη την ελευθερία να καθορίζουν τους φορολογικούς συντελεστές παρά τις σημαντικές διαφορές που υπάρχουν σήμερα.

Στη μελέτη των Delgado et al. (2014) αναλύονται οι καθοριστικοί παράγοντες των αποτελεσματικών φορολογικών συντελεστών των μη χρηματοπιστωτικών εισηγμένων εταιρειών στις χώρες της ΕΕ των 15. Καθώς τέτοιες σχέσεις μπορεί να είναι μη γραμμικές, εφαρμόζεται η προσέγγιση παλινδρόμησης του πλήθους. Συγκεκριμένα, πραγματοποιείται ποσοτική παλινδρόμηση με δεκαδικά ψηφία, η οποία επιτρέπει την εκτίμηση διαφορετικών συντελεστών σε διαφορετικά σημεία της κατανομής του πραγματικού φορολογικού συντελεστή σε αντίθεση με τη γραμμικότητα της προσέγγισης OLS που χρησιμοποιείται παραδοσιακά σε αυτές τις μελέτες.

Όσον αφορά την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει σχεδόν συναίνεση όσον αφορά τις κύριες επεξηγηματικές μεταβλητές της ETR: αυτά είναι το μέγεθος, το χρέος, η σύνθεση των περιουσιακών στοιχείων και η κερδοφορία. Ωστόσο, τα αποτελέσματα δεν είναι οριστικά, ειδικά για το μέγεθος των μεταβλητών, το χρέος ή την ένταση του κεφαλαίου και αυτό μπορεί να προκαλείται εν μέρει από την ύπαρξη μιας μη γραμμικής σύνδεσης. Αυτά τα προηγούμενα ανάμεικτα αποτελέσματα που βρέθηκαν στη βιβλιογραφία δικαιολογούν τη μη γραμμική τεχνική που χρησιμοποιείται εδώ.

Έτσι, μεταξύ των δύο αντικρουόμενων θεωρητικών απόψεων για τη σχέση του μεγέθους και του αποτελεσματικού φορολογικού συντελεστή, τα αποτελέσματα των

Delgado et al. (2014) υποστηρίζουν την υπόθεση του πολιτικού κόστους σύμφωνα με τη θεωρία των Watts & Zimmerman (1978) αντί της θεωρίας της πολιτικής εξουσίας που ξεκίνησε από τον Siegfried (1974) αν και με άνισο τρόπο κατά μήκος του αναλυθέντος δείγματος. Όπως προαναφέρθηκε, τα εμπειρικά στοιχεία είναι επίσης ανάμεικτα και ως εκ τούτου το αποτέλεσμα αυτό συμβάλλει στην υφιστάμενη συζήτηση. Στην περίπτωση του χρέους, ο συντελεστής είναι επίσης θετικός και σημαντικός αλλά είναι και πάλι σαφώς μη γραμμικός, αυξάνοντας στα πρώτα και τελευταία τμήματα της κατανομής των επιτοκίων. Τα αποτελέσματα αυτά είναι σύμφωνα με τα θεωρητικά επιχειρήματα που υποστηρίζουν μια θετική σχέση μεταξύ ETR και χρέους για τις εταιρείες με υψηλά ποσοστά δημοσιονομικής πίεσης, με την έννοια ότι μπορούν να έχουν μεγαλύτερα κίνητρα για να χρηματοδοτηθούν μέσω του χρέους, προκειμένου να μειωθούν τα αποτελεσματικά επιτόκια.

Όσον αφορά την ένταση του κεφαλαίου, η σχέση των δεκαδικών αναπαριστάται από μια ανεστραμμένη καμπύλη σχήματος U, με θετικές τιμές κατά μήκος του μεγαλύτερου μέρους της κατανομής, αλλά με ασήμαντους συντελεστές τόσο στο πρώτο όσο και στο τελευταίο δεκαδικό. Συνεπώς, για τις εταιρείες με τους χαμηλότερους και υψηλότερους αποτελεσματικούς φορολογικούς συντελεστές, η ένταση κεφαλαίου δεν φαίνεται να έχει σημασία ως καθοριστικός παράγοντας. Η ένταση των αποθεμάτων αποδεικνύεται σημαντική με θετικούς συντελεστές, αν και αυτοί μειώνονται κατά μήκος της κατανομής μέχρι το σημείο να καταστούν μη σημαντικοί την τελευταία δεκαετία. Η επίδραση της κερδοφορίας είναι παρόμοια, με θετικούς συντελεστές που αυξάνονται κατά τα πρώτα δεκαδικά ψηφία, αλλά στη συνέχεια πέφτουν κατά το υπόλοιπο της κατανομής.

Συνολικά, τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τη μελέτη των Delgado et al. (2014) υπογραμμίζουν την ευαισθησία των καθοριστικών παραγόντων των φορολογικών συντελεστών για τις εταιρείες ως προς το συγκεκριμένο επίπεδο του φορολογικού συντελεστή. Πιο συγκεκριμένα, για τις εταιρείες με χαμηλότερα ETR, οι πιο σημαντικές μεταβλητές είναι το μέγεθος, η ένταση των αποθεμάτων και η κερδοφορία, ενώ για τις εταιρείες με τη μεγαλύτερη δημοσιονομική πίεση το χρέος είναι ο πιο σημαντικός καθοριστικός παράγοντας. Τα αποτελέσματα των Delgado et al. (2014) δικαιολογούν σαφώς την εφαρμογή ποσοτικών παλινδρομήσεων αντί της κλασικής γραμμικής προσέγγισης. Τα αποτελέσματα αυτά είναι χρήσιμα για τους υπεύθυνους χάραξης φορολογικής πολιτικής προκειμένου να βελτιώσουν τον σχεδιασμό και τις

επιπτώσεις του φόρου εταιρειών στην Ευρώπη, καθώς ο αριθμός αυτός υπόκειται σε σημαντικό σχεδιασμό του φόρου εταιρειών με αντίκτυπο στην είσπραξη των εσόδων και επίσης στον φορολογικό ανταγωνισμό εντός της Ευρώπης στο ολοένα και πιο παγκοσμιοποιημένο πλαίσιο. Ορισμένες χώρες χρησιμοποιούν αυτόν τον φόρο για να προσελκύσουν επενδύσεις και μπορεί να προκύψει επιζήμιος φορολογικός ανταγωνισμός.

Στην έρευνα της παρούσας εργασίας συμμετείχαν 50 ιδιοκτήτες διαφόρων επιχειρήσεων, στην πλειοψηφία τους άνδρες, ηλικίας 36-53 ετών, απόφοιτοι ΤΕΙ-ΑΕΙ ή κάτοχοι μεταπτυχιακού, με επαγγελματική εμπειρία 6-15 έτη στον τωρινό τομέα απασχόλησης. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες διαθέτουν ατομική επιχείρηση ή ανώνυμη εταιρεία (ΑΕ). Επίσης, ένας στους τρεις ασχολείται με το εμπόριο, ένας στους τέσσερις με υπηρεσίες ή τουρισμό και ένας στους 5 με τον δευτερογενή τομέα. Οι υπομελέτη επιχειρήσεις στην πλειοψηφία τους έχουν περισσότερους από 5 εργαζομένους, έως 15 έτη λειτουργίας και έως 300.000 ευρώ ετήσιο τζίρο.

Στο 1^ο ερευνητικό ερώτημα μελετήθηκαν οι επιπτώσεις της φορολογίας στις επιχειρήσεις, στην κατανάλωση και στις επενδύσεις.

Αρχικά, από τα αποτελέσματα της έρευνας διεξήχθη το συμπέρασμα πως υφίστανται σε μέτριο έως υψηλό βαθμό οι καταναλωτικές επιπτώσεις φορολογίας. Για την ακρίβεια, οι ερωτηθέντες εκδήλωσαν την πεποίθηση ότι τα τελευταία χρόνια η κατανάλωση των πελατών τους έχει επηρεαστεί κατά πολύ από το εισόδημα του νοικοκυριού, την τελική και ολική κατανάλωση σε αυτό, την αύξηση του ποσοστού ανεργίας και την αναμενόμενη μείωση του εισοδήματος. Ακόμα, μέτρια έως πολύ θεωρήθηκε ότι επηρεάζεται η κατανάλωση από τη μείωση του ολικού πλούτου (καταθέσεις, ακίνητη περιουσία κτλ), καθώς και την αύξηση ρυθμού του πληθωρισμού.

Παρόμοια εικόνα διαμορφώθηκε σε ότι αφορά τις επιπτώσεις στις επενδύσεις, όπου οι ερωτηθέντες εξέφρασαν την άποψη ότι οι επενδύσεις στον κλάδο τους έχουν επηρεαστεί κατά πολύ από τη μη απλοποίηση του φορολογικού συστήματος, τη σύγκριση με το φορολογικό κατεστημένο σε άλλες χώρες και τη δημοσιοποίηση της φορολογίας των επιχειρήσεων. Επιπλέον, μέτρια έως πολύ θεωρήθηκε ότι επηρεάζει τις επενδύσεις το κόστος διαχείρισης, η μη εμπιστοσύνη στη δίκαιη μεταχείριση και τα νομικά προβλήματα στα θέματα φορολογίας.

Από την άλλη πλευρά, διαμορφώθηκε η άποψη ότι σε μέτριο επίπεδο υφίσταται η άμεση και έμμεση επιρροή της φορολογίας στην εκάστοτε επιχείρηση. Στις σημαντικότερες άμεσες επιρροές, συγκαταλέχτηκε η φορολογία κερδών, ο συντελεστής φορολόγησης, οι ασφαλιστικές εισφορές εργαζομένων η προκαταβολή φόρου 100%, ενώ μέτρια έως πολύ αναφέρθηκε ότι επηρεάζουν και οι φόροι ιδιοκτησίας. Επιπλέον, στις σημαντικότερες έμμεσες επιρροές αναφέρθηκαν ο φόρος εισοδήματος, ο φόρος φυσικών προσώπων και μέτρια έως πολύ αναφέρθηκε ότι επιδρά ο φόρος καυσίμων.

Στο 2^ο ερευνητικό ερώτημα διερευνήθηκε ο τρόπος με τον οποίο το δημογραφικό προφίλ των συμμετεχόντων επιδρά στις απόψεις τους για την επιρροή της φορολογίας στις επιχειρήσεις τους, στην κατανάλωση και στις επενδύσεις.

Διεξήχθη το συμπέρασμα ότι οι συμμετέχοντες ηλικίας 45 ετών και άνω πιστεύουν περισσότερο στις καταναλωτικές επιπτώσεις της φορολογίας, στις επιπτώσεις στις επενδύσεις και στην άμεση επιρροή της φορολογίας στις επιχειρήσεις. Έπειτα, οι συμμετέχοντες που διαθέτουν Μεταπτυχιακό Δίπλωμα έδειξαν να συμφωνούν περισσότερο σχετικά με την ύπαρξη καταναλωτικών επιπτώσεων από τη φορολογία στις επιχειρήσεις τους, συγκριτικά με τους απόφοιτους ΙΕΚ και τους απόφοιτους Γυμνασίου-Λυκείου. Επιπλέον, οι απόφοιτοι Γυμνασίου-Λυκείου εξέφρασαν περισσότερη δυσπιστία ως προς τις επιπτώσεις που αναφέρθηκαν σε σχέση με τους απόφοιτους ΤΕΙ-ΑΕΙ. Οι επιπτώσεις της φορολογίας στις επενδύσεις και οι έμμεσες επιπτώσεις στις επιχειρήσεις υποστηρίχτηκαν περισσότερο από τους αποφοίτους ΑΕΙ-ΤΕΙ και τους κατόχους μεταπτυχιακού διπλώματος σε σύγκριση με τους αποφοίτους Γυμνασίου-Λυκείου και τους αποφοίτους ΙΕΚ. Έντονη επιρροή παρατηρήθηκε σχεδόν σε όλα τα ζητήματα των επιπτώσεων φορολογίας, από τα έτη που έχουν οι επιχειρηματίες σε επαγγελματική εμπειρία στον τωρινό τομέα απασχόλησής τους. Ακριβέστερα, εκείνοι με 16-20 έτη ανάλογης εμπειρίας εκδήλωσαν υψηλότερο βαθμό συμφωνίας με την άμεση επιρροή της φορολογίας στις επιχειρήσεις τους, από εκείνους που έχουν επαγγελματική εμπειρία έως 10 έτη. Επιπροσθέτως, οι επαγγελματίες με 11-20 έτη εμπειρίας στον τομέα επέδειξαν υψηλότερη πίστη προς τις καταναλωτικές επιπτώσεις και τις επιπτώσεις στις επενδύσεις, σε σύγκριση με τους έχοντες έως 10 έτη εμπειρίας.

Στο 3^ο και τελευταίο ερευνητικό ερώτημα διερευνήθηκε ο τρόπος με τον οποίο το επιχειρησιακό προφίλ των συμμετεχόντων επιδρά στις απόψεις τους για την επιρροή της φορολογίας στις επιχειρήσεις τους στην κατανάλωση και στις επενδύσεις. Προέκυψε καταρχήν το συμπέρασμα ότι οι ιδιοκτήτες ατομικής επιχείρησης συμφωνούν πιο πολύ ως προς την άμεση και έμμεση επιρροή της φορολογίας, την ύπαρξη καταναλωτικών επιπτώσεων και επιπτώσεων στις επενδύσεις στον κλάδο, σε σύγκριση με τους συμμετέχοντες με Ομόρρυθμη (ΟΕ) ή Ανώνυμη εταιρεία (ΑΕ). Επίσης, παρατηρήθηκε μεγαλύτερη δυσπιστία για την άμεση και έμμεση επιρροή από τους έχοντες Ετερόρρυθμης εταιρείας (ΕΕ), σε σχέση με τους έχοντες ατομική επιχείρηση. Στη συνέχεια, υψηλότερη συμφωνία στην άμεση επιρροή της φορολογίας στις επιχειρήσεις τους εκδήλωσαν οι συμμετέχοντες οι οποίοι έχουν έως 10 υπαλλήλους, από εκείνους με 11-20 άτομα στο δυναμικό τους. Οι επιπτώσεις στις επενδύσεις υποστηρίχτηκαν περισσότερο από επιχειρηματίες με μικρότερο αριθμό υπαλλήλων. Παρόμοια εικόνα υψηλής συμφωνίας για την άμεση επιρροή της φορολογίας στις επιχειρήσεις, τις καταναλωτικές επιπτώσεις και τις επιπτώσεις στις επενδύσεις, διαπιστώθηκε από τα άτομα των οποίων η επιχείρηση λειτουργεί έως 5 έτη, σε σχέση με εκείνους που λειτουργούν τις επιχειρήσεις τους 6-20 έτη. Ακόμα, οι επιχειρηματίες με ετήσιο τζίρο έως 100.000 ευρώ συμφωνούν πιο πολύ ως προς την άμεση και έμμεση φορολογική επιρροή στην επιχείρησή τους, στις επιπτώσεις που έχει η φορολογία στις επενδύσεις και στην γενική κατανάλωση σε σύγκριση με τους επιχειρηματίες με ετήσιο τζίρο 100.000-400.000 ευρώ.

Τέλος, ως μελλοντικές επεκτάσεις αυτής της έρευνας, θα ήταν ενδιαφέρον να επαναληφθεί η μελέτη στο μέλλον με πληροφορίες σχετικά με τις μεταρρυθμίσεις που εγκρίθηκαν τα τελευταία χρόνια ως συνέπεια της μακράς οικονομικής κρίσης. Θα ήταν επίσης χρήσιμο να εκπονηθεί μια πιο αναλυτική μελέτη για την ανάλυση της συμπεριφοράς των κύριων τομέων της οικονομίας και, ως εκ τούτου, για την ανακάλυψη διαφορετικών τομεακών προτύπων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ADINA, M. (2009). The Impact of Taxation on the Investment Localization Decision in the Context of Globalization. *Analele Stiintifice ale Universitatii Alexandru Ioan Cuza din Iasi*. 56 (1), pp. 133-142.
- Afonso, A. and Jalles, J. T., 2015. How Does Fiscal Policy Affect Investment? Evidence from a Large Panel. *International Journal of Finance & Economics*, 4, pp. 310-327. <https://doi.org/10.1002/ijfe.1518>
- Afonso, A. and St. Aubyn, M., 2009. Macroeconomic Rates of Return of Public and Private Investment: Crowding-in and Crowding-out Effects. *The Manchester School*, 77(s1), pp. 21-39. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9957.2009.02117.x>
- Alesina, A. and Ardagna, S., 2010. 2 Large Changes in Fiscal Policy: Taxes versus Spending. *Tax Policy and the Economy*, 24(1), pp. 35-68. <https://doi.org/10.1086/649828>
- ALESINA, A. et al. (1999). Fiscal Policy, Profits and Investment. National Bureau of Economic Research. Working Paper No. 7207.
- Allingham, M. G., & Sandmo, A. (1972). Income tax evasion: A theoretical analysis. *Taxation: critical perspectives on the world economy*, 3, 323-338.
- Alm, J. (2012). Measuring, explaining, and controlling tax evasion: lessons from theory, experiments, and field studies. *International tax and public finance*, 19(1), 54-77.
- Alm, J. (2012). *Value-added Taxation and Consumption*. Tulane Economics Working Paper Series. Tulane University.
- Alm, J., McClelland, G. H., & Schulze, W. D. (1992). Why do people pay taxes?. *Journal of public Economics*, 48(1), 21-38.
- Anderson, E. T., Fong, N. M., Simester, D. I., & Tucker, C. E. (2010). How sales taxes affect customer and firm behavior: The role of search on the Internet. *Journal of Marketing Research*, 47(2), 229-239.

- Andreoni, J., & Payne, A. A. (2011). Is crowding out due entirely to fundraising? Evidence from a panel of charities. *Journal of public Economics*, 95(5-6), 334-343.
- Arnold, J. M. (2008). Do tax structures affect aggregate economic growth?: Empirical evidence from a panel of OECD countries.
- Arnold, J., 2008. Do Tax Structures Affect Aggregate Economic Growth? Empirical Evidence from a Panel of OECD Countries. OECD Economics Department Working Papers, No. 643.
- Bali moune-Lutz, M. and Gare llo, P., 2014. Tax structure and entrepreneurship. *Small Business Economics*, 42(1), pp. 165-190. <https://doi.org/10.1007/s11187-013-9469-9>
- BARRO, R. (1990). Government Spending in a Simple Model of Endogenous Growth. *The Journal of Political Economy*. 98 (5), pp. 103-125.
- Barro, R. J. and Redlick, C. J., 2011. Macroeconomic Effects From Government Purchases and Taxes. *The Quarterly Journal of Economics*, 126(1), pp. 51-102. <https://doi.org/10.1093/qje/qjq002>
- Baugh, B., Ben-David, I., & Park, H. (2014). *The "Amazon Tax": Empirical Evidence from Amazon and Main Street Retailers*. Cambridge, MA: National Bureau of Economic Research.
- Bazart, C., & Bonein, A. (2014). Reciprocal relationships in tax compliance decisions. *Journal of Economic Psychology*, 40, 83-102.
- BECKER, G. (1993). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. Chicago: University of Chicago Press.
- BECKER, J. (2009). Taxation of Foreign Profits with Heterogeneous Multinational Firms. Center for Economic Studies. Working Paper No. 2889.
- Bernardi, L. U. I. G. I. (2013). Recent findings regarding the shift from direct to indirect taxation in the EA-17.
- Bernheim, B. D. (2002). Taxation and saving. In *Handbook of public economics* (Vol. 3, pp. 1173-1249). Elsevier.

- Bø, E. E., Slemrod, J., & Thoresen, T. O. (2015). Taxes on the internet: Deterrence effects of public disclosure. *American Economic Journal: Economic Policy*, 7(1), 36-62.
- Bond, S. and Xing, J., 2015. Corporate taxation and capital accumulation: Evidence from sectoral panel data for 14 OECD countries. *Journal of Public Economics*, 130(Supplement C), pp. 15-31. <https://doi.org/10.1016/j.jpu1beco.2015.08.001>
- Bracha, A., & Cooper, D. (2014). Asymmetric responses to income changes: The payroll tax increase versus tax refund in 2013. *Economics Letters*, 124(3), 534-538.
- Brandstetter, L. and Jacob, M., 2013. Do corporate tax cuts increase investments? Berlin: Arbeitskreis Quantitative Steuerlehre. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2362258>
- Brannlund, R., & Persson, L. (2012). To tax, or not to tax: preferences for climate policy attributes. *Climate Policy*, 12(6), 704-721.
- Braunerhjelm, P. and Eklund, J., 2014. Taxes, tax administrative burdens and new firm formation. *Kyklos*, 67(1), pp. 1-11. <https://doi.org/10.1111/kykl.12040>
- BREBLER, D. (2012). The Impact of Corporate Taxes on Investment: An Explanatory Empirical Analysis for Interested Practitioners. ZEW. Working Paper No. 12040.
- British Psychological Society. (2014). *BPS Code of Human Research Ethics* (2nd ed.). <https://www.bps.org.uk/news-and-policy/bps-code-human-research-ethics-2nd-edition-2014>
- Brownell, K. D., Farley, T., Willett, W. C., Popkin, B. M., Chaloupka, F. J., Thompson, J. W., & Ludwig, D. S. (2009). The public health and economic benefits of taxing sugar-sweetened beverages. *The New England journal of medicine*, 361(16), 1599.
- Cabral, M., & Hoxby, C. (2012). *The hated property tax: salience, tax rates, and tax revolts* (No. w18514). National Bureau of Economic Research.
- Canavire-Bacarreza, G., Martinez-Vazquez, J., & Vulovic, V. (2013). *Taxation and economic growth in Latin America* (No. IDB-WP-431). IDB working paper series.

- Cass, D., 1965. Optimum Growth in an Aggregative Model of Capital Accumulation. *The Review of Economic Studies*, 32(3), pp. 233-240. <https://doi.org/10.2307/2295827>
- Chaloupka, F. J., Straif, K., & Leon, M. E. (2011). Effectiveness of tax and price policies in tobacco control. *Tobacco control*, 20(3), 235-238.
- Chan, K. S., Godby, R., Mestelman, S., & Muller, R. A. (2002). Crowding-out voluntary contributions to public goods. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 48(3), 305-317.
- Chen, S., Chen, X., Cheng, Q., & Shevlin, T. (2010). Are family firms more tax aggressive than non-family firms?. *Journal of financial economics*, 95(1), 41-61.
- Chetty, R., Looney, A., & Kroft, K. (2009). Salience and taxation: Theory and evidence. *American economic review*, 99(4), 1145-77.
- Chow, R. M., & Galak, J. (2012). The effect of inequality frames on support for redistributive tax policies. *Psychological science*, 23(12), 1467-1469.
- Clausing, K. A. (2007). Corporate tax revenues in OECD countries. *International tax and public finance*, 14(2), 115-133.
- Cohen L., Manion L. & Morrison K. (2007). *Research Methods in Education*. New York: Routledge Falmer.
- Coricelli, G., Rusconi, E., & Villeval, M. C. (2014). Tax evasion and emotions: An empirical test of re-integrative shaming theory. *Journal of Economic Psychology*, 40, 49-61.
- Coronado, J. L., Lupton, J. P., & Sheiner, L. M. (2005). The household spending response to the 2003 tax cut: evidence from survey data.
- Creswell, J.W. (2013) *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. 4th Edition, SAGE Publications, Inc., London.
- Cullis, J., Jones, P., & Savoia, A. (2012). Social norms and tax compliance: Framing the decision to pay tax. *The Journal of Socio-Economics*, 41(2), 159-168.
- Da Rin, M., Di Giacomo, M. and Sembenelli, A., 2011. Entrepreneurship, firm entry, and the taxation of corporate income: Evidence from Europe. *Journal of Public*

- Economics, 95(9), pp. 1048-1066. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2010.06.010>
- Da Rin, M., Sembenelli, A. and Di Giacomo, M., 2010. Corporate Taxation and the Size of New Firms: Evidence from Europe. *Journal of the European Economic Association*, 8(2-3), pp. 606-616. <https://doi.org/10.1111/j.1542-4774.2010.tb00530.x>
- Dackehag, M., & Hansson, A. (2012). Taxation of income and economic growth: An empirical analysis of 25 rich OECD countries. *Journal of economic development*, 21(1), 93-118.
- DACKEHAG, M., HANSSON, A. (2012). Taxation of Income and Economic Growth: An Empirical Analysis of 25 Rich OECD Countries. Lund University Department of Economics. Working Paper No. 2012:6.
- DANIEL, B., JEFFREY, P. (2013). Investment Taxation and Portfolio Performance. *Journal of Public Economics*. 97 (1), pp. 245-257.
- De Mooij, R. A., & Nicodème, G. (2008). Corporate tax policy and incorporation in the EU. *International Tax and Public Finance*, 15(4), 478-498.
- DeCicca, P., Kenkel, D., & Liu, F. (2013). Excise tax avoidance: the case of state cigarette taxes. *Journal of health economics*, 32(6), 1130-1141.
- Delgado, F. J., Fernandez-Rodriguez, E., & Martinez-Arias, A. (2014). Effective tax rates in corporate taxation: A quantile regression for the EU. *Engineering Economics*, 25(5), 487-496.
- Delgado, F. J., Fernandez-Rodriguez, E., & Martinez-Arias, A. (2012). Size and other determinants of corporate effective tax rates in US listed companies. *International Research Journal of Finance and Economics*, 98, 160-165.
- Derashid, C., & Zhang, H. (2003). Effective tax rates and the “industrial policy” hypothesis: evidence from Malaysia. *Journal of international accounting, auditing and taxation*, 12(1), 45-62.
- Díaz, A. R. F., Rodríguez, E. F., & Arias, A. M. (2011). Factores condicionantes de la presión fiscal de las entidades de crédito españolas, ¿ existen diferencias entre

- bancos y cajas de ahorros?. *Spanish Journal of Finance and Accounting/Revista Española de Financiación y Contabilidad*, 40(151), 491-516.
- Djanali, I., & Sheehan-Connor, D. (2012). Tax affinity hypothesis: Do we really hate paying taxes?. *Journal of Economic Psychology*, 33(4), 758-775.
- Djankov, S. [et al.], 2010. The Effect of Corporate Taxes on Investment and Entrepreneurship. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 2(3), pp. 31-64. <https://doi.org/10.1257/mac.2.3.31>
- DUCZYNSKI, P. (2003). On Extended Versions of the Solow-Swan Model. *Bulletin of Czech Econometric Society*. 10 (19), pp. 39-58.
- DWENGER, N. (2009). Corporate Taxation and Investment: Explaining Investment Dynamics with Firm-Level Panel Data. Discussion Papers of DIW Berlin. Discussion Paper No. 924.
- Eckel, C. C., Grossman, P. J., & Johnston, R. M. (2005). An experimental test of the crowding out hypothesis. *Journal of Public Economics*, 89(8), 1543-1560.
- Einav, L., Knoepfle, D., Levin, J., & Sundaresan, N. (2014). Sales taxes and internet commerce. *American Economic Review*, 104(1), 1-26.
- Epstein, L. H., Dearing, K. K., Roba, L. G., & Finkelstein, E. (2010). The influence of taxes and subsidies on energy purchased in an experimental purchasing study. *Psychological science*, 21(3), 406-414.
- Eriksen, K., & Fallan, L. (1996). Tax knowledge and attitudes towards taxation; A report on a quasi-experiment. *Journal of economic psychology*, 17(3), 387-402.
- European Commission (2011). Proposal for a COUNCIL DIRECTIVE on a Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB) 2011/0058 (CNS). Available from internet: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0121:FIN:EN:PDF>).
- Feenberg, D. R., & Poterba, J. M. (1991). Which households own municipal bonds? Evidence from tax returns. *National Tax Journal*, 44(4), 93-103.
- FELD, L., HECKEMEYER, J. (2008). FDI and Taxation: A Meta-Study. ZEW. Working Paper No. 08-128.

- Field, A. (2017). *Discovering Statistics Using IBM SPSS (5th edition)*. Sage Publications Ltd.
- Finkelstein, A. (2009). E-ztax: Tax salience and tax rates. *The Quarterly Journal of Economics*, 124(3), 969-1010.
- Floyd J Fowler, Jr. (2014). *Survey Research Methods*. BOSTON: Sage Publications
- Gadea, E. S. (2011). El Impuesto sobre Sociedades.¿ Un impuesto en crisis?. *Crónica tributaria*, (141), 179-209.
- Galindo, A. J., and Pombo, C., 2011. Corporate taxation, investment and productivity: A firm level estimation. *Journal of Accounting and Taxation*, 5(7), pp. 158-161.
16. Gemmell, N. [et al.], 2016. Corporate Taxation and Productivity Catch-Up: Evidence from European Firms. *The Scandinavian Journal of Economics*, 120(2), pp. 372-399. <https://doi.org/10.1111/sjoe.12212>
17. Grdinic, M., Drezgic, S. and Blazic, H., 2017. An Empirical Analysis of the Relationship between Tax Structures and Economic Growth in CEE Countries. *Ekonomski časopis*, pp. 426-447.
- Garcia, E. C., Pabsdorf, M. N., & Mihi-Ramirez, A. (2013). Fiscal harmonization and economic integration in the European Union. *Engineering Economics*, 24(1), 44-51.
- Garner, C. A. (2005). Consumption taxes: Macroeconomic effects and policy issues. *Economic Review-Federal Reserve Bank of Kansas City*, 90(2), 5.
- Gemmell, N., Kneller, R., & Sanz, I. (2008). Fiscal policy impacts on growth in the OECD: Are they long-run?. *Nottingham: University of Nottingham, 2007.*—33 p.
- Goldin, J. (2012). Sales tax not included: designing commodity taxes for inattentive consumers. *Yale LJ*, 122, 258.
- Goldin, J. (2015). Optimal tax salience. *Journal of Public Economics*, 131, 115-123.
- Goldin, J., & Homonoff, T. (2013). Smoke gets in your eyes: cigarette tax salience and regressivity. *American Economic Journal: Economic Policy*, 5(1), 302-36.
- Goldin, J., & Listokin, Y. (2014). Tax expenditure salience. *American law and economics review*, 16(1), 144-176.

- Goolsbee, A. (2000). In a world without borders: The impact of taxes on Internet commerce. *The Quarterly Journal of Economics*, 115(2), 561-576.
- Government Accountability Office (GAO) (2008). Effective tax rates are correlated with where income is reported, Report to the Committee on Finance U.S. Senate, GAO-08-950, August, United States. Available from internet: <http://www.gao.gov/new.items/d08950.pdf>.
- Grasmick, H. G., & Bursik Jr, R. J. (1990). Conscience, significant others, and rational choice: Extending the deterrence model. *Law and society review*, 837-861.
- Greenberg, S. B., & Greenberg, A. (2013). Public interests project frequency questionnaire, October 21–26, 2003. *Greenberg Quinlan Rosner Research*.
- GROCHULSKI, B., PISKORSKI, T. (2007). Risky Human Capital and Deferred Capital Income Taxation. Federal Reserve Bank of Richmond. Working Paper No. 06-13
- Gronberg, T. J., Luccasen III, R. A., Turocy, T. L., & Van Huyck, J. B. (2012). Are tax-financed contributions to a public good completely crowded-out? Experimental evidence. *Journal of Public Economics*, 96(7-8), 596-603.
- Harbaugh, W. T., Mayr, U., & Burghart, D. R. (2007). Neural responses to taxation and voluntary giving reveal motives for charitable donations. *Science*, 316(5831), 1622-1625.
- Hardisty, D. J., Johnson, E. J., & Weber, E. U. (2010). A dirty word or a dirty world? Attribute framing, political affiliation, and query theory. *Psychological Science*, 21(1), 86-92.
- Hasseldine, D. J., Kaplan, S. E., & Fuller, L. R. (1994). Characteristics of New Zealand tax evaders: A note. *Accounting & Finance*, 34(2), 79-93.
- Hayo, B., & Uhl, M. (2014). The macroeconomic effects of legislated tax changes in Germany. *Oxford Economic Papers*, 66(2), 397-418.
- Hayo, B., & Uhl, M. (2017). Taxation and consumption: Evidence from a representative survey of the German population. *Applied Economics*, 49(53), 5477-5490.
- Hill, C. A. (2010). What cognitive psychologists should find interesting about tax. *Psychonomic bulletin & review*, 17(2), 180-185.

- Hines Jr, J. R. (2007). Taxing consumption and other sins. *Journal of Economic Perspectives*, 21(1), 49-68.
- Homonoff, T. A. (2018). Can small incentives have large effects? The impact of taxes versus bonuses on disposable bag use. *American Economic Journal: Economic Policy*, 10(4), 177-210.
- Hsieh, Y. C. (2012). New evidence on determinants of corporate effective tax rates. *African Journal of Business Management*, 6(3), 1177-1180.
- Hu, Y. J., & Tang, Z. (2014). The impact of sales tax on internet and catalog sales: Evidence from a natural experiment. *International Journal of Industrial Organization*, 32, 84-90.
- Ibáñez, E. A. (2010). Impuestos sobre sociedades: la investigación económica y los criterios para su reforma en España. *Documentos-Instituto de Estudios Fiscales*, (13), 1-48.
- Jacob, M., Michaely, R. and Müller, M. A., 2017. Consumption Taxes and Corporate Investment. *The Review of Financial Studies*, pp. 1-39. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2800146>
- JACOBS, B. (2007). Optimal Tax and Education Policies and Investments in Human Capital. In Hartog (ed.), *Human Capital: Theory and Evidence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- James, S., Murphy, K., & Reinhart, M. (2005). Taxpayer beliefs and views: Two new surveys. *Australian Tax Forum*, 20.
- Jappelli, T., & Pistaferri, L. (2014). Fiscal policy and MPC heterogeneity. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 6(4), 107-36.
- Jha, P., & Chaloupka, F. J. (2000). The economics of global tobacco control. *Bmj*, 321(7257), 358-361.
- JONES, L., MANUELLI, R. (1999). On the Taxation of Human Capital. University of Minesota – Department of Economics. Working Paper.
- JUDD, K. (1985). Redistributive Taxation in a Simple Perfect Foresight Model. *Journal of Public Economics*. 28 (1), pp. 59-83.

- Kasper, M., Kogler, C., & Kirchler, E. (2015). Tax policy and the news: An empirical analysis of taxpayers' perceptions of tax-related media coverage and its impact on tax compliance. *Journal of behavioral and experimental economics*, 54, 58-63.
- KING, R., REBELO, S. (1990). Public Policy and Economic Growth: Developing Neoclassical Implications. *Journal of Political Economy*. 98 (5), pp. 126-150. Kirchgässner (2001)
- Kirchler, E., Hoelzl, E., & Wahl, I. (2008). Enforced versus voluntary tax compliance: The "slippery slope" framework. *Journal of Economic psychology*, 29(2), 210-225.
- Kirchler, E., Maciejovsky, B., & Schneider, F. (2003). Everyday representations of tax avoidance, tax evasion, and tax flight: Do legal differences matter?. *Journal of Economic Psychology*, 24(4), 535-553.
- Kirchler, E., Muehlbacher, S., Kastlunger, B., & Wahl, I. (2010). Why pay taxes? A review of tax compliance decisions. *Developing alternative frameworks for explaining tax compliance*, 59.
- Kneller, R., Bleaney, M. F., & Gemmell, N. (1999). Fiscal policy and growth: evidence from OECD countries. *Journal of public economics*, 74(2), 171-190.
- Koopmans, T., 1963. On the Concept of Optimal Economic Growth. Cowles Foundation for Research in Economics, Yale University.
- KOTLÁN, I. (2010). Daňové zatížení a struktura daní v ČR ve srovnání s vybranými zeměmi OECD a EU a legislativní změny ve smyslu de lege ferenda. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky.
- KOTLÁN, I., MACHOVÁ, Z., JANÍČKOVÁ, L. (2011). Vliv zdanění na dlouhodobý ekonomický růst. *Politická ekonomie*. 59 (5), pp. 638-658.
- KPMG (2011). Corporate and Indirect Tax Rate Survey 2011. Available from internet: <http://www.kpmg.com/MY/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/2011/corporate-indirect-tax-rate-survey-2011.pdf>. KPMG (2012). Corporate and Indirect Tax Rate Survey 2012. Available from internet: <http://www.kpmg.com/MY/>

en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/2012/corporate-indirect-tax-rate-survey-2012.pdf).

Lamberton, C. P., De Neve, J. E., & Norton, M. I. (2014). Eliciting taxpayer preferences increases tax compliance. *Available at SSRN 2365751*.

Langenmayr, D., Haufler, A. and Bauer, C. J., 2015. Should tax policy favor high- or low-productivity firms? *European Economic Review*, 73(Supplement C), pp. 18-34. <https://doi.org/10.1016/j.eurocorev.2014.10.005>

Lee, Y. and Gordon, R. H., 2005. Tax structure and economic growth. *Journal of Public Economics*, 89(5-6), pp. 1027-1043. <https://doi.org/10.1016/j.jpu1beco.2004.07.002>

Lee, Y., & Gordon, R. H. (2005). Tax structure and economic growth. *Journal of public economics*, 89(5-6), 1027-1043.

LIN, S. (2001). Taxation, Human Capital Accumulation and Economic Growth. *Japa Inese Economic Review*. 52 (2), pp. 185-197.

Liu, X., & Cao, S. (2007). Determinants of corporate effective tax rates: evidence from listed companies in China. *Chinese economy*, 40(6), 49-67.

Ljungqvist, A. and Smolyansky, M., 2016. To Cut or Not to Cut? On the Impact of Corporate Taxes on Employment and Income. Massachusetts: National Bureau of Economic Research.

Ljungqvist, A., Zhang, L. and Zuo, L., 2017. Sharing Risk with the Government: How Taxes Affect Corporate Risk Taking. *Journal of Accounting Research*, 55(3), pp. 669-707. <https://doi.org/10.1111/1475-679X.12157>

LUCAS, R. (1988). On the Mechanics of Economic Development. *Journal of Monetary Economics*. 22 (1), pp. 3-42.

MANKIW, G., ROMER, D., WEIL, D. (1992). A Contribution to the Empirics of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*. 107 (2), pp. 407-437.

Manzoor, S. H., & Straub, J. D. (2005). The robustness of Kingma's crowd-out estimate: Evidence from new data on contributions to public radio. *Public choice*, 123(3), 463-476.

McLeod, S. A., (2007). *What is reliability?* Simply Psychology.

- McLeod, S. A., (2017). *Experimental design*. Simply Psychology.
- Mertens, K. and Ravn, M. O., 2012. Empirical Evidence on the Aggregate Effects of Anticipated and Unanticipated US Tax Policy Shocks. *American Economic Journal: Economic Policy*, 4(2), pp. 145-181. <https://doi.org/10.1257/pol.4.2.145>
- Mettler, S. (2011). *The submerged state: How invisible government policies undermine American democracy*. University of Chicago Press.
- Misra, K., & Surico, P. (2014). Consumption, income changes, and heterogeneity: Evidence from two fiscal stimulus programs. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 6(4), 84-106.
- Modigliani, F., & Miller, M. H. (1963). Corporate income taxes and the cost of capital: a correction. *The American economic review*, 53(3), 433-443.
- Mountford, A. and Uhlig, H., 2009. What are the effects of fiscal policy shocks? *Journal of Applied Econometrics*, 24(6), pp. 960-992. <https://doi.org/10.1002/jae.1079>
- Mukherjee, A., Singh, M. and Žaldokas, A., 2017. Do corporate taxes hinder innovation? *Journal of Financial Economics*, 124(1), pp. 195-221. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2017.01.004>
- Myles, G. D. (2009). Economic growth and the role of taxation-disaggregate data.
- Noor, R. M., Fadzillah, N. S. M., & Mastuki, N. A. (2010). Corporate tax planning: A study on corporate effective tax rates of Malaysian listed companies. *International Journal of Trade, Economics and Finance*, 1(2), 189.
- OVERESCH, M., VOELLER, D. (2010). The Impact of Personal and Corporate Taxation on Capital Structure Choices. *Financz Archiv*. 66 (3), pp. 263-294.
- Paparas, D., Richter, C., & Paparas, A. (2015). Fiscal policy and economic growth, empirical evidence in European Union. *Turkish Economic Review*, 2(4), 239-268.
- Parker, J. A., Souleles, N. S., Johnson, D. S., & McClelland, R. (2013). Consumer spending and the economic stimulus payments of 2008. *American Economic Review*, 103(6), 2530-53.

- Payne, A. A. (1998). Does the government crowd-out private donations? New evidence from a sample of non-profit firms. *Journal of public economics*, 69(3), 323-345.
- PFAFFERMAYER, M., STOCKL, M., WINNER, H. (2008). Capital Structure, Corporate Taxation and Firm Age. University of Innsbruck. Working Paper No. 2008-09
- Pickhardt, M., & Prinz, A. (2014). Behavioral dynamics of tax evasion—A survey. *Journal of Economic Psychology*, 40, 1-19.
- Poterba, J. M. (2002). Taxation, risk-taking, and household portfolio behavior. In *Handbook of public economics* (Vol. 3, pp. 1109-1171). Elsevier.
- Ramsey, F., 1928. A Mathematical Theory of Saving. *The Economic Journal*, 38(152), pp. 543-559. <https://doi.org/10.2307/2224098>
- Reckers, P. M., Sanders, D. L., & Roark, S. J. (1994). The influence of ethical attitudes on taxpayer compliance. *National Tax Journal*, 47(4), 825-836.
- Rivers, N., & Schaufele, B. (2015). Salience of carbon taxes in the gasoline market. *Journal of Environmental Economics and management*, 74, 23-36.
- Romer, C. D. and Romer, D. H., 2010. The Macroeconomic Effects of Tax Changes: Estimates Based on a New Measure of Fiscal Shocks. *American Economic Review*, 100(3), pp. 763-801. <https://doi.org/10.1257/aer.100.3.763>
- ROMER, P. (1986). Increasing Returns and Long-Run Growth. *The Journal of Political Economy*. 94 (5), pp. 1002-1037.
- Sahm, C. R., Shapiro, M. D., & Slemrod, J. (2012). Check in the mail or more in the paycheck: does the effectiveness of fiscal stimulus depend on how it is delivered?. *American Economic Journal: Economic Policy*, 4(3), 216-50.
- SALANIÉ, B. (2003). *The Economics of Taxation*. Cambridge: MIT Press.
- Sausgruber, R., & Tyran, J. R. (2014). Discriminatory taxes are unpopular—Even when they are efficient and distributionally fair. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 108, 463-476.
- Scholz, J. T., & Lubell, M. (1998). Adaptive political attitudes: Duty, trust, and fear as monitors of tax policy. *American Journal of Political Science*, 903-920.

- SCHRATZENSTALEER, M., WAGENER, A., KOHLER-TOGLHOFFER, W. (2005). Company Taxation in an Enlarged European Union. *Monetary Policy and the Economy*, 5 (1), pp. 96-102.
- Schwellnus, C., & Arnold, J. M. (2008). Do Corporate Taxes Reduce Productivity and Investment at the Firm Level?: Cross-Country Evidence from the Amadeus Dataset.
- Shah, A. M., Bettman, J. R., Ubel, P. A., Keller, P. A., & Edell, J. A. (2014). Surcharges plus unhealthy labels reduce demand for unhealthy menu items. *Journal of Marketing Research*, 51(6), 773-789.
- Shapiro, M. D., & Slemrod, J. (1993). Consumer response to the timing of income: Evidence from a change in tax withholding.
- Shapiro, M. D., & Slemrod, J. (2003). Consumer response to tax rebates. *American Economic Review*, 93(1), 381-396.
- Shapiro, M. D., & Slemrod, J. (2009). Did the 2008 tax rebates stimulate spending?. *American Economic Review*, 99(2), 374-79.
- Shu, L. L., Mazar, N., Gino, F., Ariely, D., & Bazerman, M. H. (2012). Signing at the beginning makes ethics salient and decreases dishonest self-reports in comparison to signing at the end. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 109(38), 15197-15200.
- Siegfried, J. J. (1974). Effective average US corporation income tax rates. *National Tax Journal*, 27(2), 245-259.
- Soliman, A., Jones, P., & Cullis, J. (2014). Learning in experiments: Dynamic interaction of policy variables designed to deter tax evasion. *Journal of Economic psychology*, 40, 175-186.
- SOLOW, R. (1956). A Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70 (1), pp. 65-94.
- Solow, R., 1956. A Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 70(1), pp. 65-94. <https://doi.org/10.2307/1884513>
- Steinberg, R. (1991). Does government spending crowd out donations?. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 62(4), 591-612.

- Stewart, N., Chater, N., & Brown, G. D. (2006). Decision by sampling. *Cognitive psychology*, 53(1), 1-26.
- Stoilova, D. (2017). Tax structure and economic growth: Evidence from the European Union. *Contaduría y administración*, 62(3), 1041-1057.
- Sussman, A. B., & Olivola, C. Y. (2011). Axe the tax: Taxes are disliked more than equivalent costs. *Journal of Marketing Research*, 48(SPL), S91-S101.
- SWAN, T. (1956). Economic Growth and Capital Accumulation. *The Economic Record*. 32 (2), pp. 334-361.
- Swan, T., 1956. Economic Growth and Capital Accumulation. *Economic Record*, 32(2), pp. 334-361. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4932.1956.tb00434.x>
- Szarowska, I. (2013). Effects of taxation by economic functions on economic growth in the European Union.
- Tan, F., & Yim, A. (2014). Can strategic uncertainty help deter tax evasion? An experiment on auditing rules. *Journal of economic Psychology*, 40, 161-174.
- Tanchev, S. (2016). The role of the proportional income tax on economic growth of Bulgaria. *Икономически изследвания*, (4), 66-77.
- TAPLOS, I., VANCU, I. (2009). Corporate Income Taxation Effect on Investment Decisions in the European Union. *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*. 11 (1), pp. 513-518.
- TEIXEIRA, A., FORTUNA, N. (2003). Human Capital, Innovation Capablility and Economic Growth. Faculdade de Economia. Working Paper No. 131.
- Torgler, B. (2007). *Tax compliance and tax morale: A theoretical and empirical analysis*. Edward Elgar Publishing.
- Vergara, R., 2010. Taxation and private investment: evidence for Chile. *Applied Economics*, 42(6), pp. 717-725. <https://doi.org/10.1080/00036840701720747>
- VILLELA, L., BARREIX, A. (2002). Taxation and Investment Promotion. Banco Interlamericanode Desarrollo. Working Paper.
- Wagenaar, A. C., Salois, M. J., & Komro, K. A. (2009). Effects of beverage alcohol price and tax levels on drinking: a meta-analysis of 1003 estimates from 112 studies. *Addiction*, 104(2), 179-190.

- Watts, R. L., & Zimmerman, J. L. (1978). Towards a positive theory of the determination of accounting standards. *Accounting review*, 112-134.
- Webley, P., Cole, M., & Eidjar, O. P. (2001). The prediction of self-reported and hypothetical tax-evasion: Evidence from England, France and Norway. *Journal of Economic Psychology*, 22(2), 141-155.
- Wenzel, M. (2004). An analysis of norm processes in tax compliance. *Journal of economic psychology*, 25(2), 213-228.
- Wenzel, M. (2005). Misperceptions of social norms about tax compliance: From theory to intervention. *Journal of Economic Psychology*, 26(6), 862-883.
- Widmalm, F. (2001). Tax structure and growth: are some taxes better than others?. *Public choice*, 107(3), 199-219.
- Wilkinson, B. R., Cahan, S. F., & Jones, G. (2001). Strategies and dividend imputation: the effect of foreign and domestic ownership on average effective tax rates. *Journal of international accounting, auditing and taxation*, 10(2), 157-175.
- WONG, K. (2011). Progressive Taxation and the Intensity and Timing of Investment. *Economic Modelling*. 28 (1), pp. 100-108
- Wu, L., Wang, Y., Luo, W., & Gillis, P. (2012). State ownership, tax status and size effect of effective tax rate in China. *Accounting and Business Research*, 42(2), 97-114.
- Xing, J., 2010. Does tax structure affect economic growth? Empirical evidence from OECD countries. Oxford University for Business Taxation, WP11/20, pp. 1-56

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Γιαννακούρης, Π. και Β. Κουκοβίνης, (1992). *Φόρος Προστιθέμενης Αξίας*, Κωδικοποίηση Ν. 1642/1986.
- Παυλόπουλος, Π., (1999). *Η Φορολόγηση του Τουριστικού Φορέα*, ΙΤΕΠ, Αθήνα.
- Προβόπουλος, Γ., (1985). *Ο ΦΠΑ στον Ξενοδοχειακό Τομέα*, ΙΟΒΕ, Αθήνα.
- Τάτσος, Ν. (2012). *Θεωρία των Φόρων και Φορολογική Πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική Α.Ε.

Φορολογική Επιθεώρηση, (2019). *Ετήσιος Φορολογικός Οδηγός*. www.taxheaven.gr

Φορολογική Επιθεώρηση, (2019). *Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος*.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ-ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ενότητα Ι. Δημογραφικά στοιχεία

1. Φύλο

- Άντρας
- Γυναίκα

2. Ηλικία

- 18-26
- 27-35
- 36-44
- 45-53
- >53

3. Επίπεδο σπουδών

- Δημοτικό
- Γυμνάσιο-Λύκειο
- ΙΕΚ
- ΤΕΙ-ΑΕΙ
- Μεταπτυχιακό
- Διδακτορικό

4. Έτη επαγγελματικής εμπειρίας στον τωρινό τομέα απασχόλησης

- 0-5
- 6-10
- 11-15
- 16-20
- 21+

Ενότητα II. Στοιχεία επιχείρησης

5. Είδος επιχείρησης:

- Ατομική επιχείρηση
- Ομόρρυθμη εταιρεία (ΟΕ)
- Ετερόρρυθμη εταιρεία (ΕΕ)
- Ανώνυμη εταιρεία (ΑΕ)
- Εταιρεία περιορισμένης ευθύνης (ΕΠΕ)
- Ι.Κ.Ε.

6. Τομέας επιχείρησης:.....

7. Αριθμός υπαλλήλων επιχείρησης

- 1-5
- 6-10
- 11-20
- >20

8. Έτη λειτουργίας επιχείρησης:

- 0-5
- 6-10
- 11-15
- 16-20
- >20

9. Ετήσιος τζίρος της επιχείρησης (ευρώ)

- Έως 100.000
- 100.001-200.000
- 200.001-300.000
- 300.001-400.000
- 400.000 και άνω

Ενότητα III. Άμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση

Σημειώστε τον βαθμό (1-Καθόλου, 2-Λίγο, 3-Μέτρια, 4-Πολύ, 5-Πάρα πολύ) στον οποίο πιστεύετε πως η φορολογία έχει επηρεάσει την επιχείρησή σας

Φορολογικό πλαίσιο	1	2	3	4	5
1. Φόρος Περιβάλλοντος					
2. Προκαταβολή φόρου 100%					
3. Συντελεστής φορολόγησης					
4. Φόροι ιδιοκτησίας					
5. Δασμοί στις εισαγωγές τουριστικού εξοπλισμού					
6. Ασφαλιστικές εισφορές εργαζομένων					
7. Φορολογία Κερδών					
8. Φόρος μισθοδοσίας					

Ενότητα IV. Έμμεση επιρροή φορολογίας στην επιχείρηση

Σημειώστε τον βαθμό (1-Καθόλου, 2-Λίγο, 3-Μέτρια, 4-Πολύ, 5-Πάρα πολύ) στον οποίο πιστεύετε πως η φορολογία έχει επηρεάσει την επιχείρησή σας

Φορολογικό πλαίσιο	1	2	3	4	5
9. Φόρος εισόδου (Visa)					
10. Φόρος καυσίμων					
11. Φόρος εισοδήματος					
12. Φόρος φυσικών προσώπων					
13. Φόροι επιβατών αεροδρομίου					
14. Φόρος πολυτελείας					

Ενότητα V. Επίπτωση Φορολογίας στην Κατανάλωση τα Τελευταία

Χρόνια

Σημειώστε τον βαθμό (1-Καθόλου, 2-Λίγο, 3-Μέτρια, 4-Πολύ, 5-Πάρα πολύ) στον οποίο πιστεύετε πως η φορολογία στους παρακάτω τομείς έχει επηρεάσει την κατανάλωση των πελατών σας.

Τομείς που έχουν υποστεί επιπτώσεις από την φορολογία	1	2	3	4	5
15. Τελική και ολική κατανάλωση νοικοκυριού					
16. Εισόδημα νοικοκυριού					
17. Αναμενόμενη μείωση εισοδήματος					
18. Μείωση ολικού πλούτου (καταθέσεις, ακίνητη περιουσία κτλ)					
19. Αύξηση ποσοστού ανεργίας					
20. Αύξηση ρυθμού πληθωρισμού					
21. Επιπτώσεις στο δημογραφικό (γήρανση του πληθυσμού)					
22. Αύξηση φορολογίας στα επιτόκια τραπεζών					

Ενότητα VI. Επιπτώσεις στις Επενδύσεις

Σημειώστε τον βαθμό (1-Καθόλου, 2-Λίγο, 3-Μέτρια, 4-Πολύ, 5-Πάρα πολύ) στον οποίο πιστεύετε πως τα παρακάτω έχουν επηρεάσει τις επενδύσεις στον κλάδο σας.

Επιπτώσεις στις Επενδύσεις	1	2	3	4	5
23. Μη εμπιστοσύνη στη δίκαιη μεταχείριση					
24. Νομικά προβλήματα στα θέματα φορολογίας					
25. Δημοσιοποίηση της φορολογίας των επιχειρήσεων					
26. Μειωμένη συνεισφορά των εταιρειών στην φορολογική βάση					
27. Μη απλοποίηση του φορολογικού συστήματος					
28. Κόστος διαχείρισης					
29. Ελαχιστοποίηση των κανονισμών και των απαιτούμενων εγγράφων					
30. Σύγκριση με το φορολογικό κατεστημένο σε άλλες χώρες					